

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre. .
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN

Tisza Kálmán beszéde

*a dunántúli ev. ref. egyházkerület pápai
gyűlésén.*

Főtiszteletű egyházkerületű közgyűlés!

Legjobbna tartottam volna nem rabolni meg a közgyűlés idejét elnöki beszédek tartásával; de mint már a legutóbbi márciusi közgyűlés alkalmával, úgy ma is olyanok a viszonyok, hogy ehhez ragaszkodnom: nem lehet. Igyekezni fogok, hogy rövid legyek, és fölszólalásom annyival is inkább rövid lehet, mert főtiszteletű püspök urunk jelentésében kiterjeszkedve a felekezetek közötti viszonyokra is, igaz keresztyén szeretettel, türelemmel, de egyttal határozottsággal jelezte teendőinket a fennálló viszonyok között.

A folyó évi márciusi közgyűlés kezdetén jeleztem, hogy *a reakcionárius áramlatok a külföldiől hozzánk is kezdenek áthatolni*, s ez azóta még nagyobb mértékben történt.

Nem régen hallottunk különben általam minden irányban tisztelt férfiatól oly beszédeket, a melyek a mult sötét századok szellemét árulták el. Ezekkel szemben meg kell tartanunk higgadtságunkat, nyugalunkat, de az ily törekvéseket minden alkalommal erősen vissza kell utasítani, és talán ha hitfeleink körében ezek minden irányban elterjednek, még oda is hathatnak, hogy ezekben a hitbuzgóságot, a lelkesedést elevenebbé, tevékenyebbé alkossák. ha pedig ezen beszédek ezen irányzata jobban terjedve vagy tettelességre vezetnének, vagy izgatássá fajulnának: az állami hatalomnak is közbe kell lépnie, mert hisz annak egyik legszentebb feladata a felekezetek közti békét az országban megvédeni. Azonban, midőn ezen ultramontán törekvésekkel szemben állást foglalunk, nagyon vigyáznunk kell arra, *hogy senkise híhesse, hogy egyáltalában a katholicismus s katholicus honpolgáraink ellenében foglaltunk állást*. Hiszen a történelem tanusítja, hogy századokon keresztül az egyházunk életének is, de ez által a magyar állam biztonságának is kivívásában mindig együtt működünk.

Régebben voltak ultramontánok, a kik felekeze-

tünket is üldözték és a történelem tanusítja ismét, hogy még a békésebb időkben is, úgy 1790—91-ben mint a 40-es évek törvényhozásában azt, hogy a békekötéseken nyugvó jogaink, ha nem is teljességben, de oly mértékben valóban életbe léptek, hogy elég volt egyházunk fennmaradására és felvirágzására: saját buzgalmunkon kívül jó katolikus, de nem ultramontán hazafitársainknak köszönhetjük, sőt a legutóbbi időben is, midőn az abszolút hatalom önkormányzati jogainak megsemmisítése útján akarta egyházunkat, ha nem is talán megsemmisíteni, de megbénítani, hitfeleinknek ez országban mindenütt kifejtett, igazán bámulatra méltó lelkesedésén és áldozatkészségén kívül épen annak is köszönhetjük, hogy a bajjuktól menekültünk, mert a katolikusok, jó hazafiak is mellettünk állottak.

Ha valaha, úgy most van szükség arra, nemcsak felekezetünkért, de még inkább hazánkért. Aztán mindnyájunknak, felekezeti különbség nélkül közös érdeke, hogy *a mostani sötét áramlatokkal szembe álljunk és így azoknak terjedését mentől előbb teljesen megakadályozzuk*.

A jelzett jelenségek szomorúak, de mégis azt mondom ma is, hogy a főveszedelem ránk nézve nem ezektől jöhet. A legnagyobb veszedelem az, a mi törvénytől meg nem gátolhatólag, a nyugalom örve alatt az által történik: ha hittársainkat elcsábítani igyekeznek. Ez ellen már csak mi magunk védelmezhetjük magunkat. Ne vitatkozzunk folyvást a felett, mi a belmissió. hanem életbe kell léptetni. Tegyük meg mindent, a mit tehetünk ezen fogalom alatt; tegye meg kötelességét a lelkész, a presbyter az egyes egyházban; az egyháztestületek fejei pedig tegyék meg hasonlóan azt, a mit az ő látogatásai alkalmával tenni lehet. És mert nem lehet tagadni, hogy a szegénység nagy támaszt nyújt a csábítóknak, igyekezzünk különösen az egyházhatóságok előljárói útján minden erővel oda törekedni, hogy hibeinknek néhol valóban alig elbirható egyházi adóját mentől előbb a méltányos mértékre leszállíthassuk. Ha ezt megteesszük, meggyőződésem, hogy egyházunk a veszélyek közül diadalmasan fog kiemelkedni. Ezt hiszem. ezt óhajtom, ezért imádkozom mindenható Istenünkhöz!

Garda József.

1833—1899.

Irta és a nagyenyedi Bethlen-kollégium évváró ünnepén 1900. jun. 24-én elmondotta: *Fogarasi Albert.*

(Folytatás.)

1862-ben, a mikor a Bethlen-főiskola kiheverte a 49-iki pusztítás sebeit s visszakebelezhetette theologiai intézetét, Gardát rendes theologiai tanárrá választották a keresztyén erkölcsan, mint főtárgy és a papképzés gyakorlati tudományainak tanítására.

Ez évi július 24-én meg is házasodott. Nőül vette a nagyhirű Bodola Sámuel, erdélyi református püspök nagy műveltségű leányát, Johankát. Ebből a házasságból 3 fiú- és 1 leány- gyermek származott. Az utóbbi még első gyermekkorában elhalt; a fiúk immár mindhárman szorgalmas munkás polgárai hazánknak, derék és kiváló tagjai a művelt magyar társadalomnak.

A Garda szellemi életét, lelki világát, gondolkodása módját, egész egyéniségét a kathedrából is megrajzolhatná bármelyik volt tanítványa; annyira őszinte és nyílt vala mindenben, a mit közölt és előadott. Én is megtehetném, de jobbnak és közvetlenebbnek tartom, ha őt magát mint előadót állítom magunk elébe s hátrahagyott műveiben szólaltatom meg, itt-ott a magam emlékezésével is kiegészítve.

A mit ő maga megtanult és tanítványainak elmondott, azt szerette úgy, abban az alakban meg is tartani, nyíltan a világ elébe tárni. Mindent leírt s rendszeres munkába foglalt, a mit előadott. Ennek a már segédtanár korában nyilvánult jó szokásának voltak az eredményei azok a még ma is értékes és számottevő művei, a melyekből az ő élő kalauzólása mellett az erdélyi református egyházkerület egymás nyomába hágó papi nemzedékei hivatásuknak igazán életbevágó ismereteit, útmutatásait merítették több, mint két évtizeden át.

Főműve a »Keresztyén erkölcsan«, mely azonban csak kéziratban maradt meg.

Hadd tolmácsolja őt és az erkölcsi világ legfőbb tényezőiről vallott nézeteit ennek néhány kijelentészerű meghatározása.

Az erkölcsi életnek első és elengedhetlen feltétele az erkölcsi szabadság, vagy az akarat szabadsága. az emberi akaraterő idealismusa, az akarat teljes függetlenítése minden külső októl, a mikrokosmos teljes diadala a makrokosmoson, vagy hogy épen az ő szavait használjam, a mint a determinismussal szembe áll: »Determinismusnak nevezünk minden olyan tant, mely az ember független elhatározó tehetségét iparkodik elvitatni s következőkép azt tanítja, hogy az embert akaratában és cselekedeteiben külső szükséges indító okok határozzák el... Bármily alakban lépjen fel a determinismus, annyi bizonyos, hogy az erkölcsiség lehetőségét merőben felfüggeszti s általa az erkölcsi törvény az erkölcsi érzéssel együtt hiú csalódássá válik.«

»Ha elfogadjuk, hogy az ember erkölcsi valóság s hogy az erkölcsinek valódi jelentése van, akkor a determinismust eldobva, ellenkezőjéhez, az *indeterminismus*-hoz kell pártolnunk, mely azt tanítja, hogy az ember a feltétlen elhatározás tehetségével van felruházva s így valósággal szabad lény.«

Tudta ő azt jól, hogy ez a maga ideális fenségé-

ben csak a Jézusban valósulhatott meg, s még nála is emberi erőt meghaladó küzdelmek árán. Azonban mint a keresztyén erkölcsi élet legnagyobb jelszavának: »Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei atyátok tökéletes« tudata mindig megtartja, meg kell tartania jogosultságát, habár állandó tragicus elem az egyén életében. Ő maga úgy nyilatkozik, hogy »erkölcsi szabadságunk tapasztalati úton nem bizonyítható, mert már maga a szabadság fogalma is arra mutat, hogy az csupán a belső élet körére szorítkozik s csak oka cselekedeteinknek, de ő maga sohasem válik küljelenessé és tapasztalás tárgyává.«

Idevonatkozó fejtegetéseinek veleje az volt, hogy ha erőszak s a miénknél nagyobb physical hatalom nem is engedi, hogy akaratunk az erkölcsi törvényt érvényesítse, ez csak látszólagos legyőzetés, mert az a törvény már magának az akaratnak megmásíthatatlanságában érvényesült. Ezzel még a halál sem bir, vagy a Jézus szavai szerint: »Ne féljete azoktól, kik a testet ölik meg, a lelket pedig nem ölhetik meg.«

Az erkölcsi szabadság törvényei az élet legfőbb elvében találják legmagasabb kifejezésüket: „Cselekedj szellemi lényed sajátosságával megegyezően, annak szabad és tökéletes nyilatkozása tiszta érdekéből.“

Az erényt és igaz műveltséget nem tudta elválasztani, sőt az előbbit épen az utolsóval hozza fokozati kapcsolatba, mikor azt mondja: „Miután az erény szellemi lényünk uralkodó érdekeiben... s az ezekkel összhangzó cselekvésben áll, önként következik, hogy az erények különböző fokai a szellemi műveltség különböző fokaitól függenek.“

Hogy azt a szellemi műveltséget milyennek képzelte, mutatja a következő meghatározás: „Az erény annál nagyobb, minél tisztább a szív és nagyobb a jónak szeretete, *minél szabadabb és önállóbb az akarat*; és végre minél buzgóbb és állhatatosabb a törekvés, hogy az egész belső és külső élelet a lélek törvényeivel összhangzóan fejlesszük és megdicsőítsük.“

Azonban a műveltségből nem hiányozhatik a vallásos elem, mert „az erény azon mértékben gyarapodik, mint a minő mértékben az evangéliumi vallásos hit ereje és tisztasága növekszik.“

Mindazt, a mi az embert a legnemesebb tettekre indítja, a mi a felebaráti kötelesség, a barátság, a társadalom, az emberiség általános érdekeinek, a hazaszeretethez eszméit életre hívja szívében, lelkében: az *ihlettség*ből, mint ezek megdöntésének, átérzésének okozatából magyarázza. hiszen: „az erkölcsi ihlettség az érzésnek és akaratnak ama rendkívüli mozgalmában és munkásságában áll, melyet az öntudatban fölmerült legtisztább és legvilágosabb erkölcsi eszmék idéznek elő.“ Az ihlettség fő ismertető jele, hogy „a kitűzött célért képes a legnagyobb fáradozalmakat és áldozatokat is elviselni... úgy, hogy bátran állíthatjuk, hogy igazi ihlettség nélkül semmi nagyszerű dolgot nem lehet tenni sem erkölcsiség, sem vallásosság, sem a művészet mezején.“

Nagy kedvvel és bőségben merítette példáit nem csak a Jézus és apostolok, hanem a görögök és rómaiak életéből és műveiből is. Különösen szeretett idézni Ciceró 3 művéből: De amicitia, De officiis, De finibus bonorum et malorum címűekből. (Folyt. köv.)

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság nagygyűlése Pozsonyban.

(Folytatás)

A nagy gyűlést megelőzőleg, 19-én d. e. 9 órakor, közös isteni tisztelet volt az evangélikusok Bél Mátyás utcai nagy templomában. Főlemelő szép képet nyújtott együtt látni a két protestáns felekezet annyi kitűnőségét, egyházi és világi részről egyaránt. Maga a templom nem nagy; inkább széles, mint hosszú, kétfelől emelkedő karzattal. Megtelt egészen. *Jóvel Szentlélek*... elhangzása után dr. *Bartók* György erdélyi ref. püspök jelent meg az oltár előtt és mondott egy megragadó szép imát, mely vallásos mélységénél, hazafias melegségénél fogva, magával ragadott minden lelket. Mi erdélyiek olyan jól eső büszkeséggel szemléltük püspökünknek a messihi távolban szerzett dicsőségét és úgy éreztük, hogy annak sugarai nemcsak ránk hatnak, hanem érintik egész anyaszentegyházunkat!

Méltó elismerés és dicsőség érte az ünnepi szónokot, dr. *Maszyik* Endrét is. Sőt úgy képzeltük, hogy *Maszyik* ünnepi szónoklatával feülmúlta önmagát. Mert ime kiről azt hittük, hogy csupán szoba-tudós és a szónoklatnak nem mestere: kitűnt, hogy egy igen megnyerő és elegáns szónok. Beszéde Fil. II. 1—11 versekre volt építve. és a keresztyéni *önmegalázást* és keresztyéni *önteláldozó munkásságot* fejtegette kiváló gyakorlati érzékkel.

Ima és beszéd között a pozsonyi evang. gyülekezet vegyes ének kara adta elő a XXIV. Zsoltárt. Meglátszott ebből, hogy az ének-kar erős, gyakorlott és luth. testvéreink is igen nagy súlyt fektetnek az egyházi énekkarokra.

Az isteni tisztelet «Erős várunknak... ennek a megragadó, ős-protestáns éneknek az eléneklésével végződött. Végső strófáját akkora lelkesedéssel fűttük, mintha egy harci riadó lett volna

Mind örökké áll az Ige!
Jaj nekik, ha bántják azt!
Velünk az Úr! lelkeinkbe
Lelke önt erőt, vigaszt.
Vérünk' s éltünket,
Nőnk s gyermekünket.
Mind elvethetik!
Mit használ az nekik?..
A menny mégis a miénk!

Bizony, nagy erő, sok vigasz van a szép éneken, s a mely gyülekezet szépen énekel: az hitében is erős és soha el nem csügged. Egyházainknak azért az éneklésben is egy-egy erős bástyát kell emelnünk!

* *

A templomból a luth. iskolák növendékeinek sora fala között haladtunk a gyűlés színhelyére, az új lyceum épületébe. A mindkét nembeli, serdülő ifjúságban azonban nemcsak külső dekorumot láttunk, hanem az egyházas nevelésnek egy megragadó momentumát is mutatta ez a kép. Annyi ifju, együtt látva most a két protestáns egyház nagyjait, kiket a tiszteletnek ily nagy foka környékez, s látva az élő hitnek ezt a szép megnyilatkozását: a kép önkénytelenül is fogékony lelkükbe vésődik, sőt magukat is az egyházi életmunkásság egy-egy tényezőjének, kiegészítő alkat-

részének tekintik. Így válnak, így fejlődnek rendre öntudatos egyháztagokká.

A külső keretbe, melyet a bevonulás nyújtott, teljesen beleillett a gyűlésnek belső tartalma. Az ünnepi beszédek valának itt a fénypontok, melyek tényeket jelöltek, irányt nyújtottak. *Gyurátz* megnyitójában a protestantizmus szenvedésben, dicsőségben gazdag múltját; *Baltik*, a testvéri egyesület, a közös munkát emelték ki; *Hegedüs* Sándor pedig a protestáns igazságnak a keresztyén társadalomba való átültetéséről beszélt. A Hegedüs beszéde egy valóságos kis evangélium, vagy mondhatnók azt is, hogy az egyházatársadalmi élet filozófiája.

Minden mondatában egy-egy mély igazság, melyekről több vasárnapon át prédikálhatnánk hiveinknek. Egy messihi távolba eső, ideális világ az, hová bennünket ama beszéd elragad; de hogy oda tényleg is el kellene jutnunk, *azt mindnyájan éreztük*. Isten segelmével hát, *kezünket a munkára, előre!*

Ez a remek beszéd tisztán egyházi jellegű beszéd volt. És sem Hegedüs ebben, sem Szilágyi Dezső az ő pohárköszöntőjében egy szóval sem érintették a politikát. Ez helyes is volt. Nem politikát csinálni mentünk oda. Ugyde — mint fennebb is említők — *tisztán egyházi szempontból* szerettünk volna hallani valami biztató, valami megnyugtató szöveget, hogy a mely egyház ily elvek zászlója alatt küzd, munkál: azt missiójában akadályozni nem szabad, sőt életfeltételét jogainak tiszteletben tartásával, biztosítani kell. Ám, ily kijelentések nem történtek. Ez is politika volt; protestáns politika...!

Szóts Farkas titkár jelentéséről már szólottunk. Lankadatlan buzgósága, kitartása meglátszik a Társaság minden dolgán. Annak tulajdonítjuk egyfelől a népies iratok, a *Koszorú* füzetek rohamos terjedését is, mivel ezek több mint 36 ezer példányban forognak közkezen.

A Társulat célját ezen a ponton mi is sikerrel szolgálhatjuk. S hogy az eredmény annál nagyobb legyen, még *ingyen* is szeretnők osztogatni a füzeteket. Ám, a titkár úr azt ajánlja, hogy jobb, ha pénzért adjuk, mert a nép csak azt becsüli meg, miért pénzt is adott. Igaz, csak ne feledjük, hogy ez a *munka vége*; mi pedig még csak a *kezdetén* vagyunk, ott, hol a nép még sajnálja könyvért pénzt adni. Lehet, hogy az ingyen kapott könyvet eldobja — talán olvasatlanul, de, ha a munkában meg nem lankadunk, eljő az idő, mikor pénzen is megveszi, s meg is becsüli, mert belátja hogy ezekben van az egy *szükséges dolog!*

Azért, kinek, mint adák az Istenek, csak munkálkodjék, s terjessze a közhasznú iratokat!

*

A tárgysorozatba felvett felolvasások közül csak a *Ritoók* Zsigmondé, ezé az Isten lelkétől megihletett jó kálvinista férfiúé, került napirendre. Ezt is *Hamar* István pesti theol. tanár olvasta fel, mert a tudós szerző nem jöhetett el a gyűlésre. Ismerjük már egy pár munkáját a n.-váradai táblai elnöknek. Mindenikből az egyház iránti határtalan szeretet, élőhit, áldozatkészség sugárzik ki, s mindenikben egy-egy megoldandó problémát vet felszínre. Ezen felolvasása is »*Egyesü-*

leti tevékenység az egyházban, a protestáns intelligenciának meghódításával foglalkozik. melyre nézve a *prot. nőnevelési intézetek* felállítását tartja egyik hathatós eszköznek; hiszen köztudomású, hogy ennek hiányában prot. lelkészek, gondnokok is zárdában neveltetik gyermekeiket, nem is említve az egyház iránt közönyös világi elem túlnyomó részét.

Kapcsolatos volna ezzel az *árvaházak, ifjúsági egyletek* alkotása is, melyekben, mint megannyi erőforrása lenne az egyházi élet fölvirágzásának.

Tagadhatlan, hogy egyházunk legsürgősebb feladatát, ezeknek a problémáknak a megoldása képezi. Hogy a megoldás miként történik, attól függ az életképes fejlődés is.

A másik felolvasás, mely *Markusovszky* Sámuel pozsonyi lyceumi tanaré lett volna *Bél Mátyás*-ról az idő előre haladottsága miatt, elmaradt; de az Évkönyvben benne lesz, s ott majd elolvashatjuk.

Gyűlés után, mely *Hegedüs* S. elnök záró beszédével végződött, az evang. lyceumnak s az abban rendezett *egyházi kiállításnak* a megtekintése következett. Három teremben voltak kiállítva régi könyvek, oltári képletek; szlőjd munkálatok és érmek. Nem vagyunk szakértők e régiségek ismeretében, de annyit mégis elmondhatunk, hogy a pozsonyi evang. egyház igen értékes régiségeknek van birtokában, melyek közül nem egy unikum. Itt mutatta be *Balogh* Elemér pozsonyi ref. lelkész a vértanukra vonatkozó kép- és könyv gyűjteményét a mi aligha máshelyen együtt található Egy kis munkát is írt ez alkalomból: »Az evang. vértanui« címen, mely a vértanuk története mellett az idevonatkozó részeket is magában foglalja. Minden tekintetben derék kis munka, megérdemli az olvasást!

A pozsonyi lyceum egészen új, modern berendezésű tanintézet. A pillanatnyi megtekintésből még élénk emlékezetünkben van a folyósó, hol a nevezetesebb templomok szép, nagy fénykép felvételei láthatók annak jelzésével, hogy az illető épület miféle stílusban van építve. Kétségkívül a növendékek műizlésének fejlesztésére igen jó hatással vannak ezek a képek.

Hogy a pozsonyi evang. egyház mennyire felkarolta az irod. társaság ügyét s mily nagy vendégszeretettel fogadta annak tagjait: az több apró dologból is kitetszik. Ilyenek voltak: a tagok elszállásolása, a város nevezetességeinek a megtekintése, kirándulások, közebed. Ez utóbbi különösen gazdag és fényes volt; lehettünk 300-an, s így az ebéd költsége magában véve három ezer koronát képviselt, mert egy teríték 10 kor.-ba került. Ám ezt a pozsonyi evang. egyház megtehetette, mert hazánkban egyike a leggazdagabbaknak. Így tarthat fenn annyi nevelő intézetet, mennyit aligha tart fenn egy prot. egyház.

A közgyűléssel kapcsolatosan tartatott meg szept. 19-én este a *belmissiói értekezlet* is. Tavaly a debreceni gyűlés alkalmával szintén tervbe volt véve egy belmissiói értekezlet tartása, de akkor különféle okok miatt elmaradt. Nagyon helyes volt megtartani; igen sok, tanulságos eszmét vetett felszínre, s nagyban

hozzájárult ahhoz, hogy a belmissió név alatt ismeretes mozgalmat megismertesse, tisztázza. Ének és ima után *Szilassy* Aladár ismert egyházas buzgóságu férfiú nyitotta meg az értekezletet és elmondotta, hogy a dunamelléki lelkészi értekezlet bizottságot küldött egy belmissió egyesület szervezése tárgyában, így van neki és a bizottság tagjainak mandátuma ez értekezlet összehívására és esetleg az egyesület szervezésére.

Hogy pedig egyesületre szükség van, azt *Mayer* Endre eperjesi theol. tanár igyekezett kimutatni a *belmissiói munkáról* tartott felolvasásában. Erre következett *Gergely* Antal előterjesztése, melyben indítványozza, hogy alakuljon meg *belmissiói egyesület*.

Többen hozzászóltak a kérdéshez: püspökök, tanárok, lelkészek. Mi csupán a beszédek lényegét és a hozott határozatot constatáljuk. Mindenik felszólaló elismerte, hogy *belmissiói munkára szükség van*, nem elég a templomi ígéhirdetés, valamit ezen kívül is tennünk kell. De, az összehívó bizottságon kívül, egyik felszólaló sem tartotta kivihetőnek, *hogy az egyház testén kívül működjék egy egylet*, melynek célja, feladata ugyanaz, melyet mindkét prot. egyház magáénak vall. És mindenik hangsúlyozta, hogy ezt a hitépítő munkásságot az egyházi élet munkakörébe kell beosztani s folytatni. Így jött létre ama határozat, hogy a javaslat küldessék le a kerületek lelkészi értekezleteihez, s azok tegyenek e tárgyban véleményes javaslatot.

A belmissió egylet tehát most sem alakult meg. Az eredményre azonban ez ügynek buzgó apostolai így is büszkéek lehetnek, mert az eszmét nemcsak felszínen tartották, hanem bevitték a lelkekbe is; ime, senki se akadt, a ki a mozgalmat, magában véve, ne helyeselte volna. A csudálatos csak az, hogy mindenki elismeri, hogy jó és szükséges dolog és még se csinálja senki. Ez azt bizonyítja, hogy az eszme már megérett, csupán a *megjelenési formát*, a külső ruhát nem találták még meg számára. De, nem sok idő kell már hozzá, midőn ez is készen lesz, addig csak tartsuk ezt a dolgot napi renden; beszéljünk róla minél többet, mert, ha valóban szükség van rá, meg kell, hogy legyen. A hivatalos egyház pedig, mely — mint kivettük — nem szívesen látna egy rajta kívül létező egyházi testületet (status in statu), siessen egyháztársadalmi munkájának rendezésével, mert, ha nem, éppen a halogatás, a mulasztás teszi indokolttá a belmissió egylet megalakulását. Hisszük azonban, hogy a kérdés egyházilag meg fog oldatni!

Még csupán a *dévényi* és a *német-óvári* kirándulásról kell röviden megemlékeznünk. Sept. 20-án tettük meg ezt a szép utat hajón. Messzire térnék céltól, ha részletekbe bocsátkoznám és a vidék természeti szépségeit festeni kezdeném. Annyi tény, elragadó szép hely, még előttünk erdélyiek előtt is, kik gyönyörködhetünk hegyeink szépségében. A devényi Árpád emléknél elénekeltük a himnuszt, mire *Kiss* Áron, tiszántuli, 86 éves püspök imádkozott szépen, meghatón. Németóváról néhányan Bécsbe rándultak fel, míg a nagyobb rész visszatérve Pozsonyba, hazautazott, magával vive mindenik egy-egy szép emléket. Jövő évben, ha Isten éltet, Miskolcon találkozunk!

Vajda Ferencs.

Egyházi élet.

Egyházmegyei közgyűlés.

Székelyudvarhely, 1900 okt. 1.

Azudvarhelyi ref. egyházmegye folyó évi szeptember 27. és 28. napjain tartotta őszi közgyűlését Székelyudvarhelyen.

A népes közgyűlés ünnepélyes színezetét, derült hangulatát fokozta az a lelkes tüntetés és meg-megújuló „éljen“-zés, melyben Menyhárt András esperes és dr. Gyarmathy Dezső székelyudvarhelyi felfüggesztett polgármester és egyik egyházmegyei gondnok részesültek.

Ez a derült hangulat és meleg óváció méltó befejezése volt azoknak az indokolatlan támadásoknak, melyekkel az utóbbi tavaszi közgyűlés óta úgy az esperes és egyszersmint az autonómiát, az egyházmegyei közgyűlésen akkor elmondott elnöki megnyitó beszédeért az alispán, valamint dr. Gyarmathy, székelyudvarhelyi polgármestert és gondnokot a gr. Majláth G. erdélyi róm. kath. püspököt fogadó hazafias szellemű polgármesteri beszédeért a zavarosban halászni szerető ellenfelei illették.

Menyhárt A. esperes, a közgyűlés tagjaitól kísérvé, d. e. 9 órakor jelent meg, a ref. kollegium nagytermében. „Te benned biztunk“ éneklése és Kállai I. peteki pap buzgó imája után a közgyűlést megnyitotta és a tárgysorozatot bemutatván, azt oly módosítással fogadták el, hogy az indítványok közül azt, amelyik dr. Gyarmathyra vonatkozik, méltó helyére előhozták.

Tárgysorozat rendjén legelőbb M. A. esperes olvasta fel az egyházmegyei vizsgálatról szóló, de egyszersmint a lefolyt időszak minden nevezetesebb mozzanatát felölelő jelentését.

Biztos kézzel, plasztikai vonásokkal megalkotott és mozaikszerűen összeillesztett, de a maga teljességében szerves és összefüggő egésznek képező remek mű az a jelentés, mely híven, találóan tünteti fel az egyházmegye képét.

Az árnyalás és egy-két sötét vonás művészi módon vegyül a humor izletes savával-borsával.

Az osztatlan elismerésnek örvendő esperes kivált akkor részesült tüntető éljenzésben, midőn jelentése kezdetén fölemlítette, hogy az ellene, illetve autonómiánk ellen elkövetett támadás dugába dült, méltán vallott kudarcot.

A közgyűlés M. A. esperesnek egyházi autonómiánk megvédelmezése érdekében kifejtett erélyes és eredményes fellépéseért jegyzőkönyvi köszönetet mondva, fölkérte, hogy ezután is álljon őrt bárhonnán jöhető támadással szemben.

Ezután az egyh.-megyei tanács működéséről szóló jelentést és a felsőbb leiratokat vették tudomásul. Az átiratok között kivált kettő volt nevezetes. Egyik az, melyben a ref. koll. előljárósága, a tanulók öröndetes fölszaporodása miatt, vissza kéri azt a helyiséget, melyet míg nélkülözni lehetett, levéltáruhoz bocsátott volt az egyh.-megye rendelkezésére.

A másik, a vármegye alispánjának azon immár a hírlapokból is eléggé ismeretes átirata, melylyel egyház! autonómiánknak hadat üzent.

Ezzel kapcsolatban M. A. esperes bemutatta az átiratra adott válaszát is, mely annak idejében szintén egész terjedelemben közölve volt és egyszersmint bejelentette azt is, hogy ez az ügy egyházunk diadalával végződött.

Közgyűlés ezt az előterjesztést is *megnyugvással* vette öröndetes tudomásul. - Reméljük, hogy ez volt a kellemetlen; de tanulságos incidens utolsó jelenete. Gördüljön le a függöny és a szebb jövő reményében vonjuk a feledés fátyolát e sötét képre.

Majd a következő indítványt olvassák fel: *„Tekintettel azon indokolatlan hírlapi támadásokra, melyekkel dr. Gyarmathy Dezsőt, egyházmegyéink közszeretében álló egyik érdemes gondnokát, őszinte hűségéért, buzgó hitsorsosi magatartásáért és kiváltképpen a gr. Majláth Gusztáv erd. róm. püspököt fogadó hazafias szellemű polgármesteri beszédeért illették; tekintettel továbbá azon körülményre is, hogy egyh.-megyéink gondnokának hazafiságát és hitbuzgóságát félremagyarázó eljárás által, a különben józanul gondolkodó más telekezeti honfitársainkat is megtéveszteni nem átalították:*

tejezze ki az Egyh.-megyei közgyűlés dr. Gyarmathy D. egyik gondnokunk személye iránt őszinte bizalmát és hazafias magatartásáért köszönetet mondván, kérje föl őt hogy Anyaszent-egyházunk érdekeinek jövőre is legyen hű őre és biztosítsa a felől, hogy önzetlen, hazafias magatartásában nem csak rokonszenyvünkre, hanem minden igaz és hű hazafi őszinte támogatására is bizton számíthat.

A közgyűlés ezen indítványt elfogadta és egyhangú lelkesedéssel határozattá emelte.

A tárgysorozat többi pontjai ezek voltak: Tanítók bekebelezése és felesketése. Számvevői jelentés. Tanügyi előadó jelentése. Közpénztári költségvetés. Segély- és más kérelmek tárgyalása.

Ez utóbbiak tárgyalása rendén olvasták Csia K. lelkész azon kérését, hogy *tanári oklevelet* szerezvén, ajánlja az egyh.-megyei közgyűlés, miszerént törvény értelmében soroztassék az egyh. kerületi közgyűlés rendes tagjai közé, úgy, mint a többi tanárok.

Mint hogy azonban nevezett lelkész kérvényét, a tárgyalás folyama alatt vissza vonta, a közgyűlés nem határozhatott.

A közgyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése után általános papi értekezletet tartottak, melynek egyik fő tárgya a lelkészi fizetések kiegészítése körüli eljárás megvitatása volt.

Végül újra alakult az Egyházmegyei egyházi *Értekezlet*, azon irány elvek szemelött tartásával, melyek az Egyházkerületi egyházi Értekezlet alapszabályaiban vannak kifejezve.

Isten áldása legyen a hív munkán!

As udvarhelyi egyházmegyéből.

Mi is elhatároztuk volt, hogy ezután évenként egy közgyűlést tartunk. De a főtiszteletű konvent erélyes parancsa a kérelmek tárgyában arra kényszerített, gyűljünk össze ősszel is. Ah, gondoltuk nem is lesz miről tanácskozzunk s ime mégis volt elég. A közgyű-

lési tagok reggel 9 órakor székelvudvarhelyi kollégiumunk nagy termében szép számban kezdettek gyülekezni. Ott volt Gyarmathy Dezső gondnok, Ráckövi Sámuel, Miskolci Károly képviselők, a papság, tanári és tanítói képviselők szép számban. Kállai István peteki lelkész egy szépen kidolgozott, természetesen és jól elmondott imájával emelte lelkünket Istenhez. Menyhárt András esperes csak épen egy pár szóval nyitotta meg a gyűlést. Megalakulásunk után esperesünk mindjárt Ferenc József felséges királyunk nevével emelkedett fel s szép, megható szavakban kíván felséges Urunknak életet, boldogságot 70-ik születése éve alkalmával. A szívből jövő szavakat a közgyűlés felállva hallgatta meg s a szép jelenet királyunk frenetikus éljenzésével végződött. Most esperes úr ez évi vizsgálatról szóló jelentése felolvasásához fogott. Rövid bevezetés után rendre vette az egyházközségeket s megrajzolta mindeniknek hű képét fény és árnyoldalaival. Láttuk ezen képek mesteri megfestésében esperesünk éles esztét, bámulatos figyelmét, szívét és mindig találó komoly humorát. Az összbemutató a közgyűlés tagjaira leírhatatlan volt. Mert láttuk e jelentésből, hogy egyházainkban a hitélet a legtöbb helyen nemcsak hogy él, hanem több esetben csodákat is mivel. A házasok igénybe veszik az egyházi esketést, gyermek-odaigérettek ritkán fordulnak elő, az áttérések mérlege javunkra áll — mondá utoljára esperesünk. A jelentés felolvasása után a közgyűlés osztatlan érzésének és gondolatának Bod Károly tanár adott kifejezést. Találó és helyenként a könnyekig megható szavakban méltatta Menyhárt érdemeit, puritán egyszerűségében is mindig igaz, találó és mesteri tollát, a ki mindig bámulatra méltólag tud parancsolni a hol kell szívünk, a hol szükséges eszünk. Óhajtaná, hogy valamely alakban e jelentés az egyházakkal közöltetnék. Ugyanakkor fel-emelkedett Bedő Ferenc főjegyző és indítványozta, hogy esperesünknek közelebről egyházi autonómiánk megvédése érdekében kifejtett bátor és nemes magatartásáért fejezze ki köszönetét. Mindkét felszólaló indítványát a közgyűlés lelkes éljenzés között tette magáévá. Meglátszott minden arcon, hogy esperesét még soha sem becsülte annyira, mint ezen órában.

Tárgysorozat rendjén főjegyző tette meg kimerítő jelentését az egyházmegyei tanács, közigazgatási és fegyelmi bírósági munkálkodásáról, melyet a közgyűlés minden megjegyzés nélkül tudomásul vett.

Erre a felsőbb leíratok és átíratok felolvasása következett. A szeretetházi rovat, az országos gyámintézeti belépési és tagsági díj kivetése egy néhány panaszos felszólalás után tudomásul vétetett; ugyanez történt Voldorf község belügyminiszterileg elrendelt új nevével (Dombos) De az Igazgató-tanács ama leírata, melyben arról értesített, hogy az esperesek mellé a segédlelkészi állások szervezését a kiegészítési törvény értelmében nem eszközölheti, csak a köteles tiszteletből vétetett tudomásul, mert a felszólalók meg voltak győződve, hogy az egyházi hatóságok indokolt kérésére éppen a törvényből kifolyólag a miniszter ilyen segédlelkészi állásokat engedélyezhet. Visszatetszést szült kollegiumunk előjáróságának amaz átírata, melyben az egyházmegye levéltárának kiköltöztetését kéri az általa adott régi helységből, azon okon, mert a tanulói létszám emelkedése folytán erre okvetlen szüksége van. Az átíratra többen oda kiabálták gúnyosan: „majd kérünk helyet a római kath. gymnasiumtól, ez vastag hátlatlanság az egyházközség nagy áldozataival szemben. Közgyűlés a tanácsot bizta meg, hogy e kínos ügyet a kollegiummal lehetőleg intézze el közmelegnyugvással. Esperes jelentést tett a közelebről egyházi autonómiánkat ért sérelem tárgyában, bemutatta a vármegye alispánjának hozzá intézett átíratát, neki arra adott feleletét, az ebből következő miniszteri eljárás megnyugtató eredményét. Közgyűlés esperesnek eljárását jóváhagyó tudomásul veszi s az egész kínos és sajná-

latos ügy jegyzőkönyvre vételét az okmányokkal együtt elrendeli. Tárgysorozat szerint nyomban Bod Károly paptanár emelkedett szólásra s a mai szomorú viszonyok találó rajzát adva, indítványozta, hogy dr. Gyarmathy Dezső gondnok nemes küzdelmére tekintve, fejezze ki iránta az egyházmegye rendíthetetlen ragaszkodását s szerető bizalmát. A közgyűlés az indítványt szünni nem akaró lelkes éljenzéssel tette magáévá.

Ezután Fülöp Kálmán kis-solymosi, Kállai Ferenc ócfalvi lelkészek, majd Gábor Áron mohai énekevezér kebeleztettek be az egyházmegyébe, a szokásos üdvözlések és jókívánatokkal.

A délután 3 órakor kezdődő gyűlés alólírt tanügyi előadó jelentésének meghallgatásával kezdődött, melyet már megelőzőleg a tanügyi bizottság magáévá tett. A népiskolai élet terén mutatkozó szép fejlődést, buzgó munkálkodást a közgyűlés egyhangulag, örömmel vette tudomásul.

Most Kelemen János számvevő jelentése következett, ki ritka, hű pontossággal mutatta be az egyházak anyagi képét, felsorolva egymásután mindenkinek cselekvő és szenvedő állását. Közgyűlés esperest utasította, hogy azon egyházak lelkészei és gondnokaival szemben, kik még számadással vannak hátrálékban, egy régebbi rendelet értelmében legszigorubbán járjon el. Egy kifejlődött vita eredményeképpen kimondatott, hogy ezután számvevőt senki se terhelje olyan anyagi vagyon bejelentésével, melyet előre értékelni nem lehet, hanem „szekér sarjuját“, „szekér kukoricáját“ mindenki vagyoneleltárában tartsa nyilván, míg pénzzé teheti, vagy értékét megmérheti.

Bedő András a közpénztár jövő évi költségvetését terjesztette elő, melyet a közgyűlés készséggel elfogadott, már csak azért is, mert szép felesleg ígérkezik.

Az országos közalapozó intézetet kérések esperes aa. előterjesztése alapján kisebb-nagyobb összegig felterjesztetnek. Csak azt emlegették némelyek, mily szűk markú volt a konvent közelebbi időben a legkiválóbb szükségletekkel szemben is.

Végül Csia Kálmán etédi pap kérésre került tárgyalás alá, ki azért folyamodik a közgyűléshez, ajánlja őt a kerületnek, hogy az, tanári oklevele alapján ittassa közgyűlése rendes tagjai sorába. (Ker. utasítás 51. § i. p.) E kérés alapján hosszas vita fejlődött ki. Egy része ajánlat nélkül hajlandó lett volna felterjeszteni, úgy látszott a többség még ezt is megtagadta volna. Az ügy aztán úgy lett elintézve, hogy folyamodó kérését visszavette.

Szeptember 28-án 8 órakor a jegyzőkönyvek felolvasása és hitelesítése után a közgyűlés bezáratott és 9 órakor kezdetét vette az általános papi értekezlet, melyen szokatlan nagy számban voltak jelen a lelkésztársak. Nem is csoda, mert esperes elnökünk oly életbevágó, gyakorlati dolgokat mondott el, melyeket meg nem hallgatni halálos bűn lett volna. Csak 11 órakor gondolhattunk értekezletünk újjászervezésére. A már eleve, csaknem teljesen elfogadott kerületi egyházi értekezlet szabályai alapján új tisztikar választott. Az alapszabályok szükségyszerű átalakítására egy szűkebb körű bizottság küldetett ki Fejes Áron elnökle alatt. Szabó Árpád, Lajos János és Hegyi Péter személyében. Tisztikar következőkben alakult meg. Elnökök: Bod Károly paptanár és dr. Gyarmathy Dezső gondnok. Al-elnökök: Péter Károly lelkész, Fejes Áron paptanár, Somogyi Albert birtokos, képviselő, Kovács Dániel tanár. Titkárok: Szabó Árpád tanár, Lajos János lelkész. Jegyzők: Bodor István és Hegyi Péter lelkészek, Péter Gergely és Gyerkes Mihály tanítók. Egyházmegyénk ezen nagyra hivatott szervén átalakulása újabb, szép reményeket ébresztett lelkünkben. Vajha az új tisztikar buzgósága, kitartása mindazokat megvalósítaná szerett anyaszentegyházunk javára!

Lajos János,
öögözi ref. lelkész.

TÁRCA.

Vinet jelentősége a gyakorlati
theológiában

(Dr. Schumann. Ford. Tóthfalusi József, lelkész.)

I. *Vinet mint predikátor.* Már elején szólottam arról, hogy Vinet sohasem volt rendes lelkészi álláson, jöllehet több oldalról kapott meghívást. Így, hogy a többit meg se említsem, a Majna melletti Frankfurt francia ref egyháza is mindent elkövetett, hogy őt lelkészül megnyerje. De ő a meghívásokat mindig visszautasította. Éppen ezért, ha a Vinet predikatori tevékenységét a maga mivoltában akarjuk jellemezni, azt kell mondjuk, hogy időleges volt. Leggyakrabban azokban a községekben lépett fel, melyeknek lelkészi köréhez tartozott, p. o. Baselben, Lausanneban. E mellett predikált azokban a fürdőkben, melyeket egészségi okokból felkeresett Tanítványai előtt is többször predikált. Hirdette az Úr igéjét buzgón, odaadón.

Mielőtt kinyomatta beszédeit, ismétolten át szokta olvasni. Gonddal javított ilyenkor rajtuk, s azok éppen ezért mint művészi remekkerültek ki kezei alól. Ő maga azonban csak két kötet predikációt adott ki. A többi halála után jelent meg.

Predikáció szerkesztési módja, a nálunk uralkodó módtól lényegesen eltér, úgy a tartalomra, mint a formára nézve. Vinet ritkán köti magát az előírási perikopákhoz. Többnyire egy-egy bibliai szót, rövidke mondatot vesz alapul, még pedig olyat, melylyel az evangelium dogmatikai és ethikai szempontjai és követelményei felől valami újat mondhat, mi által egyúttal alkalma nyílik arra is, hogy a maga egész vallási kedélyvilágát és dialektikai művészetét érvényre juttassa. Sem a tárgyra, sem a dispozióra nem ügyelt oly éles figyelemmel, mint a mostani theologusok, jöllehet szigoruan gondoskodott arról, hogy eszme- és gondolatmenetében meglegyen a teljes mérvben keresztül vitt logikai egység. S míg mi, predikációink megszerkesztésénél inkább azt a módot követjük, hogy előadásunkban a jelenből, a konkrét életből merítünk, addig Vinet a maga mély belátásával és érzelmi bensőségével, a vallási élet és gondolkodás magasságaira és legtitkosabb mélységeibe ragad. Eszmemenetének komoly méltósággal hömpölygő áradata, telve kifejezéseinek gyönyörű képeivel, átszövődve pszichológiájának legfinomabb analizisével: hallgatóit hosszabban és áldásosabban kötötte le, mint a hogy bárki is tenni merészelhetné, vagy birná.

A két fennebb már említettem predikáció-kötet *Discours** és *Nouveaux discours sur quelques sujets religieux** valóban bámulatos elismerésre talált. E beszéd gyűjteményeknek minden egyes darabjában a maga ékesszóló bizonyosságával jut érvényre Vinet szellemdus, apolegetikus jelleme. A kereszténység örök igazságát nem szupranaturalisztikus tendenciák szerint, nem a jövendölések, csodák és jóslatok erejével támogatja: hanem az emberi lélek legbensőbb s egyúttal legigazabb szükségleteinek az evangelium

* Beszéd.

* Nehány vallási jelszó feletti újabb beszéd.

követelményeivel való teljes megegyezésével bizonyítja be. Tehát pszichológiai bizonyítékokat hoz fel! Mert a mint ezt több helyen hangsúlyozza, az evangelium nemcsak isteni, hanem emberi is. Az ember a bűn által, igaz, letért az egyenes útról, de a kereszténységben, az isteni kegyelemnek Krisztus által való megnyilatkozása és kiárasztása folytán megtalálhatja újból a boldogság honát. Azt kérde Vinet egyik predikációjában: »Avagy sohasem láttatok, hogy a papiroson miképpen elevenednek fel a szimpátétikus tintával írott betűk és vonalak, mihelyt azt a tűz közelébe visszük, holott máskor láthatatlanok? Ezek a láthatatlan betűk és vonalak mind-mind Istennek szívébe írott örökigaz törvénye, mely egyfelől az Ő iránta való szeretetünk heve által elevenedik fel bennünk, másfelől pedig az égi atyának irántunk való azon szeretete által, melylyel elküldte hozzánk szent fiát, hogy így minket a kegyelem gyermekeivé avasson fel. Éppen így a Krisztus szeretete is oly tűz, mely újra feleleveníti bennünk az elenyészett benyomásokat, jegyeket és vonalokat.« Más helyen meg így szól: »Emlékeztek az ó kor vendégszeretetének szokásaira? Mielőtt az idegen elhagyta a házat, melyben vendégszeretet és szives jószág fogadta, a házigazda eltört egy bizonyos betűkkel teleírott edényt. Az egyik darabot az idegen magával vitte, a másikat pedig a házigazda tartotta meg. E cserép-darabok így az ismeretség fenntartóivá és közvetítőivé lettek, mert évek multán is, ha visszatért a talán elfeledett vendég, felmutatván az egykori látogatás emlékét, mint családtagot látták őt viszont. És az egymásután következő nemzedékek is, az egykori összeköttetések szentelt bizonyítékai képpen nagy tiszteletben tartották ezeket a cserépdarabokat. Lelkünk különböző benyomásai is valami olyan formák, mint e cserépdarabok. Egykor egy teljes egészet képeztek. Azóta azonban folyton töredeznek; úgy mállanak szét, mint a könyv lapjai, vagy ezeken a betűsorok, ha tépdessük, szakgatjuk azokat. De ezeket a lelkünket diribdarabra osztó benyomásainkat, indulatainkat mind egyesíthetjük, sőt egyesítenünk kell az evangeliumon alapuló krisztusi szeretet erejével. Minő boldog öröm lesz majd, nemcsak szájjal beszélni, de tudni, de érezni: hogy Jézus Krisztusban mi és az Atya egy vagyunk!« Igaz figyelmet érdemelnek következő szavai is: .Az evangelium minden ember lelkében ott él. Arról a *belső* evangéliumról szölok itt -- mondja tovább -- a mely, ugyan nem is képzelhető el a *külső* nélkül. de ez a külső, a belső nélkül mit sem használ. Lelkünk legmélyén van az a valami, a mi bebizonyítja a vallás és az evangelium igazságait. Valami sejtelmes érzés ez, mely ugyan nem hirdeti Isten örökkévaló igéjét, de a mely, mihelyt az előtte nyilvánul, azonnal megtudja érteni és felbirja fogni « Vinet tehát ugyanazon apolegetikus alapeszméből indul ki, mint Tertullián eme szavaival: «*animo naturaliter christiana*»; vagy mint alexzándriai Kelemen s kivált mint Pászkal, miért is némelyek, őt a XIX. század Pászkalának nevezik. S mivel Vinet belátta, hogy különösen a miveltebb osztály és az egyház hite között mély űr táng: predikációiban mindig arra törekedett, hogy ebből az osztályból megmentse mindazokat, kik minden kétkelésük dacára keresték a volt, aképpen igazságot.

Az ingadozó hitűeket szilárd alapra akarta helyezni. Éppen ezért ő sohasem úgy beszélt, mint szilárd hitű kész keresztyén, mint egy olyan keresztyén ember ki lelkiismeretével, Istenével és Megváltójával mind egyformán tisztában van, hanem mindig azt hangsúlyozta, hogy ő maga is csak küzdő, győzelem után epedő, gyöngye, erőtelen ember, kinek sokat, nagyon sokat kell tanulnia és erősödnie.

Milyen szépen mondja ezt el «Discours» című kötetének bevezetésében: „Ezek“ a beszédek nem azok számára vannak írva, kik a keresztyénség igazságát feltétlenül elhitték. Azok nem fogják hasznát venni beszédeimnek. Mivel magam is gyenge vagyok, a gyengékhez fordulok. Táplálni szeretném őket az a tej, mely engem is táplált. Azt hiszem, hogy mindazoknak, kik az igaz keresztyéni, illetőleg lelki életnek még csak kezdetén vannak. szükségünk van valakire, a ki nem annyira, mint predikátor, hanem mint ember is beszél hozzájuk, azt a kis elsőbbséget melylyel bir, felhasználván az ő érdekükben.

Későbbi prédikációiban és beszédeiben már, — hogy úgy mondjam — az *előhaladott* keresztyénekhez fordul. Ezekben a keresztyén-vallási élet legnehezebb kérdéseivel foglalkozik, kiváltképpen a hit és cselekedetek, a kegyelem és szabadság, a vallás és erkölcsiség egymáshoz és egymással szemben való viszonyával. De mindig megható és áldásteljes; az evangélium misztikájának legnemesebb értelmi tolmácsolásával páratlan.

Vinet prédikációiból végetlen áldás árad szét s valóban, ezer és ezer embert vezetett már vissza Isten s az idéző Jézus Krisztushoz.

Hogy mint predikátort röviden, de a legtalálósabban jellemezzük azt kell mondjuk, hogy: valóságos *adventi* alak volt!

(Folytatása következik.)

Különfélék rovata.

Báró Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok a következő közgyűlési meghívót bocsátotta ki

Az 1899. évi november hó 7. napján tartott rendkívüli közgyűlés 12. jkvi számú határozatának megfelelően és egyetértve az igazgató-tanáccsal, a folyó 1900. évi egyházkerületi rendes közgyűlést, *f. é. november hó 3. napjának d. e. 10 órájára*, Kolozsvár városába, az ev. ref. theol. fakultás dísztermébe hívom össze.

Végrehajtási utasításunk 54. §-sa értelmében jellem egyuttal, hogy igazgató-tanácsunk kijelölése szerint, a közgyűlés főbb tárgyai a következők lesznek:

1. Az igazgató-tanács és püspök évi jelentései.
2. Az egyházkerület 1899. évi számadásának és 1901. évi költségvetésének megállapítása.
- Jelentés a hetes bizottsági javaslatok alapján hozott közgyűlési végzések végrehajtásáról.
4. Az „erdélyi püspök“ cím tárgyában kelt feliratunkra adott miniszteri válasz fölötti határozás
5. Konventi képviselők, gondnokok és tanárok megválasztása.
6. Az ifjú papok kibocsátása.
7. Az országos közalapi segélykérvények följánlása stb.

Kolozsvárt, 1900. évi szeptember hó 7-én.

Br. Bánffy Dezső,
egyházker. főgondnok.

Templomavatas. A Szolnok-Doboka megyében fekvő árpástói ev. ref. egyházközség új templomát, folyó hó 23-án avatta föl dr. *Bartók György* erdélyi egyházkerületi püspök. A főpásztort lovas banderium fogadta, midőn d. e. 9 órakor *Gajzágó* bethleni főszolgabíró társaságában, hosszú kocsisor kíséretében megérkezett a fölavatandó templom szomszédságában fálállított díszes diadalkapú elé, hol *Zsombori* árpástói birtokos üdvözölte. Ott volt Árpástó nemzeti és felekezeti különbség nélkül, ott volt *Bánffy* Ferenc báró, *Fejérvári* Jenő birtokos, *Simó* Béla tanfelügyelő, a széki és sajói egyházmegye papsága stb. A paplakásban az ünnepélyt megelőzőleg a széki egyházmegye papsága, *Somkerek*i Miklós esperes vezérlete alatt tisztelt a püspöknél. Fél 11 órakor a templomba vonult az ünneplő közönség. Itt *Csejdi* Jenő ottani lelkész fogadta a püspököt. A szertartásban közreműködtek: *Somkerek*i Miklós esperes imával, *Sófalvi* Károly décei lelkész főjegyző prédikált, a püspök magas szárnyalású fölavató imával adta át az istentenházat rendeltetésére, *Baló* Bálint baczai lelkész keresztesztelt, *Z Kiss* Sándor rettegi lelkész esketett, *Gyárfás* Albert bethleni és *Nemes* Ferenc ilosvai lelkészek uralmasorát osztottak. Az ünnepélyt emelte a décei földműves dalárda szabatos éneke. Ünnepély után a tisztelgések sora következett. Az egyház ünnepései után bankett volt, melyen sok, sikerült köszöntő hangzott el.

Gyászlap. *Pokoly* András, theol. fakultásunk I éves hallgatója, *Pokoly* József theol. tanár öcsöce, szept. 30. napján meghalt. Mely megilletődéssel jegyezzük fel itt e halálesetet. Temetése a fakultás udvaráról volt, hol a koporsót a gyászoló család, a fakultás ifjusága, tanári kara s a megjelent díszes közönség vette körül. Az ifjuság megható éneke után *Kenessey* Béla theol. igazgató mondott imát. Igazi evangéliumi imát, mely vigasztalt. A sirnál *Adi* Lajos, az internátus egyik növendéke szép búcsubeszédet tartott. Így távozott el körünkből *Pokoly* András, ez a nemes szívű, lelkiismeretes ifjú. Hiszszük, hogy az ő szép, boldog jövődjéje nem korán összeomlott, de inkább csak korán — betölt.

Október 6. A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás „Ifjúsági Egylete“ október 6-án d. u. 4 órakor a fakultás dísztermében az aradi gyásznap emlékére gyász-ünnepélyt ül a következő műsorral: I. Közének XC. zsoltár, éneklő a közönség. II. Imát mond *Tóth* Gyula theol. ifjúsági elnök. IV. Szaval: *Márton* Árpád th. V. Hymnus, éneklő a közönség. Az ünnepélyre külön meghívók nem bocsátatnak ki, hanem az ünneplő közönséget ez úton hívja meg az elnökség.

Egy főgondnok lemondása. *Gidófalvy* István dr. a népszerű és rokonszenves királyi közjegyző, a okt. 2-án tartott református egyháztanácsi gyűlésen, a kolozsvári ref. egyházközségnél elfoglalt főgondnoki állásáról — lemondott. *Gidófalvy* levélben bejelentett megválásának okául sokirányú elfoglaltságát és megváltozott családi körülményeit hozza fel, mint a melyek részben gátolják az egyház kebelében elfoglalt hivatásának teljesítésében. A közgyűlés azonban nem vette tudomásul a leköszönést, hanem bizottságot küldött ki, mely *Gidófalvy* állásának megtartására kéri meg.

A deési ev. ref. egyházmegye papi értekezlete folyó évi szept. hó 15-én tartott ülésében nt. *Pap* István elnöklete alatt egyházi értekezletté alakult s az alapszabályok megalkotása után, megválasztotta tiszti karát is. E szerint megválasztottak egyhangulag: Elnökké: *Vásárhelyi* Boldizsár, deési lelkész. Alelnökké: *Biró* István monostorszegi birtokos. Jegyzökké: *Budai* Elek tanító és *Szakács* Ferenc deési s.-lelkész. Pénztárnokká: *Daday* István, polgári isk. tanár. Választmányi tagokul: *Pap* István, *Nagy* József, *Tunyogi* Béla, *Jonás* Bálint, *Barabás* Samu lelkészek, *Simó* Lajos, *Szacsvay* Sándor, *Simó* Béla, *Rettegi* Sándor gondno-

kok és Br. Incédi Ádám világiak. (A mozgalomnak igen örvendünk, de az itt közölt választásból úgy látjuk, hogy az egyházkerületi Egyházi Értekezlet szervezete nem volt teljesen szem előtt tartva. Például a kettős elnökség miért ejtetett el? Szerk.)

A vajda-hunyadi ref egyházmegye ez évi közgyűlését f. hó 9-én d. e. 9 órakor kezdődőleg tartja Déván és ekkor egyszersmind megünnepli nagytiszt. Bartha Lajos úr esperessé választásának 25 éves jubileumát, megválasztván őt először 1875 aug. hó 20-án.

Egyházmegyei közgyűlés. A széki reform. egyházmegye közelebről tartotta meg közgyűlését Szamosujvárt. Somkerek Miklós, esperes jelentésében felhívja a figyelmet az ultramontán áramlatra, s éber figyelemre hívja fel az örállókat. A gyűlés elhatározta, hogy a jelentést kinyomatja és megküldi az egyház megyéknek.

Hálás köszönet. Magyar és oláh-déli birtokos Tkts. Zilahy Gyula úr, maros ugrai szegény egyháznak papi-lak építési célokra 20 köbméter követ volt szives ajándékozni, melynek helyi értéke 100 koronát teszen. Fogadja érette leszivesebb köszönetünket. Maros-Ugra, 1900. szept. 20. *Nemes Árpád*, ref. pap, esperes.

Beköszöntő. Ócfalvi (Udvarhely-m.) kicsiny, de búzgó egyházunk új lelkésze Kállai Ferencz e hó 16 án foglalta el állását. A rokonok, jó barátok és a hívek nagy száma jelent meg e szépen sikerült beköszöntőre. A szertartást Menyhárt András esperes jól átgondolt, hatásos beszéddel vezette be. Egyes részleteknél, lehetett látni, hogy sokan törölközni könnyeiket. Ünnepezt római levél I. 15. alapján beszélt híveihez s az egybegyűlt nagy közönséghez. A szépen kidolgozott, biblikus beszéd egészen lekötötte a hallgatók figyelmét, a szívből pedig mély nyomokat hagyott. Templom előtt esperes a lelkészimunka szimbolumát a templom-kulcsot adta át találó beszéd kíséretében új lelkésznek. Erre az egyház szónoka mondott ügyes üdvözlő beszédet; mit ünnepezt köszönt meg szívből jövő szavakkal. Templomozás után a helybeli énekeszék házához gyűlt össze az intelligens vendégek legnagyobb része, mintegy 50-en, barátságos ebédre. Itt a pohárköszöntőkben megnyilatkozó jóindulat csak úgy áradott. De mintegy 6 korona is begyűlt egy szószék terítőre. Délután 4 órakor egy szépen sikerült multság vette kezdetét, mely tudtunkkal 70 konona tiszta jövedelmet hozott a templomkerítés kijavítására. Teljesült hát az ócfalvi derék híveknek öt évi olthatatlan vágya. Van már derék papjuk, derék énekeszék tanítójuk. Nem hiába áldoztak öt év alatt több mint öt ezer forintot. Ezen ünnepély, a a szép papi-lak, belső telek, tanítói lak és iskola hirdetik, hogy az élő hit ma is csodákat művel. — X.

Új formák. Egy egész korszaknak jellemző adata lesz az, hogy mikor a *Magyar Szó* lelkes csapata összeállott a Szabadelvűségnek, az Igazságnak és a Magyarországnak erős szavú riadóját megteremteni: új formákat kellett megalkotnia. Az újságírásnak meglévő ezernyi sablonjait a megalkuvás, az elferdítés, a talpnyaló dicsőítés és az aggódó megjuhászkodás foglalta le magának: ám az igazmondásnak nem volt taposott ösvénye Magyarországon. Forrongó erővel kellett tehát a *Magyar Szó*-nak utat törnie a kietlen sziklárétegen át.

Ime, így született meg a *Magyar Szó* mai új, szokatlan, friss formájában. De csak látszólag a forma az új, valójában a tartalom az. A forma csak köntöse annak a nagy és szabad szellemnek, mely e lapnak minden rovatát irányítja. A *Magyar Szó* nem elégszik meg azzal, hogy édeskés hangú társalgója legyen a közönségnek. Harczi jelmezben s nem kozmopolita frakkot öltve áll a küzdők sorai elé. Ez az egyetlen harc, melynek nyomán nem a pusztulás, hanem a föllendülés jár: a *harc az Igazságért*.

A *Magyar Szó* Magyarországnak legagilisebb és legmagyarabb lapja. Harcos-lap, mert hiszen ma a

magyarságért Magyarországon harcolni kell. De újság is, a mely olvasóit pontosan tájékoztatja, hogy mi az, a miért és mi az, a mi miatt harcolnunk kell.

Budapesten este 6 órakor, a vidéken kora reggel ott van minden olvasó kezében, tájékoztatva őt a nap eseményeiről s megadva neki az információkat ama nézetek felől, amelyek az ország fejlődésének irányaira nézve a közönséges mértéken felül álló hazafiak gondolkodásában kiképződnek.

A *Magyar Szó* előfizetési ára: *egy évre 28 kor., félévre 14 kor., negyedévre 7 kor., egy óra 2 kor. 40 fill.* Előfizetéseket legelőnyösebb postautalványon közvetlen a kiadóhivatalhoz Rudapest, IV., Sarkantyus-utca 3 sz. alá küldeni.

A belmissió ügyében a pozsonyi közgyűlésen azt határozták, hogy az indítványt megküldik a kerületeknek véleményadás végett.

Egyházi értekezletek A tiszántúli reform. egyházkerület egyházi értekezlete közgyűlést tart okt. 9-én, Hódmező-Vásárhelyen. Tárgysorozat. I. okt. 9-én d. e. 9 órakor istentisztelet az ó-templomban. Prédikál Zsigmond Sándor lelkész, egyházkerületi főjegyző. II. Értekezleti közgyűlés a városháza gyűléstermében, a következő tárgysorozattal: 1. elnöki megnyitó. Tartja Kiss Áron, püspök, értekezleti elnök. 2. A közgyűlés üdvözlése a békésbáti egyházmegye nevében. Tartja Szabó János esperes. A hódmező-vásárhelyi törvényhatóság nevében Juhász Mihály, polgármester. Az egyház nevében Szeremlei Sámuel. Válaszol gr. Dégenfeld Schomburg József, egyházkerületi főgondnok, értekezleti világi elnök. 3. Alapszabálytervezet megállapítása. 4. A protestantizmus védelmi eszközeiről, tartja Imre József dr. 5. Az egyházi fegyelem gyakorlása, előadó Zsigmond Sándor. 6. *Egy magyar prot. politikai napilap.* Előadja dr. Bartha Béla. 7. A *Téli Újság* átváltoztatása időszaki lappá. 8. Vélemény a tud. theol. irodalom fellendítésére vonatkozólag. 9. Pénztári jelentés Zsigmond Sándor esperes úrtól. — A külső-somogyi egyházmegye Köröshegyen tartotta értekezleti közgyűlést szept. 11-én. A gyűlést Bocsor Lajos esperes nyitotta meg, s reámutatott a fekete tábor aknamunkájára, mely ellenük foly lépten-nyomon. — Azt hang sulyozza, hogy ezenáramlattal szemben foglalkozunk a néppel ne csak a templomban és iskolában, hanem az életben is. Nem elegendők a belmissiói munkák, a jótékony egyesületek, énekkarok, vallásos felolvasások, hanem szükség a népet anyagilag is előbbre vinni méhéset, kertészet, szálló kultura, gyümölcsenyésztés, takarékmagtárak, önszegélyezés és hitelszövetkezetek által.

Új felsőbb leányiskola. A felső-szabolcsi reform. egyházmegyének szept. 24-én volt közgyűlése Kis-Várdán. Örvendetes tudomásul szolgált annak a bejelentése, hogy a Nyiregyházán létesítendő bennlakással összekötendő felsőbb leányiskola gyűjtésének ügye annyira haladt, hogy már a következő tavasszal felépítheti.

Gyülekezeti nőegyletek. A felső-szabolcsi reform. egyházmegye gyülekezeti nőegyleti alapszabályokat adott ki és határozottá emelte, hogy minden egyházközségben szervezzenek nőegyleteket, a lelkész és presbyterium felügyelete mellett.

Új theol. tanár Pápán. A pápai theol. akadémia üresedésben volt történelmi tanszékére a dunántúli reform. egyházkerület szept. 25-én tartott közgyűlésében Thuri Etele, egyházkerületi aljegyzőt választotta meg.

Theologiai tanári konferencia. Szept. 19-én konferenciát tartottak a két testvér egyház theologiai tanárai a Prot. Irodalmi Társaság közgyűlése alkalmából. Jelen voltak Pozsonyból: dr. Masznyik Endre, Hörk József, Stropm László, Kovács Sándor, Sopronból: Poszvek Sándor, Jausz Vilmos, Payr Sándor. Eperjesről: Majer Endre. Budapestről: Szóts Farkas, Petri Elek, dr. Szabó Aladár, Hamar István. Debrecenből Eröss Lajos. Kolozsvárról: dr. Kecskeméthy

István. Páparól: Kiss József. Elnökök: Poszvek Sándor és Szóts Farkas. Jegyzők: Kovács Sándor és Hamar István. Az értekezlet kimondotta, hogy szükség a közös theol. tanári konferencia megtartása minden esztendőben. Azt is kimondotta, hogy abba bele kell vonni a volt theol. tanárokat és magántanárokat is. A konferenciák megtartása a Prot. Irod. Társaság vándorgyűlése alkalmával történik. A jövő esztendőben már határozott programja lesz, melyet az elnökség készít elő.

Szerkesztői izenet.

J. L. A kéziratok már kezemnél vannak s intézkedni fogok. Köszönet és üdvözlét.

Hivatalos rész.

4310—1900

FELHIVÁS

Valamennyi egyházmegye Nagytiszteletű Espereséhez.

Minthogy egyházkerületünk folyó évi rendes közgyűlése november hó 3-ára kitűzetett, — felhívjuk Nagytiszteletű Esperes aait. hogy az 1892. évi Közgyűlés 32 jkvi számú határozatához képest a felszentelendő ifju lelkipásztorok okmányait s az illető egyházak erre vonatkozó kéréseit, bevévén, hatóságunkhoz f. évi október hó 20-ig annyival inkább beterjeszteni sziveskedjenek, mert a kitűzött határidőn túl beérkező kérések tárgyalás alá vétetni nem fognak

Kolozsvár, 1900. szeptember hó 29 én.

Dr. Bartók György
erd. ev. ref. püspök.

Dr. Kádár János,
titkár.

FELHIVÁS.

Az erd. ev. ref. egyházkerület „*Egyházi Értekezlet*“-e *Igazgató-választmányának* mélyen tisztelt tagjait, az Alapszabályok 15. § a alapján, van szerencsém az ez évi egyházkerületi közgyűlés alkalmával, *folyó év november hó 4 én (vasárnap) d. u. 5 órára a theol. fakultás dísztermében* tartandó *igazgató-választmányi ülésre* tisztelettel meghívni.

Tárgyak:

1. Az Igazgató-választmány kebeléből alkotott bizottságok előterjesztései a következő sorrendben:

a) Az egyháztársadalmi bizottság előterjesztése.
b) Az irodalmi- és sajtóügyi bizottság előterjesztése.

c) pénzügyi bizottság előterjesztése.

2. A jövő évi értekezleti közgyűlés helyének és idejének megállapítása.

3. Thémák kitűzése, előadók felkérése a közgyűlésre.

4. Indítványok.

NB. November 4-én d. e. 8 órakor bizottsági ülések tartatnak és pedig:

a) Egyháztársadalmügyi bizottság Nagy Károly th. tanár elnöklése és Egerházi Lajos uj-tordai lelkész előadása mellett a theol fak. dísztermében

b) Irodalom- és sajtóügyi bizottság Váró Ferenc gimn. tanár elnöklése és Pallós Albert tanár előadása mellett a theol. fak. I. sz. tantermében.

c) Pénzügyi bizottság Gyarmathy Zsigmond elnöksége és Fekete Nagy Béla előadása mellett a II. sz. tanteremben.

Választmányi tagok. kik még egyik bizottsághoz sem csatlakoztak, kéretnek eziránti elhatározásukat az elnökséggel nov. 3-án estig közölni.

A kiknek valamely indítványuk volna a bizottsá-

gok számára, kéretnek indítványukat jóelőre közölni az illető bizottság elnökével.

Molnár Albert,
egyh. elnök.

Nagy Károly,
egyh. titkár.

922—1900

MEGHIVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének folyó év oct. hó 14. és következő napjain reggeli 9 órakor B.-Hunyadon tartandó közgyűlésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés főbb tárgyai: 1. Esperesi jelentés az egyházmegye állapotáról 2. Jelentés az egyh. megye működéséről 3. Tanügyelőadói-jelentés 4. Az egyhm. számadásokat vizsgáló bizottság jelentése. 5. Esetleges kérelmek, indítványok tárgyalása

A közgyűlés első napján fél 10 órakor ünnepélyes istentisztelet tartatik. Imádkozik Deési Gyula esp., egyházi beszédet mond Muzsnai Miklós, szamosfalvi lelkész.

Ugyanazon nap d. u. 4 órakor egyh. megyei, ezt követőleg gyámintézeti értekezlet tartatik

Gyalu, 1900. szept. 29

Deési Gyula,
ev. ref. esperes

1102—1900.

MEGHIVÓ

Küküllői evang. reform. egyházmegyénk *őszi rendes közgyűlése*, a néhai *Kovács Elek* volt esperes emlékére tartandó gyászünnepélyvel kapcsolatosan, *f. évi október hó 16 án délelőtt 9 órakor* kezdődőleg fog megtartatni, a melyre közgyűlésünk t. tagjait: a mélt. gondnok urakat, tiszt. lelkésztársaimat, a tek. világi és tanító képviselő urakat ezennel van szerencsém tisztelettel meghívni és a megjelenésre fölkérni.

Tárgyak: 1. Elnöki megnyitó 2. Közgyűlési tagok számbavétele. 3. Tárgysorozat megállapítása. 4. Bekebelezések. 5. Istentisztelet (emlékünnepély néhai Kovács Elek volt esperes emlékére; imát mond Nemes Árpád esperes, emlékbeszédet tart Dali István sz.-csávási pap aa.) 6. Esperesi jelentés 7. Főjegyzői jelentés az egyhm. tanács működéséről. 8. Számvevő jelentés az egyhm. tanács működéséről. 10. Az egyhm. közpénztár 1-99. évi számadásáról. 11. Az egyhm. közpénztár 1900 évi és 1901. évi költségeloirányzatának tárgyalása 12. Segélykérvények tárgyalása 13. Tanügyi előadó választása. 14. Az alsó (v. gálfalvi) kör újonnan választott egyházker. képviselője beadott szavazatok felbontása és az eredmény kihirdetése. 15. Indítványok és más, időközben esetleg beadott ügyek tárgyalása.

A küküllői ev. ref. egyházm. esperesi hivatalától.
Maros-Ugra, 1900. évi szeptember 25 én.

Nemes Árpád,
esperes.

Hirdetés.

A sárospataki ev. ref. főiskola tulajdonát képező, néhai Mudrany András szegi Poklos szőlőjében termett

1889. évi Asszú borok

palackonként áruba bocsáttatnak.

Elsőrendű nehéz asszú félliter 4 korona.

Félliteres palack ára . . . 3 korona.

Megrendelések: „A sárospataki fogyasztási és értékesítő szövetkezet“ hez, mint a főiskola bizománysához intézendők

Debreceni Bertalan,
főiskolai jogigazgató.

3—*

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre.....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Ágendánk megújításáról.

(Valasz Reformpártinak)

Vadas József és Nagy Péter, kolozsvári lelkészek szerkesztésében harmincnégy év előtt megjelent „Ágendánk” újabb kiadásának, sőt módosított kiadásának szüksége már sürgetővé lett. E szükségét mimagunk régóta érezzük, többször ki is fejeztük s lapunk múlt évi folyama a nyilvánosság előtt is fölszínre hozta. Mimagunk úgy tíz év előtt már egyik vidéki papi értekezleten liturgiánk terén konkrét javaslatot is tettünk, természetesen csak akadémikus értékkel, mert liturgiánk lényegesebb módosítása felsőbb hatóságtól függ, vagy még inkább: népüktől. Népüktől s e szóval itt a liturgiális téren mindig nagy figyelembe vételt követelő óvatosságot akarjuk jelezni. Ágendánk megújításának és módosításának szükségérzete tehát éppen nem a Debreceni Prot. Lap legújabb számától datálódik, melyben „Reformpárti” a mi úrvacsora-ünnepi szertartásunkat bírálja. E bírálat animositására s az erdélyi viszonyokkal szemben minden öszszevont szemöldök dacára is naiv fölény-játszására nem vesztegetünk szót; de arra, ami a cikkben végzetesebb dolog, pár megjegyzést teszünk. E megjegyzésekből is ki fog tűnni, hogy Ágendánk módosítását illetőleg nem azt tartjuk szükségesnek és helyesnek, a mit a Debreceni Prot. Lap említett cikkírója. Reformpárti kritikája első sorban az ismeretes három kérdésre vonatkozik, illetőleg a két utolsó kérdésre, melyet az úrvacsorához előkészítőleg Ágendánk alapján föl szoktunk tenni. De legjobb lesz bemutatnunk e scholastikus kritikát szórúl-szóra. Így:

„Vannak azonban egyházközségek — sőt ez egyházközségek összesége egész egyházkerületet is alkot (az erdélyit) — a mely egyházközségekben urvacora-osztás alkalmával szokásban van a hitvallást illető három kérdést a gyülekezetnek fölteni és azokra a megfelelő feleleteket bevenni. Sok tekintetben jöhet bírálat alá e gyakorlat, sokat lehet fölötte pro et contra megjegyezni, de én csupán egy szempont alatt kívánom e gyakorlatot méltatni s körülbelől e szempont alatt is rejlik annak sebhető oldala, hogy úgy mondjam achillesi sarka.

És pedig az a szempont, hogy már a második

kérdés végső tétele, a harmadiknak pedig egész tartalma túl megy azon a területen, a melyen a volta képeni hitvallás mozoghat. Olyat is rejt magában úgy a második kérdés végső kifejezése, valamint a harmadik kérdés, mely nem pusztán a hitet kéri számon, hanem az akaratot és cselekedetet is, miáltal a ref. egyház hittanát is meglehetősen elhagyja, ellenben jó nagy lélegzetet vesz abból a tanból, a mi körülbelől pelagianismus ma is

A második kérdés végső szavai ugyanis ezek: »kik őt (t. i. Krisztust) igaz hittel magokhoz kapcsolják és szentséges példáját követni buzgón törekednek?« Vagyis e ponton azt kell hinni és vallani a hívőnek ki úrvacsorával óhajt élni — hogy Krisztus bűnbocsánatot és idvességet szerez neki, ha ő benne hiszen és szentséges példáját követni törekszik; vagyis ha hiszi ugyan a hit utján való megigazítást, de a megigazulás passiva formájából önerején törekszik a morális megigazulásra s idvességének aktiv munkálására.

A harmadik kérdés pedig így hangzik: »Hiszitek-e, valljátok é, hogy a halál után feltámadás és örök élet vár reátok, melyben ki-kí elveszi jutalmát, a mint ez életben cselekedett, jót avagy gonoszt? (Tehát nem a miképpen hitt, avagy nem hitt, nem is a mint kegyelemből választott, avagy kárhozatra hagyatott)« Ugyanazért ígértek-e, hogy idvezítőnk példáját híven és buzgón követenditek, parancsait lelkiösmeretesen megtartandjátok; cselekedeteikkel bizonyítjátok bé, hogy ti Jézus Krisztus hívei, az ő megváltottai vagytok?« Mindenki előtt világos, hogy ez már nem vallástétel, hanem fogadás tétel, sőt maga az agenda-szerző is fogadástételnek tekinti ezt, világos, hogy itt a hívő nem hitéről ad számot, hanem azt fogadja, hogy Krisztus után ő maga lesz magának a Megváltója, a Krisztus példájának hű — tehát pontos — követése által.

Íme, Reformpártinak szemet szúr, hogy a szóban forgó kérdésekben s rájuk találó feleletekben fogadástétel is van. Legyen csak nyugodt Reformpárti, mert a fogadástétel helyén van itt. Az úrvacsora nemcsak kegyelmi eszköz, de egyszersmind istentisztelet. Istentiszteletünkben pedig vannak s kell is, hogy legyenek oly mozzanatok, melyekben átmenet van a kultus tisz-

tán csak kijelentő, szemléltető karakteréből a már célzatos, vagy mondjuk: javító, korrigáló cselekvésbe. Istentiszteletünk hitvallási jellege fogadástartéti jellegbe fordul át, vagyis kultusunknak megvan fogadástartéti jellege is. És az úrvacsorai ünnep, mint mondtuk, istentisztelet. A Miatyánkban is ott van a hitvallás és a fogadástartéti is. Istentiszteletünk e fogadástartéti mozzanata önként következik kultusunk ama karakterszabójából, melyet erkölcsiségnek nevezünk. S természetes, hogy ethikai tartalmú kérdésekre így kell felelnem: fogadom. Legyen csak csendes szívvel Reformpárti, mert a szóban forgó úrvacsora ünnepi kérdések ethikai vonatkozása, fogadástartéti jellege a református istentisztelet lényegével éppen jelentőségteljes összhangban van.

Reformpárti századokon át csodálatos épségben fönmaradt orthodoxyával támadja a mi úrvacsora-ünnepi kérdéseink amaz irányát, mely a hit mellé jó cselekedeteket ragaszt és valami kibeszélhetetlen sivársággal szakítja szét s állítja szembe egymással a hitet és akaratot s cselekedetet. Szembe állítja pedig a hitet és cselekedetet még hozzá ott, hol nem valamely tudományos rendszerezésről van szó, de istentiszteleti cselekvésről, életéről. Reformpárti szerint a hit csak tan-formula. Pedig a hit az az álláspont, melyet a hívő ember Istennel szemben tényleg foglal el. Ez a hit reformátoraink szerint is a fiú viszony és pedig e fiú viszony természetesen az ő konsekuensiáival együtt. Ez a hit, mint a wormsli Luther-szobron ércebe öntve olvasható: „a léleknek Istenben való élete.“ Mint a természeti világban levő energia a látszólag különböző átváltozásokban is, a hőben is, a hangban is, a fényben is ugyanazon energia: azonképen a hit az erkölcsi törekvésekben is ugyanazon hit. Sőt a hit éppen emez ethikai irányzatában győzi meg a világot. Aztán minő evangélim-ellenes és protestáns-ellenes Reformpárti úr felfogása az akaratról, a cselekedetről is, midőn ezeket a hittel ellentétbe állítja. Hiszen hit és cselekedet ugyanazon egy dolog; csak hogy a hit belső oldala, a cselekedet pedig külső oldala az ugyanazon dolognak. Ezt éppen a protestáns álláspont tanítja így. Ne tessék mindig a „törvény“ cselekedeteire gondolni, de tessék már egyszer a *hit* cselekedeteire is gondolni s tessék a hitet és cselekedetet úgy fogni föl, mint mi beszélünk róluk s mindjárt nem fogja Ágendánkat oly könnyelműen pelagianisnussal vádolni. Mert Reformpárti ugyancsak megvádolja úrvacsora-ünnepi kérdéseink két utolsóját, „mely — mondván — nem pusztán a *hitet* kéri számon, hanem az *akaratot* és *cselekedetet* is, mi által a ref. egyház hittanát is meglehetősen elhagyja, ellenben jó nagy lélekzetet vesz abból a tanból, a mi körülbelül pelagianismus ma is.“ Hát Jézus ismeretes szavai: „úgy cselekedjél“ talán pelagianismus-é? Reformpárti célzatosan nevezi magát Reformpártinak, mert a reformáció csakugyan a multa visszatéréssel való javítást jelenti; de a keresztyénség a multa való visszamenést egész a Jézusig követeli, nem pedig a csak akár protestáns, akár katolikus scholastikáig. Reformpárti szerint, ott föntebb az idézet, a mi úrvacsorai kérdéseink harmadika azt jelenti, hogy a hívő maga lesz saját magának Megváltója, mert Jézus hű követését kívánja. Legyen meggyőződve Reformpárti, mert Jézus éppen hű *követőket* kíván magának.

De nem is reflektálunk még bővebben Reformpárti fönnt idézett passusaira, csak eszünkbe jut szegény Melancthon okos szava, hogy a halál félelmét egyéb ek között az is elviselhetőbbé teszi, ha meggondoljuk, hogy akkor megszabadulunk a — „theologusoktól.“

Reformpárti azt az erdélyi szokást is kifogá solja, hogy papjaink az úrvacsorai jegyek nyújtásakor a hívőknek a szereztetési ígéren kívül más ígéret is mondanak. Hát ama Kálvini eljáráshoz mit szól, mikor az úrvacsoravétel alatt éppen bibliaolvasás folyt? Az erdélyi reformatus pap ez ige — mondással tulajdonképen, mint liturgus — lelkipásztorkodik.

Am, elismerjük, hogy e pont körül a Reformpárti álláspontja sem súlytalan, mindazonáltal látni való, hogy ez az istentiszteleti szokásunk sem szükölködik minden argumentum nélkül. Ennélfogva ne tessék „liturgiai együgyüségéről“ s más efféleről oly fennhéjázással beszélni. Különben is mi az igazságot éppen úgy pose nélkülinek tartjuk, mint akár a — szeretetet.

Ismételjük, mit cikkünk elején mondtunk, hogy Ágendánk újabb kiadását szükségesnek tartjuk. A módosítást illetőleg is lesz pár javaslatunk a maga idejében. Most csak röviden reagálni akartunk a kirolánásra, melyet Reformpárti Ágendánk ellen kísérelt meg.

Szerkesztő.

Garda József.

1833—1899.

Irta és a nagyenyedi Bethlen-kollégium évzáró ünnepén 19 C. jun. 24-én elmondotta: *Fogarasi Albert.*

(Folytatás.)

Az ember erkölcsi mivoltáról szóló fejtegetéseinek tetőpontjuk volt a *jellem*-ről szóló rész. Mikor ezzel foglalkozott akár előadás, akár beszélgetés közben, szintugy ösztönszerűleg fölemelte fejét, kiegyenesedett s egész valójában, magatartásában éreztetni akarta azt, a mit mond. »Szabadon, önállóan, az erkölcsi törvényekkel tiszta megegyezően cselekedjünk s akkor megérdemeljük a jellemes, a tiszta jellemű ember nevéet. Ennek ellenkezőjét mindig megvetéssel mondotta: „Kí sohasem következetes a maga eljárásában, ki nem cselekszik állandó erkölcsi elvek szerint, ki a maga cselekedeteiben mindig szenvedélyeinek, az önzésnek, külbefolyásnak rabja, azt jellemtelen embernek nevezük.“ Utálta a hypokritákat, vagy, kedvelt szavajárása szerint, pharisaeusokat. Szerette idézni rájuk Voltaire szavait: „Szemökben az ég, szívökben a pokol.“ Az ilyenek a Janus arcú jellemek, a kik úgy külsőleg gyakran teszik a jót csak azért, hogy annál büntetlenebbül cselekedhessék a gonoszt, a kiknek elég, ha mindig megmenthetik a törvényes látszatot; már pedig a ki inkább fél a látszattól, mint a mennyire szereti az igazat, nem nevezheti magát jellemnek.

Am az erkölcsi törvények legmagasabb fokán álló jellemek az életben a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. Inkább csak olyanokról lehet szó, kik az eszményt megközelítik. „Ha a teremtő képzelet az erényt a maga lehetséges legnagyobb tökélyében tünteti előnkbe, bizonyos személyben megvalósítva, akkor az erénynek eszményképét látjuk magunk előtt“, mondja Garda.

Ezen az úton haladott más tárgyaival is, melyek közül erkölcsanához legközelebb áll annak természetes

folyománya és alkalmazása, a „Lelkipásztori gondviselés-tan” (Cura pastoralis).¹ Ebben nemcsak a papnak, hanem az embernek eszményét festi meg. „A lelkipásztor az emberiségnek szolgálja, az emberiség legfőbb érdekének az Isten szeretetének eszközlésében.” Főcélja: „az igazság és szeretet országának terjesztése és uralomra emelése.

Az egész munkának mind elméleti, mind gyakorlati részében az az alapgondolata, hogy a pap hívei szemében az ember mintájaképen álljon. Ebbe aztán ő beleértette az embert mindenféle viszonyában. Ezért méltán mondhatta azt is, hogy a pap teljesen a maga képére teremtheti híveit, különösen az olyan községben, a hol sem okosabb, sem tökéletesebb ember nincs, mint ő; s ennél fogva a jó pap áldása, legnagyobb jótévője, a rossz pedig átká és lelki gyilkosa lehet a községnek, emberiségnek, hazának. A hazaszeretet érzésének ápolását, ébrentartását a hívek szívében annyira szent kötelességnek tartotta, hogy e nélkül igaz és mély vallásosságot sem képzelt, mert a hazafiatlan ember, a mint mondá, hálátlan és gonosz. Ezek a tulajdonságok pedig sehogysem egyeznek a szeretet törvényeivel.

Semmi munka sem fizet meg hálásabban a lelkesnek, mintha ő magának a gyermekekből községet képez. Ennek elveit és módszerét mondja el a „*Katekhetika* vagy *Népszerű vallástanítás*”,² melynek alapigazsága: a kedély, a lélek önálló gondolkozásának és működésének fölbresztése. Alkosson hát minden lelkes vallásos életre vezető iskolát. „Egy ilyen iskola veteményes kertje a jövőnek, így épül fel lassanként a hova-tovább értelmesebb község, melyben minden tag egyik a másiknak lesz kölcsönösen oktatója, vezetője, még pedig nem vak vezetője, mint ellenkező esetben.” Jézus komoly szavai is figyelemre méltók, ki azt parancsolja: „Bocsássátok hozzám a kisdedeket, mert övék a mennyeknek országa” (Katekh. 6—8. l.) Elmond ez a könyv bőven, részletesen és világosan mindent, a mivel a hivatásának élő pap ezt a legszebb kötelességét teljesítheti. Még a nevelés, oktatás általános elveit is közzetlenebb, hozzáférhetőbb alakban mondja el, mint a legtöbb rendszeres nevelés- vagy oktatástan. Megvan benne az is, a mi azokban, de az is, a mi azokból mindig hiányzik, a rideg szabályok és útasítások fölmelegítése, megelevenítése bizonyos bibliai zamattal.

A vallásos nevelés céljait szolgálta a Zágoni Boda Sámuel *Keresztyén hittanának* átdolgozásával is.³ Az átdolgozás okát Pál apostol szavaival mondja meg: „a betű megöl, lélek az, a mi megelevenít. (2. Kor. 3. 6.), azaz ő újabb lelket, újabb életet kívánt önteni a néma betűkbe. A bibliai bevezetést az eredeti kútfő, a bibliai és az odatartozó egyházi irodalmi művek nyomán önállóan s a kor kívánalmainak megfelelően, terjedelmesebben igyekezett előadni. A hittani rész átdolgozásával az eredetin kevesebbet változtatott, „csak annyit tett imitt-amott, a mennyi azon kíséreltetre mutasson, mely a vallástant a bölcsészettannal összhangzásba igyekszik hozni.” (Saját szavai a bevezetésben.) Ez az igyekezete meg is látszik az átdol-

gozáson, egyes elavult dogmák, meghatározások kiküszöbölésén vagy megfelelő átalakításán. Legsikerültebb az *Isteni gondviselésről* szóló rész. Ez bármily bölcsészeti munkába beillenék a nélkül, hogy a keresztyén felfogással ellenkeznek. Hogy némi dogmában nem kötötte meg magát mereven, egyebek közt mutatja a Szent-háromságról szóló cikkek végére függesztett megjegyzése. „Mután a Szent-háromság tana sok ember lelki üdvösségére nézve szükséges, nyugodjunk meg benne, azokat pedig, a kik tőlünk eltérően értelmezik, vagy el nem fogadják, a felebaráti szeretetnél fogva, eretnekeknek ne bélyegezzük.” Ezzel egyszersmind felekezeti türelmességének is szép példáját adja.

Maga a munka már, úgy szólva, *feledésbe merült; pedig mind az anyag feldolgozása, módszere, mind tartalom és érték tekintetében megállja helyét bármelyik utóda mellett. Akár felújítása, akár feldolgozása nagy hasznára válnék a vallástanításnak.*

(Vége köv.)

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1900. okt. 5—6.

Elnökölt: Bánffy Dezső br., egyházker. főgondnok aa. Jelen voltak: Gróf Bánffy György, Simó Lajos, ehker. főgondnokok, Bartók György dr. püspök, Kenessey Béla, főjegyző, Vályi Gábor dr. elnökhelyettes, Parádi Kálmán, br. Bánffy Ernő, Lészay Ferenc, Deésy Gyula, Szász Dénes, Becsek Lajos, dr. Sárkány Lajos ig. tanácsosok és a titkár, pénztárnok, számvevő és ügyvéd,

Az ülés megnyitása után Simó Lajos, főgondnok aa. bejelentette, hogy a nagyenyedi kollégium által eddig hordozott évi 1559 kor. 60 fill. püspöki fizetéspótlás megszüntetésére irányuló kérés véleményezésére fölkért bizottság elkészült munkálatával. minélfogva kéri azt a holnapi ülés tárgysorozatára kitűzteni, Pokoly József, biz. előadó aának az ülésbe leendő behívása mellett, hogy ő a szükséges felvilágosításokat megadhassa. Főgondnok aa. javaslata határozattá emeltetett.

A tárgysorozat rendjén, első helyen Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. ismertette a folyó évi közgyűlés elé terjesztendő évi jelentését, melyben az ügyforgalom folytonos emelkedésének kimutatása mellett, érdekes és tanulságos visszapillantást vet 23 éves tanügyi előadói működésére. Maga a jelentés 6 csoportba foglalva, az állami középiskolai tanterv-revisióról, a kollégiumok belső életnyilvánulásáról, a kollégiumok statisztikai viszonyairól szól szakszerű birálati megjegyzések kíséretében; azután az ig.-tanács, egyetemes konvent és a közoktatási minisztérium elvi jelentőségű határozatait ismerteti. Ig.-tanácsunk a tanügyi előadó aánál már régen megszokott kiváló pontossággal, nagy gondnal és szakértelemmel összeállított jelentést örömmel vette tudomásul és a kerületi közgyűlés elé való terjesztését elhatározta.

Ezután a marosvásárhelyi kollegium államsegélyi szerződése került tárgyalás alá, mely is az egyetemes konvent által kívánt módosítások értelmében lévén kiállítva: fölterjesztetett a konventi elnökséghez azzal a kérelemmel, hogy elnöki uton juttassa a közokt. minisztertum elé, végleges jóváhagyás céljából.

¹ Megjelent Stein Jánosnál, Kolozsvárt, 1867.

² Megjelent Stein Jánosnál, Kolozsvárt, 1867.

³ Kolozsvárt, 1867. Nyomatott az ev. ref. főtanoda betűivel.

Az 1897. évben nagyenyeden megtartott tanítóképesítési pótanfolyam által kiadott bizonyítványok érvényét ismételt felterjesztésünkre, a vallás és közoktatásügyi Miniszter úr önagyméltósága, végre, kegyelmeből, elismervén: erről a képezde előljárósága azzal a fölhívással értesített, hogy az elismerés tényéről igazolványokat állítson ki s azt az illető tanfolyamon képesített tanítóknak küldje meg.

Előljárósági ajánlattal beérkezett folyamodások alapján megengedte ig. tanácsunk kilenc leánynövendéknek a nagyenyedi tanítóképző intézetbe magán tanulóként leendő föl vételét.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ama kérését, hogy két rendes tanári állomásának még a folyó évi közgyűlésen leendő betölthetése céljából azokra pályázat hirdettessék, ig. tanácsunk az idő rövidségére tekintettel, teljesíthetőnek nem találta.

Sárkány Lajos dr. fölkért szakelőadó aa. előterjesztése alapján elfogadta ig. tanácsunk Maksay János, számvevőnek a szeretetházi sorsjátékból visszamaradt tárgyak értékesítéséről szóló elszámolását, a még fennmaradt 29 érték tárgy eladásával az elnökséget bizván meg.

Tudomásul vette ig. tanácsunk a Fonciere biztosító társaságnak amaz értesítését, hogy az ig. tanácsi számvevő és titkár részére eddig adott évi 600—600 korona tiszteletdíjat megszüntette, már ez évi július hó 1-től kezdve és Kádár János dr., titkár aa. kérése dacára sem tehetett lépést ig. tanácsunk e honorárium tovább folyósítása iránt, mert a kikölcsönzések megszüntetésével a javadalmak jogcíme is megszűnt.

Az igazgatótanácsi hivatalnokok bekért jelentéséből meggyőződve tanácsunk affelől, hogy nagyobb elfoglaltsággal járó mellékfoglalkozást egyik sem folytat: a jelenlegi mellékfoglalkozásokat annál is inkább engedélyezte, mert az egyházkerületi számvevő 2—3000 korona mellékjövedelmet hajtó szállítási vállalati tagságán kívül a többi mellékfoglalkozások számba vehető jövedelemmel nem járnak.

A tekei egyházközség előljárósága, fölhívás folytán megtevéen jelentését a nagyösszegű tanítói nyugdíjhátrálék eredetéről, miután tényleg a jelentés is igazolta ig. tanácsunk védelmét, hogy t. i. a tetemes hátrálék csak mulasztás folytán keletkezhetett: a presbyteriumot komolyan figyelmeztette kötelességének pontosabb teljesítésére és egyuttal örömmel és hálás köszönettel vette tudomásul, hogy most már a hátrálék kifizetésére szolgáló összeg, Gróf Bethlen Pál, Dósa Endre és Fejérvári Jenő, buzgó gondnok aainak egyenként 160 koronás adományával fedezve van.

A folyó évben tartott egyetemes konvent véleményét kért a kerületektől arra nézve, hogy az adóteher könnyítésére irányuló közalapi segélyezés miként lenne legcélszerűbben foganatosítható és hogy a közalapi adó állandó csökkenését mily módon lehetne megakadályozni? Kenessey Béla segélyügyi előadó aa. indokolt javaslata alapján azt a választ fogja adni ig. tanácsunk, a főt egyházker. közgyűlés útján, az egyet. konventnek, hogy az adósegélylyel egyenesen a nagyobb adóval terhelt szegényebb néposztály járulékait kell megváltani, a közalapi adó csökkenésének megakadályozását pedig nem új rendszabályokkal, hanem a meglévő lelkismeretes végrehajtásával kell biztosítani.

Az egyetemes konvent jegyzőkönyvi rendelkezése alapján intézkedett igazgatótanácsunk a missziói statisztika szabályszerű összeállítása és az egyházm. missziói bizottságok szervezése iránt.

A szőkefalvi egyházközség ama kérését, hogy az eddig paptanítói javadalom-pótlás címen élvezett évi 100 korona Baldácsy-alapítványi segélyt az egyházközség részére továbbra is folyósítsuk, nem találta ig. tanácsunk teljesíthetőnek, mert az általánosságban jelzett szükséglet a kérvényben kellőleg igazolva nem volt.

Kiutalt ezután ig. tanácsunk Szász Sándor patai énekvezér részére 50 korona államsegélyt és Püspöki Mihályné magyar-nagy-zsombori özv. papné részére 60 korona Baldácsy-segélyt, valamint folyósította Nagy Ede kékesi lelkész és noszolyi adminisztrátor részére a noszolyi körlelkész missziói segélyét, nemkülönben Varga Lajos szamosfalvi énekvezér részére a 140 korona rendszeres házi pénztári javadalmat.

A nagy-sármási körlelkészi állásra beérkezett pályázatokat vette ezután ig. tanácsunk tüzetes bírálat alá és miután a főtiszteletű Püspök aa. által kinevezésre följánlott t. Kovács István aa. időközben visszavonta pályázatát, főtiszteletű Püspök aa. újabb meghallgatása és a pályázók minőségének heható megvizsgálása után Dobai Lajos, szilágy-ballai lelkész aa-t nevezte ki, mint a kit hosszas lelkészi szolgálata alapján erre a fontos állásra minden tekintetben alkalmasnak talált.

A szilágy-somlyói egyház hivatalból elkészítettett négy évi számadásának felülvizsgálása rendjén megütközéssel konstataálta ig. tanácsunk, hogy az egyház előljárósága, 12,000 koronát meghaladó költséggel, templom renoválást foganatosított föhatósági engedély nélkül. E szabálytalanság elkövetéséért első sorban a lelkész lévén felelős, utasította ig. tanácsunk az illetékes esperest, hogy az ottani lelkész aa. ellen már folyamatban levő fegyelmi vizsgálatot e mulasztás megvizsgálására is terjeszse ki.

A maros-vásárhelyi kollégium előljárósága ismételt előterjesztéssel élve ig. tanácsunk ama rendelkezése ellen, mely szerint a tanárok nyugdíj-intézeti járulékanak a Moós alapból való fedezése eltiltatott, ezen előterjesztésnek a kerületi közgyűlés elé való vitelét kimondotta ig. tanácsunk, elhatározván egyuttal, hogy elutasítását fogja javasolni.

Ugyancsak elutasító javaslattal fogja ig. tanácsunk közgyűlés elé vinni a székelyudvarhelyi tanároknak kivételes szállásberek megállapítását eltiltó határozatunk ellen való fellebbezését.

A hetesbizottsági javaslatok alapján hozott közgyűlési végzések mikénti végrehajtásáról szóló jelentés, számvevő aa. szövegzésében, elfogadtatott és közgyűlés elé leendő terjesztése kimondatott.

Jóváhagyó tudomásul vette, ezek után, ig. tanácsunk Dr. Gecse-féle emberszereteti intézet vagyonyügyeinek számbavétele tárgyában működött bizottság megállapodásait; jóváhagyta a kolozsvári theol. fakultásnak 1898/99. évi és a sepsi-szt.-györgyi kollégiumnak 1899. évi számadásait, valamint a kolozs-borsai egyházközség papilak építési számadását, mely utóbbi ugyan a szabályszerű formáknak egyáltalában nem megfelelő, de világosan tanúsítja, hogy ottani lelkész aa. sajátjából is messzemenő áldozatokat hozott az építés érdekében.

(Vége köv.)

TÁRCA.

Vinet jelentősége a gyakorlati
theológiában.

(Dr. Schumann. Ford. Tóthfalusi József, lelkész.)

(Folytatás és vége.)

De Vinet nemcsak gyakorlati szempontokból volt predikátor, hanem mint szakavatott theoretikus is kiváló. Azért lássuk őt ez oldalról is:

II. *Vinet mint homiletikus.* Vinet homiletikai előadásai először az ő halála után hat évvel, tehát 1853-ban jelentek meg, részint saját följegyzései, részint a tanítványai által vezetett kurzusok nyomán. Németnyelvre Schmid Gyula fordította le, 1857-ben, Baselben. Sajnos, de nagyon is meglátszik, hogy e művet nem maga a mester készítette elő a kiadásra. E mellett nagyon is ragaszkodik az ő klasszikus retorikához és nem tud szabadulni egyes német homiletikusok s főként Schott egyházi szónoklat tanának hatása alól. Érdekes, hogy theoretikus fejtegetéseiben német theologusokra, gyakorlati példáiban pedig francia hitszónokokra, különösen a katolikus Bossuet, Masillon, Bourdaloue és Saurin-ra hivatkozik. Sok olyan dolog hiányzik azonban a Vinet homiletikájából, mire szüksége van a theologusnak, p. o. szigorú kimutatása annak, hogy miképpen függ a szöveg választás az egyházi év lefolyásától, vagy az alkalmi beszédek teoriája stb. Retorikáját a régi minta szerint a következőleg osztja fel; 1. *Inventio*. Az anyag fellelése, anyagi homiletika. 2. *Dispositio*. Az anyag elrendezése és csoportosítása. 3. *Elocutio*. Irálytani kidolgozás, alaki homiletika. A 4-ik rész, az Actio t. i. az előadás, nála egészen elmarad.

Dacára e hiányoknak a Vinet homiletikája egy igen szellemdus és tanulságos mű, becse mindig meglesz, bárha éppen nem könnyű olvasni.

Már a bevezetésben igen klasszikusan írja meg, hogy az *evangeliumi egyház*, tényleg az *ige* egyháza; s miként az *ige* az evangelium mindeneket meghódító eszköze, mely által egyfelől fentartja magát, másfelől pedig terjeszti a maga áldásait; az igének ez az uralma, mindenek fölé helyezése adja meg az evangeliumi egyházak szertartásának is specialis karakterét. Azt mondja egyebek között: »*La parole est le grand moyen du pasteur*!«¹ Továbbá, hogy »*Le christianisme, religion de la pensée, doit être parlé*«². Milyen szellemesen és finom érzéssel védi meg más helyen a predikációnak a retorikai műalakhoz való jogát s mily meggyőzőn bizonyítja be, hogy az ékesszólás tulajdonképpen titka, az igének, a hallgató lelke meghódítására irányuló küzdelmében rejlik. Mert: »*l'orateur cherche à s'emparer de notre volonté*«³.

Mennyi igazságot mond, midőn könyve első részének (az anyag felleléséről szóló rész) egyik helyén azt követeli, hogy a lelkész folyton dolgozzék tudásá-

¹ A szó a lelkésznek hatalmas eszköze.

² A keresztyénséget, az eszme vallását szóval kell hirdetni.

³ A szónoknak az a törekvése, hogy hatalmába ejtse akaratunkat.

nak (de nemcsak a theologiai tudás) tökéletesítésén, mert minél többet tud az ember, annál többet adhat. Egy eredeti szellem nem veszít a tanulás és tudás által, ellenkezőleg, nyer eredetiségében. A legszerencsésebb tehetségnek is szüksége van egy bizonyos kiinduló vagy támasz pontra. Ezek igaz aranyiszavak minden lelkész számára, mert hiszen, tényleg nem teremtünk beszédeinkben újat, csak reprodukálunk és kombinálunk. Vinet megkivánja, hogy minden predikációnak meg legyen a maga világos és értelmes témája, az *unité du sujet*, a melyet mindegyre hangoztat, mert elvégre is, a legjobb és legszellemdusabb gondolatok is hatástalanok maradnak egységes kötelek nélkül. A dispositiót azonban, szerinte nem okvetlenül szükséges egyes részleteiben, külsőleg is pedantikusan kiemelni. Szigorúan követeli, hogy minden predikációban a dogmatikai tényezőkön kívül az etikainak is meg legyen a maga illő mértéke. Sőt erős hangsúlyozással tanítja, hogy dogmatika, általában a theologia ilyen alakban nem illik a szószerkekre, hanem — a vallás. »*Transtormez ia theologie en religion et jamais la religion en theologie*!«¹ Vinet a politikát is kitiltja a szószerkekből. A politika az emberben rendszerint szenvedélyeket szül. »*Comment aujourd' hui parler politique sans prendre parti*?«² A lelkész az egész gyülekezetnek kell szolgáljon, még pedig politikai pártkülömbőség nélkül.

Érdekes az is, hogy Vinet milyen álláspontot foglal el abban a kérdésben, hogy van e szükség — textusra? Elvileg nem tartja szükségesnek. Nem a textus, hanem a szellem teszi a predikációt keresztyénivé. Maga a textus még nem záloga a szellemnek. Gyakran csak ürügy, mely megett oltalmat keres a lelkésznek sem nem bibliai, sem nem keresztyéni érzéke. Ennek ellenére mégis javálja a textus megtartását és pedig csupán a célszerűség okára hivatkozva, sőt, ő maga sem predikált textus nélkül soha. Így hát az ő homiletikája elég érdekes, de egyszersmint meg is vitatható.

Most lássuk végül, hogy milyen volt.

III. *Vinet mint lelkipásztor-theologus.* Az ő postoralis theológiája még elterjedtebb mint homiletikája. Címe: *Théologie pastorale ou théorie du ministère évangélique*.³ A Vinet halála után jelent meg ez a mű is, s talán éppen ezért van az, hogy hogy össze nem függő és aforisztikus jellegű. Mégis magán hordja a Vinet szellemét; kezdettől végig teltelele vonzó, mély és lelkiismeretet ébresztő eszmékkel. Tudományos szempontból mindenesetre többet ér mint Harms postoralis theológiája s éppen oly keresetlenül tartja meg a maga reformatus típusát, mint emez lutheranus jellegét.

Egy általános s a papi, illetőleg lelkészi hivatást méltányoló bevezetés után művét a következő részekre osztja fel: I. *A lelkész egyéni* (individualis) *élete*. II. *A lelkész szociális* illetőleg *társadalmi* *élete*. III. *A lelkész hivatali* *élete*, és végül: IV. *A lel-*

¹ Alakítsátok át a theológiát vallássá, de sohase a vallást theológiává.

² Hogyan volna lehetséges ma politikáról beszélni, s nem pártoskodni?

³ Theologia postoralis, vagy az evangeliumi szolgálat elmélete.

kész adminisztratív élete. Ez a felosztás, bizonyára elismerjük, hogy nem kifogástalan! Hiszen még ma sem határozza meg a gyakorlati theologia szisztematikája, hogy a pastoralis theologia tere meddig ér és hol kezdődik. E műből is láthatjuk, hogy Vinet egyáltalán nem volt szisztematikus. De azért mégis nagy értéke van e könyvnek. Csak egy pár mondatát fogom idézni. Milyen helyesen és világosan értelmezi már a bevezetésben, az evangélikus lelkész és a katolikus pap közötti különbséget. Amaz az *igehirdető*, ez pedig a *szentségosztó*, a *mise áldozat végrehajtója*. Annál a *személy* lépik előtérbe, ennél pedig a *hivatal*. Amott Isten lélekben és igazságban imádsásáról van szó, itten a materialisztikus külső szertartásról.

És milyen gyönyörűen jellemzi a lelkészi hivatás üdvös voltát, jelentőségét és felelősségét. Szerinte, hogy valódi igaz lelképásztor legyen, szüksége van a *belső elhivatásra is*, e nélkül egyetlenegy hivatás sem teszi az embert oly szerencsétlenné, mint éppen ez. Figyelemre méltók következő kérdései: »Befolyásolhatják-e a régi bűnök a lelkész hivatás tisztaságát? Felelete ez: »igen is, nem is«! Elvileg azt kell mondani, hogy nem. Ugyanis arról van szó, hogy kik vagyunk *ma* és nem arról, hogy kik voltunk a — tegnap. Ha valamennyi erkölcsi tévedés befolyásolhatná az evangélium szolgálatát, ki lenne köztünk méltó? De kell, hogy a lelkész igazán megbánja elkövetett bűneit«. Egy másik kérdése pedig ez: »Hivatásunkat befolyásolhatja-e a — *kétkedés*«? Felelete így hangzik: »Ha befolyásolhatná, ez esetben kevés lelkész, de még kevesebb keresztyén lenne. Hanem a keresztyénségről magáról el kell ismerni, hogy az *igaz és való*«.

Vinet okos tanácsal szolgál továbbá a lelkész öntökéletesbitésére nézve is, mindenek előtt ajánlja a *magányt* és *csöndet*, azután az *imát* s főleg a *szentírás szakadatlan tanulmányozását*. A lelkész társadalmi életére nézve pedig tartózkodást, egyszerűséget, méltóságot, illedelmességet, békességes életet és végül vendégszeretetet kíván. Bölcsen figyelmeztet, hogy a lelkészi hivatal elfoglalása előtt, annak keresésénél ne csak arra nézzünk, hogy állásunk kényelmes és előnyös legyen. Egyáltalán nem kell az oly állomástól visszariadni, mely össze van kötve dologgal és munkával. Egy már elfoglalt működési kört nem szabad csak úgy könnyedén cserélni. Általában pedig, minden hivatalos teendőnket tiszta lelkiismeretességgel, hogy úgy mondjam megszentelődött szívvel kell végezzük. Ezt figyeljük meg az evangélium szolgálói! E figyelmeztetést minden kötelesség teljesítésére érti ugyan, de legfőképpen az igehirdetésre, a prédikációra vonatkoztatja.

A prédikációt — ugymond — mindenestre el kell készítsük előre; ha leírjuk, ha nem; ha szóról szóra betanuljuk, ha nem Mert csak akkor lesz másokra is hatása, ha annak igazsága előbb áthatotta saját lelkünket. Nagyon szépen tanácsol a *kathekumenusok* és *konfirmandusok* tanítása felől is. Ez a tanítás a szó szoros és egyúttal legnemesebb értelmében — az istentisztelet jellegével kell birjon. Ámbár, hogy inkább a *szentírás* mint *káté* tanítást hangsúlyozza, ő a svájci ref. theologus, mégis nagy súlyt fektet a *Lutheréle kátéra* is.

A mi tanításmódját illeti, maga mondja: *„Il n'y a dans l'instruction religieuse que peu de place pour le sourire, pour le rire jamais. Il faut intéresser, non amuser.“*¹

Igen figyelemreméltó művének az a része mely a lelképásztori-kulturáról szól, s melyben csodálatos éleslátással és biztossággal tanácsolja amaz eljárási szabályokat, melyekre a lelkészi bánásmódnak, a különböző életviszonyok között szüksége van. De hiszen le kellene írnom az egész könyv tartalmát, ha vissza akarnám adni azt, a mi Vinet ezen művét is oly kitűnően jellemzi

Most, hogy az értekezés végére értem, igaz indulattal adok kifejezést azon óhajomásnak, vajha ösztönzés, buzdítás volna mindenkire nézve az a pár sor, a melyet a fentiekben Vinet emlékének szenteltem arra, hogy Vinet-t minél többen megismerjék s műveit tanulmányozzák. Én vallom, hogy a gyakorlati theologia, ha csak nem akar a divat szolgálatába szegődni s egyoldalúsággal vádoltatni, bizonyára mindig meg fogja becsülni Vinetben az Istentől ihletett prédikátort, a homiletikust és a pastoral theologust, kitől még ma is sokat, igen sokat lehet tanulni.

Az elmúlt év májusának második hetében ott voltam a Vinet sirjánál, a Montreux mellet Clarens² temetőjében. Ott állva, úgy tetszett, mintha a helyet körülövező valisi és szávojai alpok élükön a karakterisztikus formájú Dent du midi-vel barátságosan köszöntöttek volna, a mily fenségesen szép hófedett ormók visszatükröződtek a genfi tó sötétkék tükrében, melynek partján fekete ciprusok emelkednek az ég felé. Vinet sirja körül mély csend honolt, csak néhány madárka csicsergő beszéde zavarta a nyugalmas tájat. Az egyszerű márvány szobron arany betűkkel bevésve e drága név, mely ott a kőben is, a tanítványok s tisztelők egész seregének kegyeletét hirdeti. A név alatt két bibliai lokus olvasható. Az egyik: «A hőlcek pedig fénylenek, mint az égnek fényessége; és a kik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok, örökkön örökké» (Dán XI. 3.) A másik pedig, Vinet szellemes özvegyétől választva: „a mi életünk el van rejtve a Krisztussal Istennél.“ (Kol. III. 3.) Egy nagy babékoszru feküdt a sirkövön. Ugyanis egy pár nappal azelőtt, május 4-én ünnepelték volt meg halálnapjának ötvenedik s nemsokára ezután születésének 100-ik évforduló napját. (Született a Lausanne melletti Onchiban 1798. jun 17.). Ezt az utolsó ünnepi napot nemcsak a szabad egyház és a francia protestantismus ülte meg, hanem az egész ev. egyház. Szerény megemlékezésem — ha kissé későn is — csupán egy babérszál legyen a Vinet sirján elhelyezve — in piam memoriam...

Legyen köztünk is áldva a Vinet nevének emlékezete!

Különfélék rovata.

Szász Domokos emléke. Alig hunyta le szeméit az erdélyi ref. egyházkerület nagynevű püspöke: Szász Domokos, rögtön megszületett a terv, mely emlékének sirján való megörökítését célozta. A ref. igaz-

¹ Tanítás közben csak a legtrikább esetben van helye a mosolynak, a nevetésnek pedig soha. Érdeket kell ébreszteni, nem pedig mulattatni.

² Klimatikus gyógyhely gyönyörű vidéken. Montreux községhez tartozó falvak.

gatótanács aláírási íveket bocsátott ki s megkezdődött a gyűjtés. Az eddig befolyt összeg, egészzé kikerekítve, 6000 forintot tesz ki, melynek felét a „Szerezház” javára, a másik felét pedig a püspök sírjára emelendő emlék költségeinek fedezésére fordítják. Az emlék felállítására való első előkészítő lépéseket a napokban tették meg, amikor a halott püspök temetőben levő sírját felkoptatták s a holttestet tartalmazó érckoporsót — mely még teljesen ép volt — ideiglenesen átszállították a Kovács József-féle kriptába. Itt fog maradni egész addig, míg a sír azon rekonstruálásával el nem készülnek, mely a gödör beton burkolattal való fedése és két részre való osztásából fog állani. Ha ezeket a munkálatokat bevégezik, a koporsó megint visszakerül régi helyére, újból elföldelik, s felállítják az emléket. Az emlék alsó részét egy bástoroki kőből készült, sziklát imitáló tömb képezi, s erre jön egy 4 és fél méter magasságu szienit piramis. Az oszlopra aranyos betűkkel az alábbi sorokat fogják bemetszeni: *Szász Domokos* ev. ref. püspök, született: 1839-ben, meghalt: 1899. január 8-án. Püspöksége 15. évében Hálás kegyelele jeléül emelte az erdélyi ev. ref. egyházkerület. Ennek az emlékeknek a leleplezését november 3-ára tervezik.

Lelekészársaimat, kik az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet tagjai sorába még be nem iratkoztak, tisztelettel kérem föl, hogy tagsági jelentkezésüket tovább ne halogassák, mert a küszöbön álló egyházkerületi közgyűlés alkalmával tartandó s november hó 4. napjára össze is hívott választmányi gyűléshez a jelentkezett tagokról kimutatás fog beterjesztetni.

Molnár Albert, ev. ref. elnök.

Okt. 6-án theol. fakultásunk internátusának ifjúsága a vértanuk emlékére valóban emelkedett hangulatú ünnepélyt rendezett. *Tóth Gyula* III. th. imája, valamint *Lovass Aladár* emlékbeszéde igazolja s csak még jobban megerősíti az ifjúságunk szelleme és értéke felőli jó véleményét. *Márton Árpád* II. th. szavallata s az előadott énekdarabok, mint az ünnepély művészeti mozzanatai is szépen sikerültek.

Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk „Évkönyvének” nyomda alá adását s megjelenésének és expedálásának intézését júniusi közgyűlésünk színe előtt nt. *Nagy Károly* theol. tanár és titkár úr vállalta magára s közgyűlésünk által e föladdal meg is bízott. Az Évkönyv mint értesülünk, pár hét múltán meg fog jelenni. Kérjük mindazokat, kik az Évkönyv iránt érdeklődnek, sőt nálunk tudakozódtak is, hogy e rövid értesítésünket tudásul venni sziveskedjenek.

Új konviktus. A marosvásárhelyi ev. ref. kolégiumban most nyitották meg a bentlakással kapcsolatosan létesített iskolai tápintézetet, mely a mai kor minden kívánalmainak teljes mértékben megfelelő, újonnan épített és villanvilágítással is berendezett díszes, kényelmes, szép csarnokban mintegy 140 gyermek ifjunak naponkinti reggeli, déli és estéi étkezést lehetővé tette. Tiszta kezek által készített, izléses étek kerülnek az asztalokra minden napon, melyekből a legkényesebb izlés is kielégítheti étvágyát. A heti étlap mindig előzetesen meg van állapítva pontosan. A reggeli mindennap 0,3 liter kávéból, az ebéd hetenként 5-ször három, kétszer két tál ételből, a vacsora egy tál húsos, felváltva tésztás ételből áll. Ez intézmény élén mint felügyelő Horváth József professzor áll, a ki lelkesedéssel és odaadó készséggel vállalta magára ez intézmény gondját.

Gyászlap. *Fábián Márton,* hágyi evang. ref. lelkipásztor, életének 39-ik. boldog házasságának 8-ik. papságának 10-ik évében, lassu, sorvasztó betegség után f. évj. október hó 2-án, d. u. 5 órakor hirtelen meghalt. Áldott legyen emlékezete!

Putnoki Domokos emlékezete. A kiváló közéleti ember, néhai *Putnoki Domokos* emlékének akar a kegyelet oltárán áldozni a görgényi református egyházmege, a mely benne az áldozatkész és önzéstelen

munkásságú főgondnokot veszítette el, azzal a gyászünneppel, amelyet e hónap 12 ik napján d. e. 9 órán kezdve Szászrégenben az odaváló reformátusok templomában készülnek *Tavaszy* esperes vezetése alatt az egész egyházmegei papság részvételével megtartani. Az emlékünnap iránt, melyre a meghívókat már szétküldték, a világi elem soráiban is széleskörű érdeklődés nyilatkozik.

Szászok adománya a Nagy Enyeden felállítandó Bethlen Gábor szoborra. A Magyarországi erdélyi részeiben levő ág. ev. (szász) országos egyház nagy-szebeni tanácsa *dr. Müller Frigyes* püspök aláírásával — Bethlen Gábor fejedelem nagy érdemeit méltányoló meleg hangú átiratban — értesítette a szobor végrehajtó bizottságát, hogy a szobor alap javára 200 kor-t szavaztak meg. E külön dicséretre nem szoruló hazafias, nemes tett önmagát dicséri. Megjegyezzük, hogy a *brassói szász ág. ev. egyházközség* már korábban szintén 50 kor-t küldött a szobor-alap javára.

Hálás-köszönet. Telintetes Vitus Lajos szászvárosi ev. ref. tanár ur és nemes lelkű neje Losonci Zsuzsanna úrnő mindketten b. madarasi születésűek és birtokosok, B. Madaras nemes községhez való ragaszkodásuknak és egyházunk iránti hűséges szeretetüknek némi tanujelét öhajtván adni: egy gyönyörű szép kivitelű, az Urnak nevét hiába fel ne vedd feliratu, 100 kor. azaz egyszáz korona tiszta értékű urasztali ezüst kelyhet ajándékoztak b. madarasi egyházközségünknek a nők használatára. Fogadják a nemes lelkű adakozók, a becses adományért, magam és enyházközségem háálás köszönetét e helyen is. Backa-Madaras 1899. szeptember 29. *Nagy Albert,* ev. ref. lelkész.

Lelekészavatás. A tiszáninneri reform. egyházkerület őszi közgyűlését a borsodmegyei Boldván tartotta. A gyűlés szept. 29-én vette kezdetét. Szept. 30-án lelekészavatás volt. Az ünnep sorrendje a következő volt.

1. Istentisztelet. 1. gyülekezeti ének. 2. Imádság. Kun Bertalan püspök tartotta. 3. Gyülekezeti ének. 4. Egyházi beszéd. Tartotta Tóth Béla. A Miatyánk. 5. Gyülekezeti ének.

11. Lelekészavatás. 1. Főgondnoki beszéd a gyülekezethez. 2. Az ifju lelkészek névsorának és életrajzáinak felolvasása Radácsi György az urasztala előtt olvasta. Az új papok ezalatt bemutatkoztak a közönségnek. 3. Felavató beszéd a szószékből. Tartotta Kun Bertalan. püspök. — A püspök felhívta az ifjú lelkészeket az esküre, kik a templom közepén foglaltak helyet és Radácsi György felolvasására mondották az esküt. Ezután a püspök bevégezte beszédét. s lejött a szószékről, mialatt a lelkészek énekeltek „Jövel szent-Lélek Uristen” 1-ső versszakát. 4. Az ifjú lelkészek a püspök és az esperesek előtt letérdeltek, s kézzátétel, az áldás és kézfogás által fogadták az egyház szolgálatába. 5. Imádság, áldás, a püspök által, a szószékből. 6. Gyülekezeti ének.

Lelekész értekezlet. A gömöri reform. egyházmege lelekész értekezlete szept. 24-én tartotta meg közgyűlését Tornallyán. Az értekezlet 25 frt pályadíjban részesítette Kupai Dénes. vályi lelkésznek a reformáció emlékére írott beszédét. Ez értekezlet kimondta a gömöri egyházmege minden lelkészére, hogy 10 éven keresztül 2—2 forintot fizet évenként a sárospataki főiskola szükségeinek a fedezésére, mely összeget az egyházmegei hatóság fog felszedni és illetékes helyére elküldeni.

Konventi új tagok. A dunántúli reform. egyházkerület konventi rendes tagokká választotta a következőket: Cike Lajos, Körmeny Sándor, dr. Darányi Ignác, Molnár Béla.

Szép adomány. Dr. Darányi Ignác 2000 koronát adott a pápai reform. templom alapja javára, a pápai főiskolai egyesületek segélyezésére pedig 200 koronát.

Árva gyermekek felvétele. A Nagypénteki Református Társaság kamaraerdei Erzsébet-házába felvettek 20 fiú- és 12 leánygyermeket, kik mind árvák,

elhagyottak. Örvendetes dolog, hogy a közoktatásügyi miniszter ez intézet tanítási céljaira négyezer korona évi segélyt folyósított, melynek állandósítását kilátásba helyezte. A földmívelési miniszter ezer korona segélyt adott a kert rendezésére. Az intézet tanító személyzete fegyelmi tekintetben a pesti reform-egyházmege és a dunamelléki egyházkerület hatósága alatt áll.

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság új tagjai. Ötvenkét új tag lépett be a társaságba. 2 alapító, 45 rendes és 5 pártoló. Alapítók 200–200 koronával, Forray István, kereskedő Pozsonyban, dr. Tauscher Béla, kir tanácsos Pozsonyban. A többi új tagok is nagyrészt pozsonyiak.

A Heidelbergi Káté behozatalát határozta el a pesti reform-egyházmege az ismétlő iskolák részére a vallástanítás sikere érdekében.

A protestánsizmus terjedése. Folytonos nehézharcok között bár és így lassan csak, de annál biztosabban hódít és terjed a protestánsizmus Franciaországban is. Így f. év elején Perigord járásban avattak fel egy prot. templomot (4 év alatt a harmadikat.) Ez alkalommal 35 kitértnek szolgáltatott ki az Urnak szent vacsorája két szín alatt. — Előre nem látott volt, de lélekemelő lehetett, midőn az épen misétől jövő kíváncsi katolikusok vonultak be a templomba, mire az ifju prot. pap másodsor lépett a szószékre és beszélt a kíváncsi tömegnek az új templom faldíszéről: a parancsolatokról és miatyánkról. Nem kevésbé lélekemelő módon, de már nem ily zavartalanul folyt le a m. i templomavatás. A katolikus pap ugyan el nem mulaszthatta, hogy a prot. új örömmünnep alkalmával antiprotestáns érzelmét valami módon ne nyilvánítsa. Embereit tehát — összesen valami 50 — összegyűjté a prot. új templommal szemközti szabad téren, hol előadást tartott nekik a reformációról, amely igen természetesen Luther és Cálvin szídalmozásából állott. A szomszéd község ifju protentánsai egy darabig szintén elhallgattak, de az „előadáson“ megbotránkozva — miután a vitatkozás szabadsága iránti kérdésükre igenlő választ nyertek, — arra szólították fel az „előadót“, hogy miután emberei Lutherról és Cálvinról eleget hallottak, beszéljen nekik valamit XXIII. Jánosról és VI. Sándorról is. A bátor indítványozót a tettegességtől csak néhány más pap óvta meg. — A „Magyar Szó“ 183 1900. számából.

Szerkesztői izenetek.

K. D. Utrecht. Intézkedtünk, hogy a lap rendszeren járjon az új tartozkodási helyre is. Az előfizetés fölött most csöppet se töprengjen. Szíves üdvözlét.

Az evang. theol. akad. nt igazgatóságának

Pozsony. Az evang. theol. Otthon olvasó terme számára lapunkat szíves készséggel küldjük. A Jó Pászort köszönettel vesszük s internátusunk olvasó terméknek is át adjuk.

Hivatalos rész.

1252—1900.

PÁLYÁZAT

A *Kovásznai* ev. ref. egyházközség *segéd-lelkési* állomására pályázat nyitattik.

Ezen állomás tisztességes lakáson kívül évi 1000 korona készpénz fizetéssel és az általa végzendő lelkési szolgálatokért járó stóla illetménnyel van összekötve.

Segédlelkési kötelességei a kovásznai segédlelkési díjlevélben vannak részletezve.

Pályázati határidő f. évi november hó 1-e, mely napig kellően felszerelt kérvények alólrirt püspöki hivatalhoz küldendők.

Kolozsvárt, 1900. október hó 10-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmege papiértekezetének őszi rendes közgyűlését — S-Szent-Györgyön a „Székely-Mikó“ kollegium szokott helyiségében 1900. évi október hó 25-én d. e. 9 órára tűzöm ki, melyre tiszt. lelkész társaimat, egyletünk más tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívom.

A közgyűlés tárgyai: 1 Elnöki megnyitó beszéd. 2. Istentisztelet, az ev. ref. egyház templomában, az egyházi énekkar közreműködésével; imát mond: tiszt. Kolombán Ferenc s.-szentkirályi lelkész: egyházi beszédet tart: tiszt. Ince Lajos, n. borosnyai lelkész aa. 3. Felolvas „A természettudományok viszonya a valáshoz“ — című tételről: Dr. László Ferenc köz isk tanár 4. Értekezleti alapszabályainknak, az egyházkerületi egyházi értekezletek alapszabályai keretébe való beillesztése. előadó tiszt. Zsigmond Károly értekezleti jegyző aa. 5. Könyv- és pénztárnoki jelentések. 6. Lehető más keblü ügyek, indítványok.

Felhívom értekezletünk minden tagját: 1. a kik tagsági díjakkal vannak hátralékban, szíveskedjenek nt. Vén Mikály esperes aához a gyűlés napjáig befizetni; vagy a gyűlés napjára magukkal hozni; 2., a kik a közgyűlés végével, a köz ebédén résztvénni óhajtanak, szíveskedjenek egy levelező lapon alólrirt erről október 20-ig értesíteni; ellenkező esetben, részükre ebédéről gondoskodás nem leend. A közebéd a Tankó-féle helyiségben lesz

Sepsi-Szent-Györgyön, 1900. október 6.

Révay Pál,

ev. ref. lelkész, értekezleti elnök.

900—1900

MEGHIVÓ

A sepsi ev. reform. egyházmegei közgyűlés m. tt. és t. tagjait van szerencsém a f. év október hava 26-án, délelőtt 9 órán kezdve, Sepsi-Szent-Györgyön, a Székely-Mikó kollegiumban tartandó egyházmegei őszi rendes közgyűlésre tisztelettel meghívni

Tárgyai: Ima. Esperesi megnyitó és beszámoló beszéd. Jelentések az esperesi vizsgálatról, egyházmegei tanács működéséről, tanügyről, egyházmegei pénztárról, országos özvegy árvai gyámintézetéről, közalapról. A jövő évi költségelírányzat megállapítása Segélykérvények tárgyalása. Esetleg indítványok.

Bikfalván, 1900. október 8-án.

Vén Mihály,

sepsi ref. egyházm. esperes.

Hirdetés.

A sárospataki ev. ref. főiskola tulajdonát képeső, néhai Mudrány András ssegi Poklos« szőlőjében termett

1889. évi Asszú borok

palackonként áruba bocsáttatnak.

Elsőrendü nehéz asszú félliter 4 korona

Félliteres palack ára 3 korona.

Megrendelések: „A sárospataki fogyasztási és értékesítő szövetkezet“ hez, mint a főiskola bizománysához intézendők

Debreceni Bertalan,

főiskolai jogigazgató.

4—*

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre....
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Szervezkedjünk, sorakozzunk!

Nagy lelki örömmel és méltó gyönyörűséggel tapasztaljuk, hogy a kolozsvári református társadalom vezetői, mint illik, nem rejtik többé véka alá a világgosságot, hanem követésre méltó jó példával járnak előttünk.

Ott élénk egyháztársadalmi mozgalom van, mely jele annak, hogy a régiék elmulnak és mindenek megújulnak. Ott kiléptek a gyakorlati lelki gondozás háládatos mezejére; ott serényen dolgoznak, fáradsznak, alkotnak és az eredmény bizonyára nem is fog kimaradni. Tehát megnyugvással konstatálhatjuk, hogy Kolozsvártt a kövek megindultak; a csontok megelevenedtek és az egyház hajója kedvező szelek szárnyain repül tova.

És ez az örvendetes föllendülés, ez a hitbuzgó akció az ez év tavaszán újra alakult Egyházkerületi egyházi Értekezlet közgyűlésén érte el tetőpontját.

Akkor restaurálták erdélyi protestáns Sionunk önvédelmi bástyáját és tüzték ki korunk *ultramontán* irányzatával szemben a *tüggetlen protestáns szabadelvűség* zászlóját.

Akkor és ott állapították meg a protestáns érdekek megvédelmezésének sikerre vezető fegyvernemeit. Elementáris kitörése volt a kolozsvári szervezkedő gyűlés a sokszorosán bántott protestáns önértzet megnyilatkozásának; a kálvinista önmegebecsülésnek és a hit-hűségnek is!

Szép nap volt az, mely egy jobb jövő biztató fénysugaraival ragyogta be egyházi életünk felleget egét.

Ám, a szép nap gyorsan alá szállt; ragyogása eltűnt és habár még most is gyönyörködhetünk *viszsfényében*: nekünk mégis úgy tetszik, mintha ez is csak múló jelenés, csalóka fény, csak az ábrándos képzelem pillanatnyi föllobbanása volt volna; mintha régi magyar rossz szokásunk már itt is mutatkoznék, mert a vidék, a szélesebb értelemben vett protestáns társadalom, a nagy közönség, ha nem is hallgat, de kellőképpen *nem reagál*.

Nekünk úgy tetszik, hogy azok a hullámgyűrűk, melyek a hatalmas központi akció nyomában keletkeztek, már is kezdének elenyészni és kérdés, hogy az

egész mozgalom nem fog-e szívárvány módjára mélyebb, maradandóbb nyom nélkül tűnni el?

Vajjon nem lesz-e egyházi életünk ismét csöndes, alélt?..

Vajjon nem hullanak-e ki kezeinkből az önvédelem fegyverei, hogy ismét rozsdá marja?

Igyen erős hitünk, hogy többé nem lehet, nem szabad visszaesni.

Nekünk nemcsak ébredni, eszmélni, hanem a tettek terére kell lépni

Nekünk sürgősen és lankadatlan buzgósággal kell szervezni táborunkat, föllállítani őrseregünket az egész vonalon.

A csoportok élére pedig nemcsak palástos pajzainkat kell kiküldeni, *kezeikben az evangélium fegyvereivel*, hanem *legagilisabb gondnokainkat*, a szent nép és királyi papság legkitartóbb harcosait, legbátrabb és edzettebb bajnokait kell megnyerni és ellátni védelmező fegyverzettel

Meg kell nyerni gyermeket, ifjút, öreget, meg az egész népet, de kivált a *női szíveket*.

És ha tán fogyatékos anyagi erőnk tudata és számbeli csekélységünk miatt is oktalanság, sőt hazánkra vészt hozható meggondolatlanosság volna az *agresszió* fegyvereihez nyulni, még sem szabad a megmégülő támadásokkal szemben tovább is összedugott kézzel maradnunk, tétlenül ülnünk!

Hanem míg egyik kezünkkel, a nekünk adott erő s tehetség mértéke szerint, bár porszemeket viszünk hazánk alkotmányának, önállóságának és szabadságának dicső templomához: addig másik kezünkben az oltalom fegyverét kell készen tartanunk és szükség esetében föl is emelnünk fondor elleneinkre.

Ezt parancsolja megbecsülése protestáns elveinknek és dicső őseinknek is, kik elveik mellett híven kitartottak a gályarabságig és a diadalomig!...

Hiszen igaz, hogy közelebbről az *egyházmegyék megmozdultak* és innen-amonnan jó egy-egy biztató hang, *de ez még nem elég!*...

Teljes erővel és gyorsan kell szervezni az Egyházmegyei Értekezletet, ezeknek *fiókjait*, az egyházközségi csoportokat és a hol lehet, ezekkel kapcsolatban olvasóköröket, jótékony nőegyleteket. És ez év

végig a szervezkedést az egész egyházkerületben be kell fejezni, hogy 1901-ben már a munka is meginduljon mindenütt.

Egyházmegyénként csak *ezer* rendes tagot számítva, 18—20 ezer tagja kell, hogy legyen az Egyházkerületi Értekezletnek.

A legerősebb központi tevékenységnek se lesz kellő eredménye, ha protestáns népünk kebeléből nem ömlik be oda a szükséges életerő.

Szervezkédjünk, sorakozzunk és Isten áldása lesz a hív munkán!...

Bod Károly.

Garda József.

1833—1899.

Irta és a nagyenyedi Bethlen-kollégium évváró ünnepén 1900. jun. 24-én elmondotta: *Fogarasi Albert.*

(Folytatása és vége.)

Általában elmondhatjuk minden művéről, hogy mély gondolkodás, a czélnak tiszta tudata és az odavágó irodalom termékeinek ismerete jellemzi valamenynyit. Nagy segítségére volt tekintélyes nyelvismerete. A két classicus nyelven kívül otthonos volt a német, francia és angol nyelvben. Hogy irodalmuk legelőkelőbb képviselőit olvasta, ismerte, arról tanuskodnak a könyvtárban levő műveik, tanuskodott ő maga, mikor előadásiban, tudományos beszélgetéseiben gyakran idézte őket.

Olthatatlan vágygyal olvasott és tanult nemcsak a szakjába, hanem más tudományokba vágó művekből is. Ismerte jól, mint sokan a régi emberek közül, az erdők, mezők füveit és virágait. Néhai Mihályi professzorral, amint kedvelt sétahelyökre: a Bökkösre vagy Farkaspatákba kikerültek, sokszor hosszasan elvitakoztak egy-egy ritkább faj meghatározásán. Alig volt kedvesebb olvasmánya, mint a biblia, főként az új testamentum. Újra meg újra átolvasta. Annak egyszerű, naiv kijelentéseiben lelke megnyugvást keresett és talált, a szív és lélek teljes közetlenségéből fakadt igazságait kutatta a mai életben, s ha nem találta, igyekezett beleoltani. Kikkel tehette volna ezt inkább, mint tanítványaival? Pedig nem tartozott a nagyon népszerű tanárok közé. Különösen kezdetben ridegnek, tartózkodónak látszott. Bizalmához nem könnyen lehetett hozzáférni; de ha valakit alapos megismerés után megszeretett, annak híve, testvére és atyja tudott lenni. Nem hódolt annak a kétes értékű nevelési iránynak, hogy növendékek szeretetét minden áron meg kell nyerni. Ezt is csak az ő erkölcstanában megsabott elvek határain belül szerette. Jelszava volt, s ez Katekhetikájában ki is fejtette, hogy a tanítvány ne a káros elnézés, szemethunyás árán, hanem az egészséges szigor, az igazságos, részrehajlatlan bánásmód fejében szeresse meg tanítóját, tanárát. Sokszor mondta azoknak, a kik őt igazán ismerték s távozásuk előtt tőle is elbúcsúztak: akik ilyen drágán adják szeretetüket, azok majd az életben önmagokkal fognak rossz vásárt csinálni.

Mint előljárási tag, s annak idején mint rector-professor, mindig lelkiismeretesen és pontosan teljesítette kötelességét.

A sértésekre, támadásokra azt szokta mondani:

»Legyen életemben több elfelejteni valóm.« (Bethlen coll. 1875—6 évi értesítőjében.)

Türelme, hidegvére csak egy dologban csalta meg. Oly nagy volt benne a magyar faj szeretete, hogy kiméletlenül ostorozott minden olyan jelenséget, mely ebbeli érzelmébe ütközött.

Erős és egész lelki világát uraló hazafi-érzésével szerencsésen egyeztette vallásos érzelmeit; de itt is megvolt az a nemes gyengesége, a mi ott: a kettőt egymás nélkül el sem tudta képzelni. Innen volt, hogy igazat adott a népnek, a mely a kálvinista vallást »magyar vallás«-nak nevezi. Erre is a történet tanította meg. Ennek rendjén bő alkalma nyílt meggyőződni, hogy a reformáció elterjedése óta Magyarországon a magyarság nemzeti önállósága és vezető szerepe mily szoros kapcsolatba került a református, azaz kálvinista vallással, amely a magyarság ügyével soha össze nem ütközött s nem is ütközik, idegen, külső befolyások érvényesülését, a nemzeti szelem és érdekek rovására meg nem engedte; szellemében az Isten, haza és szabadság eszméje összeforrott

Buzgó templomjáró is volt, de nem csak úgy szokásból, hivalkodásból, hanem igazi lelki szükség érzetéből.

A természet áldásainak keresésében is munkás vala. Plántált, ha kellett, nemcsak az Úr szőlőjében, hanem a magáéban is, és élt annak gyümölcseivel. (Jer. 31, 5.) Első volt, ki Enyed hegyeiben az újabb francia rendszerű szőlőültetést meghonosította. Szorgalmát, kitartását olyan bő áldás jutalmazta, hogy még az Úr szőlőjének is jutott belőle. Nem egyszer emlegette mintaszerű szőlőjét szinte hálával azért, hogy fiainak felnevelésében olyan nagy segítségére volt. Mindez nem gátolta, hogy társadalmi kötelességekből is ki ne vegye részét, minden egyéni cél nélkül. A vármegye és város közgyűléseiről, míg egészsége engedte, ritkán maradt el. Az a tudat, hogy a közügyek tárgyalásában való részvétel, akár csak a szavazat ide vagy oda adásával is, olyan kötelesség, melyet nem szabad a magán érdekü ügyek mögé helyezni, ritka emberben volt oly erős, mint benne. Ebbeli érdeklődése még a betegség romboló hatalmával is dacolt élte legutolsó esztendejéig.

S ha a komoly munkát olykor nála is vidám, enyegő tréfa, a fesztelen társalgás váltá fel, nem csak maga melegedett fel, hanem másokat is fel tudott melegíteni, el tudott mulattatni érdekes visszaemlékezéseivel, nagy olvasottságának gazdag gyűjteményéből vett találó idézeteivel.

De jött az emésztő kór, mely előbb testét, azután lelkét támadta meg. Sokszor látszott, hogy miként küzd vele minden erejéből. Ellenálló ereje évről évre fogyott, míg végre 1896-ban nyugalomba kellett vonulnia. A rendszeres foglalkozás hiánya csak fokozta a betegség erejét, míg végre 1899. május 31-én a halál megadta neki az örök nyugalmat.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1900. okt. 6.

(Folytatás és vége.)

Lészay Ferenc ig.-tanácsos aa. jelentése alapján jóváhagyó tudomásul vette és a bérlő javára elszámolta ig.-tanácsunk a magyar-nagy-zsombori birtok

gazdasági épületein eszközölt renoválásokat, illetve azok költségeit, kimondván ezzel kapcsolatosan, hogy az említett birtoknak mielőbbi eladhatása érdekében báró Bánffy Ernő és Lészay Ferenc ig.-tanácsos aai.-ból, valamint Weisz Mór szeszgyári szakértőből álló bizottságot küld ki a helyszínére, reális becsü megejtése céljából

Az egyetemes konvent rendelkezése folytán kimutatandó lévén az egyházkerület pontos háztartási szükséglete. a netán fedezetlen összeg erejéig állami segítség kérése céljából: e munkálat végrehajtására, főtiszteletű Püspök aa. elnökle alatt, Kenessey Béla főjegyző és Becsek Lajos ig.-tanácsos aai.-ból álló bizottság kéretett föl.

Jóváhagyást nyert továbbá a makkfalvi iskola 98—99. évi számadása is, az előfordult formai hibák korrigálása mellett és engedélyeztetett a boros-bocsárdi püspöki birtok elavult épületeinek renoválása, 271 korona 78 fillérenyi költségvetési összeg keretén belül, fölhivatván egyttal ügyvéd aa, hogy a jövőre fölmérülő ilyenmü költségek mikénti fedezésére nézve. a jogügyi bizottság által is tárgyalt szakvéleményt terjesszen ig.-tanácsunk elé.

Behatóan foglalkozott ezek után ig.-tanácsunk az enyedi kollégiumtól járó püspöki fizetésnek már oly sokszor vitássá tett kérdésével, és az e tárgyban kiküldött bizottság előadója: nt. Pokoly József aa. által kiváló részletességgel és gondnal összeállított jelentés szerint kétségtelenül megállapította az enyedi kollégiumnak e tekintetben fennálló kötelezettségét. Az ily irányú részletes előterjesztés közgyűlési tárgyalásának megkönnyítése céljából elhatározta egyttal ig.-tanácsunk annak egész terjedelmében való kinyomatását és a közgyűlési tagoknak leendő megküldését.

A Berzeviczy Béla ellen fennálló 140,000 koronás közalapi követelésünk engedményese kérvén az erre vonatkozó kötelezvény kiadását, ig. tanácsunk e kérést a jogügyi bizottság véleménye alapján, teljesíthetőnek nem találta, mert kérelmes Relle Mátyás sem tett még eleget a létre jött cserevásár folytán őt terhelő kötelezettségeknek.

Györgyfalvi egyházközségünk tájékoztatott, ugyancsak a jogügyi bizottság véleménye alapján, a felől, hogy szóbanforgó taksás telkének a jelenlegi haszonélvező által leendő elidegenítését, direkt úton, meg nem akadályozhatja, de a taksális szerződésben részére fentartott jog alapján válogathat az új haszonélvező személyében és ezen az úton esetleg a taksás viszony óhajtott megszüntetését is kieszközölheti.

Kádár János dr. titkár aa. olvasta föl, ezek után, az igazgató-tanács évi működéséről szóló jelentést, mely első részében az egyetemes konvent ez ideig általános érdekű határozatait ismerteti, második részében pedig a múlt évi közgyűlés megbízása folytán tett intézkedésekről és az ig.-tanács ügyforgalomról referál, a harmadik részben pedig a kerületi közgyűlés jóváhagyása alá tartozó végzeményeket jelenti be. Igazgató tanácsunk a jelentést titkár aa. javaslata értelmében állapította meg, épen csak a kerület vagyoni ügyeire vonatkozó szubjektív reflexiókat törölte, valamint kihagyni rendelte azt a részt is, melyben az erdélyi kerület képviseleti alkotmánya és ezen épült

közigazgatási rendszere a testvér kerületek közigazgatásával volt összehasonlítva, fölszínre kívánván hozni e kérdést azért, hogy a közeledő zsinat készületlenül ne találjon.

Véglegesen megállapított a körlelkészek memorándumára vonatkozó ig. tanács javaslat szövege is, mely szerint a kérelmezett szervezet-változás főbb pontjai teljesítésre ajánlatnak, úgy hogy a közgyűlés remélhető hozzájárulása után a körlelkészek megválasztási joga is visszaszáll a teherviselő hívek jogkörébe és a sokszor kifogásolt ig.-tanács dislokálási jog is megszűnik és végül, kérésüknek megfelelően. kibocsátatnak a körlelkészek a központi nyugdíjintézet kötelekéből, mely mai szervezete mellett részükre megnyugtató kilátást úgy sem biztosíthat.

Az «erdélyi püspöki» cím kérdésében adott miniszteri választ is a kerületi közgyűlés döntése alá kívánván ig.-tanácsunk bocsátani, kiadta azt a br. Bánffy Dezső ehker. főgondnok úr önmagyméltósága elnökle alatt, főt. Püspök aából, továbbá dr. Kolosvári Sándor Becsek Lajos és Pokoly József aai.-ból álló bizottságnak véleményezés-, illetve szükség esetén az országgyűléshez intézendő felírat szövegezése végett.

Foglalkozott továbbá ig.-tanácsunk a tiszamelléki ágostai kerület, pártolás végett, megküldött ama határozatával, mely az 1848. évi XX. t. c. teljesebb végrehajtásaként a prot. egyházak állami dotációjának fel-emelését sürgeti. de miután az egyetemes konvent ez ügyben még várakozó állaspontra helyezkedett és mert az ágostai testvéregyház ez irányban megindított jogos akciójának némi eredménye már a jövő évi budget-tervezetben is megnyilvánul, a prot. egyházak segélyének mérsékelt fölemelésében, az ig.-tanács sem látta időszerűnek most még e kérdésnek kerületi közgyűlés elé leendő terjesztését.

A zilahi, illetve szászvárosi kollégium előterjesztése folytán ajánlani fogja ig.-tanácsunk a kerületi közgyűlésnek a kollégiumi ének- és zenetanítók nyugdíjazási kérdésének figyelembe vételét.

Kimondotta ig.-tanácsunk, hogy a deési egyházmegyének célszerű kikerekítésére célzó indítványát szintén ajánlattal fogja közgyűlés elé terjeszteni, mert e rég felszínen levő kérdésnek megnyugtató megoldását fontos közigazgatási és közkormányzati érdekek követelik.

A görgényi egyházmegye javaslattal élván a papi egyenruha egyöntetű megállapítása érdekében, e javaslata közöltetett volt az összes hatóságokkal, véleményezésre és a beérkezett vélemények többsége a zsin. törvény most érvényben álló rendelkezésének fenntartását hangsúlyozza. Ezek alapján, és mert e kérdést különben is csak a testvérkerületekkel egyöntetűen lehet megoldani: ig.-tanácsunk is a napirendre térést fogja a közgyűlésnek ajánlani.

Parádi Kálmán, konventi rendes képviselő lemondván ez állásáról, ig.-tanácsunk azt sajnálattal vette tudomásul, de miután ez évben az összes konventi képviselők újból választatnak, különös intézkedést szükségesnek nem látott.

Az egyetemes konvent rendelkezése alapján közgyűlési tárgysorozatba vette ig.-tanácsunk a tőkekamatsegélyre följánlott egyházak sürgősségi sorrendjének

megállapítását és az ág. ev. és ev. ref. egyházak között létrejött újabb egység tudomásul vételét is.

Megerősítést nyert, szokott fenntartással, az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi értekezletének alapszabálya és küküllői egyházmegye által a zsin. törv. kívánalmainak megfelelően elkészített tanácskozási és ügyviteli szabályzat, ez utóbbi azzal a módosítással, hogy az egyházmegyei közgyűlésekről indokolatlanul elmaradó lelkészek 4 korona büntetésben marasztalandók el.

Megállapította ig.-tanácsunk az egyházközségek új osztályozására vonatkozó javaslatát is, minthogy a kongrua-törvény végrehajtása folytán már az 1896. évben megállapított osztályozás kulcsa fenn nem tartható. E javaslat szerint az 1200—1600 korona papi javadalommal bíró egyházak IV. osztályúak, az 1600—2000 kor. közöttiek III. osztályúak, a 2000—2400 kor. közöttiek II. osztályúak és a 2400 koronán felül álló papi javadalommal bíró egyházak I. osztályúak lesznek.

Megengedte ig.-tanácsunk, szokott fenntartással, t. Ujvári István, m.-ludasi körlelkész aának, hogy hetenként 3 délelőttön át, de papi kötelességeinek sérelme nélkül, az ottani pénztintézetnél könyvelői teendőket végezessen.

Több oldalról beérkezett panaszok folytán fölhevita ig.-tanácsunk a bábonyi lévitát, hogy haladéktalanul adja be nyugdíjazási kérését, mert működésétől továbbra már eredményt várni nem lehet.

Ezek után, még néhány apróbb gazdasági ügy elintézésével, az ülés bezáratott. r. s.

Egyházi élet.

I.

A sepsi ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály, esperes megnyitó és beszámoló beszéde a sepsi ev. ref. egyházmegye f. évi rendes közgyűlésén. —

Örömmel üdvözlöm közgyűlésünk itt megjelent t. tagjait, kiket — bizonyosan — nem csak a mai fontos tárgyak és a tisztújítás vezérelték ide, hanem — azt hiszem — az egyházmegye ügyei iránt érzett meleg érdeklődés és azon egyházi törvényeink által adott jognak gyakorlása is, melynek alapján számon kérhetik a közbizalom által az egyházmegye kormányzására elhívott egyénektől, hogy miképen teljesítették kötelességeiket.

Első sorban nekem kell munkálkodásomról beszámolni, mert a dolgok természete szerint kezembem egyesülnek, mint egy csomópontban, azon szálak, melyek az egyházközségeket egymással és a felsőbb egyházi hatóságokkal összekötik. És a midőn e beszámolást megtenni óhajtom, egy egész évre kell visszapillantanom, mert utolsó rendes közgyűlésünk óta egy reánk, halandó emberekre nézve hosszú esztendő tünt alá, eltöltve szívünket bánattal, örömmel, mint a hogy a természet nagy világában mindenütt, fény és árny egymást nyomon kísérik.

Alig kezdte meg az elmúlt év szárnycsattogását, setét fellegetek boríta szívünk világára, midőn nagynevű püspökünk, b. e. Szász Domokos úr, engedve a

mulandóság örök törvényeinek, fáradhatlan tevékenység után pihenni tért. Erdemeit 1899 okt. 17-én tartott rendkívüli közgyűlésünk jegyzőkönyvében örökitette meg, emlékére ugyanakkor gyász istentiszteletet rendezett itt e városban és közgyűlésünk tagjait leszámítva. a nagy közönség igen-igen csekély érdeklődése mellett tartott ezen istentiszteleten tiszt. Révay Pál s. szentgyörgyi lelkész aa. emelte fel szívünket az örökkévalóhoz búzgó imájában, az elhunyt életét, munkásságát én igyekeztem egy emlékbeszédben feltüntetni.

Ugyanezen gyűlésen lelki megnyugvással vettünk tudomást arról, hogy a püspöki szék nem maradt üresen. Az elhunytak helyét — bármily nagyok legyenek is — elfoglalják az élők, mert a munkának, a tökéletességre törekvésnek megszűnni egy percig sem szabad. És egyházkerületünk megtalálta a maga püspökét Főtiszt. és Mélt. Dr. Bartók György úr személyében, kit rendkívüli közgyűlésünk, mint egyházmegyénk szülöttét, egykor e virágzó kollegium tanuló növendékét is, magas állásában szívből üdvözölt. Ezen üdvözlő iratot közgyűlésünk megbízásából fel is küldöttem.

Mindjárt működése kezdetén a vármegyénk területén fekvő testvér egyházmegyét: az orbait tisztelte meg látogatásával. Éiünk emlékünknben van még, hogy ezen útja diadalút volt. Nem akarom ezt részletezni, csak azért említem meg, hogy tudomására hozzam a t. közgyűlésnek, hogy a mikor átment egyházmegyénk területén, a hol erre alkalmunk nyílt, megragadtuk azt és kifejezni igyekeztünk tiszteletünk, szeretetünket, ama reményeket, melyeket ismeretes munkásságához fűzünk. A papolci egyházközségben tartott templomavatás alkalmával a tisztelgő küldöttségben egyházmegyénk is jelentékeny számmal és még jeleutékenyebb örömmel vett részt.

Eddigi püspöksége alatt nagyobb hullámokat vert fel a kolozsvári »Szeretetház« ügye, mely az egyházközségeket és a lelkészeket igen közelről érdekli. Olvastunk erről a nyilvánosság közegeiben a lapokban sok lehetséges és lehetetlen tervet. Volt olyan ezek közt, mely elhordozhatlan terheket akart róni különösen egyházközségeinkre, nem gondolva meg, hogy hány szegény, nyomorral küzdő egyházközségben ronló, pusztuló templomok, egyházi épületek, adósság minden fillért szükségessé tesznek és nehéz annak áldozni, ki maga is segélyre szorult. Ez ügyben a mélt. Igazg. Tanács által kiküldött bizottság tervezetet dolgozott ki, e tervezetet elfogadás után leküldötte az egyházme-gyékhez véleményezés végett. Egyházmegyei közgyűlésünk is megadta véleményes javaslatát. Egyházkerületi közgyűlésünk 1899. nov. 7-én tartott ülésében határozattá emelte azt, hogy ideiglenes jelleggel a szeretetházat leány-internátussal kapcsolatos lelkészi és tanári leány-árvaház alakjában kívánja fenntartani. munkakörébe vévén a lelkészi és tanári fiúárvák gondozását is. Meghatározta a fenntartás módozatait, melyek közül az érdekel minket legközelebből, hogy a lelkészek az 1896. évi egyházkerületi közgyűlés 55. sz. határozatában megállapított osztályozás szerint 5, 4, 3, 2 frttal és egyházközségeink annyi 2 frttal járulnak a szeretetház alapjaihoz, a hány rendes lelkészt tartanak. Ugyanekkor kimondotta szükségét egy magasabb protesziáns leánynevelő intézet létrehozásának is.

És valóban, t. Közgyűlés! egy ilyen intézet mindenek felett és mindenek előtt szükséges. Hogy felekezeti iskoláink tanárai a vegyes házasságban élés mellett leánygyermeküket róm. kath. intézetekben, zárdaiban neveltetik: talán menthetni azzal, hogy nem állnak oly közel anyaszentegyházunkhoz, mint a lelkészek, pedig én különbséget tenni a kettő között nem tudok, ugyanazon anyaszentegyháznak ugyanazon munkásai, de hogy evang. kálvinista lelkészek is ide küldik leánygyermeküket, feltétlenül elítélendőnek tartom. A szabadság igen drága kincse az embernek, de ha a társadalmi rend, a törvények felbontására vezet, szabadossággá fajul és szükségessé teszi korlátok közé szorítását: az egyéni meggyőződés tiszteletben tartása, a szabadelvű eszmékhez való ragaszkodás protestáns elv, de gyermekeinknek vallásos meggyőződésünkkel ellenkező elvekben és eszmékkel való neveltetése — lelkiismeretlenség. Már pedig természetes, hogy róm. kath. zárdaiban protestáns elvek szerint nem nevelhetnek és az az egy bizonyos, hogy a fősúly nem az életre való szoktatásra, hanem a vallásos felekezeti nevelésre van fektetve. Ezt nem ellensúlyozhatjuk mással, mint oly protestáns leánynevelő intézetek létesítésével, hol a szülők minden gond és aggodalom nélkül elhelyezhetik leánygyermeküket és a kor által megkívánt műveltséget elsajátíthatják. Ezen szempontból örömmel üdvözölhetjük az ilyen intézet létesítésére vonatkozó törekvést és bármily nagy teher legyen más meglévők mellett az egyházközségeinkre kirótt évi díj, örömmel hozzuk meg áldozatunkat.

Egy más, különösen lelkészeinket közelről érdeklő ügy az u. n. „*kongrua ügy*”. A végzett munkálatról múlt évi rendes közgyűlésünkön megtettem részletes jelentésemet. Most csak arra akarok hivatkozni, hogy a lelkiismeretes és pontos munkának az volt eredménye, hogy a Nagyméltóságú egyetemes Konvent egyházmegyénkből felterjesztett „Kimutatásomat” helyeseknek elismerte és a 17 egyházközségből felterjesztett azon kéréseknek, hogy a kiegészítendő jövedelem a mai tényleges állapotoknak megfelelően vétessék fel, helyet adott. Csak Kálnok nem nyerte meg ama kérését, hogy alapul ne a $\frac{2}{3}$ -ad, hanem a $\frac{1}{3}$ -ad kepe vétessék és az $\frac{1}{3}$ -ad kepe maradjon vissza az énekvezéri hivatalnak. Árkosnál a kiegészítendő jövedelem 47 koronával vétetett kevesebbnek. Aldobolynál pedig 67 kor. 47 fillérral többnek a felterjesztettnél. E szerint egyházmegyénkben 1200 koronáig 18,316 korona 14 fillér, 1800 koronáig 31,115 korona 51 fillér kell, melyből 760 korona fuvardíj. Igen nagy öröömre szolgál, hogy ezen lényeges kérdést — véleményem szerint — egyházközségeink lelkészeire nézve igen kedvezően oldhattuk meg és lelkiismeretes fáradozásomnak ennyiben megvan legszebb jutalma. Az egészben csak az a sajnálatos, hogy a segélyek kiutalása, bár azokat a múlt év január 1-je óta folyósítani kellett volna, maig is késik. Talán már nem várat magára sokáig, a mikor égető szükségeket pótolni van hivatva.

Mint általános érdekű dolgot meg kell említenem az egyházi adózási viszonyokat feltűntető kimutatások és kapcsolatos jelentő ívek kiállítására vonatkozó konventi intézkedést. Az 1899. év nov. 7-én tartott egyházkerületi közgyűlés 25. jkvi sz. alatt olvasható a mélt.

Igazgató-Tanács idevonatkozó előterjesztése és abban olvasható, hogy a sepsi egyházmegye sürgetés dacára sem küldötte be a kimutatásokat a kifizűött időre. Igen tisztelt Közgyűlés! egyházmegyénkből e kimutatásokat csakis 1899. dec. 9-én küldtem fel. A hozzám leküldött íveket körlevél mellett szétküldtem augusztusban. A beadottak közül többet vissza kellett küldenem kiigazítás és kiegészítés végett és az utolsót nov. 2-án kaptam meg Igazgató-tanácsi elbírálás alá már nem terjeszthettem, mert nem is volt phisikai időm az ívek összefoglalására és a kellő kikészítésre, azután a vizsgálat kötötte le minden időmet. Ha az ívek szeptemberben terjesztettek volna be, a mint az elrendelve volt, egyházmegyénkből is a maga idejében mentek volna fel. Sajnosan kell itt megjegyezni, hogy a lelkészek közül többen minden alkalommal megvárják a sürgetést és a pontosságra vonatkozó legjobb igyekezetem is dugába dől a meg nem fogható és meg nem magyarázható hanyagságon.

A betervezett adatok szerint a 10 frtnál kevesebb adót fizetőkre legnagyobb egyházi adó esik Egerpatakon, hol az állami adónak 360.06 százalékát, Szacsván, hol az állami adónak 315.84 százalékát fizetik egyházi adóként, legkevesebb esik Nagy-Borosnyón: 12.73 százalék, hol azonban a kepe meg van váltva. Azon egyházak közt, melyekben a kepe nincs megváltva, legkedvezőbb az eredmény Zalánban, hol 23.80 százalék egyházi adó esik a 10 frtnál kevesebb állami adót fizetőkre. És ha az összes egyháztagekokat vesszük, akkor legnehezebbek a viszonyok megint Egerpatakon 161.45, Szacsván 163.52, Nyénben 103.61%-al, a többi egyházközségekben a % 100-on alól esik. Legkedvezőbb az arány Szemerjén, hol az egyházi adó az állami adónak 6.57%, hol azonban a papi kepe meg van váltva. Ott, hol a kepe nincs megváltva, legalól áll Kilyén: 18.96%-al. Általában az egész egyházmegyében a 10 frtnál kevesebb állami adót fizetőkre egyházi adóteherként az állami adónak 54.87%-a, az összes egyháztagekokra pedig az állami adónak 31.44%-a esik. A 0 állami adót fizetők összesen, évenként. 795 frt 49 krt fizetnek. Egyházi adót fizetők összes száma: 6225, kik fizetnek összesen 54,422 frt 43 kr. egyenes állami adót és hordoznak 17,113 frt 77 kr. egyházi terhet. Ezen összeírásnak célja — mint tudható — az, hogy az egyházi adóteher közalapi segélyezés útján könnyíttessék.

(Folytatása következik.)

II.

A nagy-enyedi egyházmegyéből.

A n.-enyedi egyházmegye f. hó 8-án tartotta meg első egyházi értekezletét, 9-én pedig őszi rendes közgyűlését N. Enyeden, mindkettőt a világi és egyházi elem élénk érdeklődése mellett.

Az értekezlet voltaképen alakuló gyűlés volt, mely az eddig eredményesen működött papi értekezletnek megszüntetésével, az egyházi értekezlet megalakulását kimondotta. Az értekezlet bevezető pontja volt a stilszerű javítás alatt álló ref. templom helyett, az ágostai testvéreink templomában tartott alkalmi istentisztelet, melyen nt. Szécsi Ferenc felvinci pap aa. buzgó

és közvetlenségével megragadó ima után, Máté 17, 5. aladján tartott lendületes és meggyőző erővel előadott beszédet, a hegyeket is elmozdítani képes hitnek csodálatos erejéről, ennek hajdan az apostolokban ez idő szerint pedig az egyéni, a családi és társadalmi életben való feltartóztathatatlan munkásságáról.

Az istentisztelet végeztével nt. Sándor János esperes aának, mint körelnököknek, az értekezlet megnyitó beszéde ragadta magával, az igehirdetés ereje által már megelevenített érdeklődést. Tőle megszokott meggyőző erővel és eleven színekkel mutatott rá azon élénk versenyre, mely az ugyanazon alapon épült különböző ker. felekezetek között, épen a mi napjainkban, forrongásban tartja a kedélyeket. Hangsúlyozta, hogy ebben a versenyben kálvinista egyházunk győzelmesen csak úgy állhat meg, ha a hitünkhöz való szívós ragaszkodás és az egymás iránti szeretet ereje által a világi és egyházi elem egyesül és vállvetett munkássággal törekszik bizonyítani, hogy ev. ref. anyaszentegyházunknak fundamentoma valóban az Úr Jézus Krisztus! Ezekben megjelölve az egyházi értekezletek magasztos célját, általános, élénk helyeslés mellett hívta fel a jelenlevőket az egyházmegyei értekezlet megalakítására.

A nt. Szécsi Ferenc aa. által előkészített tervezet alapján az értekezlet megállapította alapszabályait, melyek közül kiemelem, hogy a gyűlések vezetését az egyházi és világi elnökök együttes elnöklésére bizta. Azután megválasztotta tisztikarát és választmányát. Elnökökül nemcsak egyházmegyénk, hanem egész egyházközségünk kipróbált vezérferfiát: mélt. Zeyk Dániel főgondnok és nt. Sándor János esperes aait választotta meg, kiknek eddigi működése kezesség arra nézve, hogy vezetésük alatt egyházi értekezletünk be is fogja tölteni a maga elébe tűzött nagy horderejű feladatot.

A választás és a tisztikar székfoglalása után nt. Szilágyi Farkas n.-enyedi lelkész aa. a történelmek kiváló buvára, tartott nagyérdékű, actualis értékű, szakavatott tárgyismerettel megírt és osztatlan figyelemmel végig hallgatott felolvasást: „A magyar kath. egyház 900 éves jubileumi ünnepe, Szent István király ünnepe és a magyar protestantismus” cím alatt. Felolvasó mintegy válaszul, a kath. ünnepek folyamán elhangzott és a protestans öntudatot kihívó beszédekre, gazdag dogma-történelmi bizonyítékok felsorolása mellett, világosan kimutatja, hogy a 900 év előtti keresztyén egyház nem azonos a mai katolikus egyházzal, sőt közelebb áll a protestantismushoz, mint a mai kath. egyházhoz, mely a jubiláris ünneplést, úgy szólván, kizárólag a maga részére foglalta le, holott a magyar prot. egyház épen úgy, sőt még inkább jogosult és kötelezett a magyar nemzet keresztyén hitre térésének jubiláris megünneplésére. Épen ezért felolvasását azon javaslat al rekeszti be, hogy a magyar prot. egyház is gondoskodjék a 900 éves évfordulónak alkalmas módon való megünnepléséről és találja módját annak, hogy István első magyar királynak, különben is állami törvényeinkbe iktatott ünnepe prot. egyházunkban is megünnepltesék, mert a mai időkben, midőn a nemzetek különös előszeretettel ünneplik meg az epochalis történelmi mozzanatok emlékét, csakis az ünneplésben való részvétel által háríthatjuk el a hazafiúi érzéket-

lenség hangzatos címe alatt ellenünk már is hangoztatott vádat és csak ez által tartóztatjuk vissza hit-sorsosainkat, kik tömegesen szoktak résztvenni a kath. egyház István-napi ünnepein, attól, hogy ezen kétség-telenül nagyszerű történelmi jelentőséggel bíró napon, prot. hitelveinkkel meg nem egyező módon ünnepeljenek.

A felolvasás nyomán megindult tanulságos eszmecsere után, az értekezlet magát a javaslatot megfontolás és további intézkedés végett az egyházközségi értekezlethez pártolólag terjeszti föl, a dogma-történelmi részre vonatkozólag pedig elhatározta, hogy az egyházközségi értekezletet felkéri, hogy sajtóügyi bizottsága útján annak kinyomatásáról és minél szélesebb körű terjesztéséről gondoskodni sziveskedjék.

Ezután ezen sorok írója tartott felolvasást az egyházi teherviselést szabályozó törvényes intézkedésekről, s a teherviselésnek különösen személyes jellegéről, melyben egyházi törvényeink 247. §-ának módosítását hozza javaslatba. Az egyhangú helyesléssel kísért és alaposan indokolt javaslatot, a felsőbb hatóságokhoz való pártoló felterjesztés végett, az értekezlet áttette a következő napon tartott egyházm. közgyűléshez, mely annak ajánlattal való felterjesztését egyhangúlag el is határozta.

Elhatározta továbbá, hogy a jövő évi egyházközségi értekezlet megtartására, az értekezletet N.-Enyedre meghívja, s felkéri a várost, az egyházközséget és a Bethlen-collegiumot, hogy ebben az egyházmegyét támogatni és a siker biztosítása érdekében közreműködni sziveskedjenek.

Végül javaslatot intézett a központi értekezlethez, hogy a Nagy P. és Vadas J.: „Agendá“-jának és Révész Bálint: „Vasárnapi és ünnepi imái“-nak, melyek könyvárusi úton ez időszert már nem kaphatók, újabb kiadása érdekében a szükséges intézkedéseket tegye meg.

Sötét estve oszlott szét az értekezlet — viszontlátásra a másnapi rendes közgyűlésen.

A közgyűlést nt. esperes aának ihletett imája nyitotta meg, mely után nagy élvezettel hallgattuk végig a terjedelmes és részletes esperesi jelentést, melyből lelki gyönyörűséggel értesültünk arról, hogy bár sok helyen nehéz anyagi gondok súlyosodnak az egyházi életre, mégis mindenütt, még a legszegényebb egyházközségekben is, áldozatkész hitbuzgóság erősítette a múlt évben is az egyházi életet. Hálával és örömmel hallottuk a hitbuzgó áldozatkésznek oly tiszteletre méltó megnyilatkozásait, mint a minő a mélt. Tisza nővéreké, kik a m.-n.-csáni templom és papi lak építésére 3000 koronát adományoztak, továbbá a mélt. Gr. Bethlen Sándoré, ki a múlt évben a m.-gezsei egyháznak igen értékes, több mint félholdnyi belső telket adományozott iskola-építésre és ezen kívül épen ez idő szerint saját költségén és telkén imaházat épített, mely rövid időn befejezésre jut. Szerény jutalmuk: mindnyájunk osztatlan hálája. De annál nagyobb jutalmuk: a jócselekedet öntudata! Megemlékezett a jelentés halottainkról is, s mindnyájan kegyelettel emlékeztünk meg mélt. Pogány György főgondnok, Kovács Gyula v. képviselő és Veress Kálmán felenyedi lelkész aaink elhunytáról.

Több administratív természetű ügy elintézése után a főjegyzői, tanügyi számvevői jelentések mindenkit arról győzték meg, hogy az administratio lelkiismeretes pontossággal végezte a maga feladatait, a népoktatás állandó fejlődésben van, az anyagi ügyek pedig a legtöbb egyházközségben rendben vannak, sőt a hol az egyháznak anyagi szükségekkel, nélkülözéssel, hiánnyal kell küzdenie, még ott is megvan a törekvés a hiányok pótlására.

A tárgysorozat ezen pontjainak letárgyalása után következett az általános tisztujítás. Előbb nt. Sándor János közszeretben és tiszteletben álló esperes aa. mondott le, de főjegyző aa. még át sem vehette az esperes-választó közgyűlés vezetését, a közbizalom lelkes és egyhangú megnyilatkozása már is visszaültette volt esperes aát. az alig pillanatnyira megürült esperesi székre. Esperes aa. meghatottan köszöntö meg a belé helyezett bizalmat és ekkor nt. Jancsó Lajos főjegyző nyújtotta be a maga és az egész tisztviselői kar nevében az állásaikról való lemondást, de a lemondott tisztviselőket fáradságos és lelkiismeretes munkásságuk elismerése gyanánt. az egyhangú bizalom, kivétel nélkül, visszaállította eddig érdemesen betöltött helyeikre.

Végül az üresedésben levő gondnoki állomásokra a következő jelölések történtek: főgondnoki állásra: Gr. Bethlen Bálint, Gr. Bethlen Sándor, Br. Bánffy Kázmér; az I. algondnoki állásra Gróf Bethlen Sándor, Br. Bánffy Kázmér, Gr. Teleki Ádám; a II. algondnoki állásra: Tóth Miklós, Mészáros István és Szemeriai Gyula.

Záradékal a segély-kérvények ügye következett, mely után a gyűlés véget érven, kedélyes közebédre gyűltünk össze, melyen a királyi felségre és közszereketben álló főpásztorunkra elhangzott pohárköszöntések után hasonló elismerésben részesültek egyházmegyénk tiszteletreméltó vezérférfiai is, s mindnyájunk lelkében egy újabb kapcsolással erősödött a minket eddig is összekötő szeretet.

Ujváry István
m.-ludasi ev. ref. pap.

Értesítés.

A nt. Esperes aaihoz és a kollégiumok t. Igazgató-tanácsaihoz, valamint a püspöki egyházak t. Lelkészeihez.

A kerületi közgyűlés tagjai számára az igazgatótanács ez évben is folyamodott kedvezményes vasúti jegyek engedélyezéséért, minélfogva a szamosvölgyi vasút igazgatósága azokat már meg is küldötte és remélhetőleg az államvasúttaktól is legközelebből megérkeznek.

Fölkérem ezért a címben jelzett hatósági személyeket, hogy sziveskedjenek az *igazgatótanács titkári hivatalához*, lehetőleg mielőbb bejelenteni, hogy a kedvezményes vasúti jegyekből hány darabot kívánnak igénybe venni, hogy azoknak megküldése iránt még kellő időben intézkedhessem.

Kolozsvártt, 1900. október 15-én.

Dr. Kádár János,
titkár.

Különfélék rovata.

Az erdélyi püspöki cím. Br. Bánffy Dezső egyházkerületünk főgondnoka ig.-tanácsi gyűlést hívott október 25 ére, hogy az egyházkerületi közgyűlésre megtegyék az előleges intézkedéseket. E gyűlésen fogják tárgyalni a miniszter leiratát az *erdélyi püspöki* cím kérdésére vonatkozólag.

Az erdélyi róm. kath. status tanárai fölkérték volt a »Szent-István-Társulatot«, hogy katolikus szellemű történelmi tankönyvet készíttessen. E kérés teljesebbé is ment. Sőt gondoskodva van már katolikus szellemű irodalomtörténetről is. És mi mit csinálunk? Tervbe van véve egy katolikus kulturhistóriának is bevitele a tanintézetekbe. Mi évekkal ezelőtt javasoltuk, hogy tanintézeteinkben a protestans mivelődéstörténetnek hely adassék. Hol vannak historikusaink, bölcsészeink, pedagógusaink?

A portestánsok és az állami költségvetés. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1901-ik évi költségeloirányzatában a protestánsok részére a segélyezés a következőképen oszlik meg: az ág. hitv. ev. egyháznak 100,000 kor.-ból álló javadalmát 26000, a reform. egyház 146,000 kor.-ból álló javadalmát 37,500 kor.-val kívánja emelni úgy, hogy az 1902. évi költségvetésben az ágostai egyház részére 52,000, a reform. egyház részére 75,000 korona többlet fog mutatkozni.

A lelkészi jövedelem kiegészítésére 500,000 kor. van előirányozva. A Nagypénteki Ref. Társaság részére 2000 kor. A kolozsvári reform. tanár növ. internatus részére 12,000 korona.

Szász Domokos emlékoszlopának felemelése rövid idő alatt befejezést nyer.

Ünnepi szónok. Nov. 4-én Sylveszter Domokos szászvárosi lelkész fog egyházibeszédet tartani a lelkészavatás alkalmából.

Koszoru. A *Koszoru* füzeteiből megjelent a 61—70 szám.

A füzetek czime: A Rákócyak, írta Vajda Ferenc. Patácsy Zsófia, írta S. Szabó József. Vak Domokos. Irta Csekme Ferenc. A kányai mártírok, írta Forgács Endre. Élet vándora, írta Sántha Károly. Jefte, írta Vargha László. Pusztabiró, írta Szabó Géza. A kálvinista kenyér, írta Szentkúti Károly. Bethlen Kata, írta Juhász Sándor. Megostorozlak, de nem vesztelek el, írta Kovács László. — Ajánljuk e füzetek terjesztését.

A nagy-szebeni egyházmegye okt. 9-én tartotta közgyűlését M.-Lapádon. Elnökölt Nagy József esperes. Közgyűlés előtt istentisztelet volt. Imádkozott az esperes. Egyházibeszédet mondott Rákosi József, mikeszási lelkész. Ez egyházmegye is szükségét látja annak, hogy a budapesti tud. egyetemen prot. theol. fakultást létesítsenek.

Az egyházmegyének az a véleménye, hogy a reformáció évfordulóján úrvacsora osztás legyen, minek pártolására a többi egyházmegyét is felkéri átíratilag. Kimondotta a közgyűlés, hogy a lelkészek minden iskolai esztendő végén tartsanak vallásvizsgát, melyre a legközelebbi egyház lelkésze köteles kimenni. A tanítás eredményéről aztán köteles jelentést tenni a tanügyi előadónak. Egyházmegyei tanácsbíróvá választották Dezső Zsigmond, vil.-képviselőt.

A nagy-sajói egyházmegye okt. 8-án tartotta közgyűlését Besztercén, Muzsnai Károly elnöklété alatt. A közgyűlésen ott voltak: gr. Bethlen, egyhm. főgondnok, Dóssa Endre országyűlési képviselő, dr. Csernátoni Gyula, dr. Molnár Imre, Jancsó Gábor, Molnár Albert, vil. képviselők és a papság teljes számban.

Az esperes megtette jelentését, melyben rámutatott a felekezeti békesség megromlására célzó törekvésekre, melyek azonban megtörnek az értelmiség hazafiságán. Az egyházmegye algondnoki állására jelölték gr Bethlen Balázst, Bodó Kálmánt és Balogh Lázárt. Egyházkerületi képviselővé Dózsa Endre, országgyűlési képviselőt választották. Egyházmegyei tanácsbíróvá választották dr. Molnár Imre ügyvédet. A budapesti tud. egyetemen létesítendő prot. theol. fakultást ez egyházmegye is szükségesnek tartja.

A sepsii egyházmegye közgyűléséről némi tévedés folytán csak most, mindenestre kissé elkésve közöljük a következő adatokat:

Takács Károly kökői pap imádkozott, melyet az esperesi megnyitó és beszámoló követett. Ezután jöttek az esperesi, főjegyzői, tanügyi előadói jelentések, majd az egyházmegyei pénztár, özvegy-árvai gyámintézet s országos közalap állapotáról a beszámoló.

Több kisebb-nagyobb ügy nyert ezek után elintéztést, melyeket a választás követett. Megválasztottak: főjegyzőnek Józsa Sándor, aljegyző és közalapkezelőnek Kovács Antal, direktor és tanügyi előadónak Rác Albert, pénztárnoknak Józsa Sándor, számvevőnek Kolumbán Ferenc, nyomtatványkezelőnek Magyar Károly, világi tanácsbírónak Rápolti Mózes, Forró Károly, lelkeszi minősítv. v. bizottságba Kolumbán F., Kovács A., közalap és gyámint. ellenőrző bizottságba Kolumbán, Bőjthe Géza, Ceglédi János, fegyelmi bíróságba Rápolti Mózes, Kónya Gábor, Ceglédi János mind egyhangulag, általános felkiáltással, bíróságba másodszori szavazás után Ince Lajos.

Az ürességben levő algondnoki állásra jelöltettek dr. Székely György országgyűlési képviselő, Imreh Albert, Forró Károly birtokosok.

A megválasztottakat Vén Mihály esperes üdvözölte s nevükben Józsa Sándor válaszolt. A választás 10 évre szól.

Egyházmegyénk közgyűlésein különböző társadalmi állásokból sok jó erő gyűl össze, egyesül egy évben egyszer-kétszer s ilyenkor bizonyos élénkség, élet látszik, mely lökést ad az egésznek s megmozdítja az érdektelenséget is; ha az így nyert biztatást az a százkora menő sok tag kivinné s beoitaná azoknak szívébe, kikkel érintkezik, oly élő hatalommá lenne az evangéliumi reformált egyház, melynek mint tengernek hullámai, nemcsak a hitelenség, erkölcstelenség és bűn homokját mosnák el, de gazdag párázata: *a krisztusi hit*, mint eső és harmat áldást teremtene; mert „a vallásos hitnek teremtő ereje van, saját formájára élő személyiségeket teremt.”

Kiváló buzgalmu esperesünk ritka szorgalommal hat alkot, gyarapít — támogatva a buzgó egyháziasságról ismert gondnoki kar által. Munkálkodásáról Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde hű képet ad.

Hálás-köszönet. Méltóságos Özv. Bánffy Györgyné szül. Gróf Bethlen Margit Önagysága a görgény-sz.-imrei építés alatt lévő paplak költségeinek fedezésére 100, egy száz koronát kegyeskedett adományozni, a miért e téren is, egyházunk nevében, hálás köszönetet nyilvánítani kellems köztelmemnek ismerem. Görgény-Sz.-Imrén, 1900. október 4 én. *Székely Ferenc*, görgény-sz.-imrei ref. lelkész.

Orgona Csomafáján. Nem régen mutattuk ki, hogy jó lelkű adakozók adományaiból s az avult harmadik eladásából a felállított orgona javára összesen 172 korona 52 fillér folyt be s most már újabb adományokról tehetünk jelentést és pedig: Biró András 1 kor., Pap István esperes úr 5 kor., Bartha János ev. ref. tanító 20 kor., Butka József 4 kor., Bokis István 60 fill., Beszteri János 2 kor., Felszeghy Ferencné 4 kor., Felszeghy Ferenc 4 kor., Jónás Bálint 4 kor., B. Bánffy Ernő 20 kor., Szász Ferenc 2 kor., Kovács Miklós 2 kor., Körtvélyesi György 2 kor., Mózsa

László 4 kor., Sikó Kálmán 4 kor., Ferenczy Lajos 10 kor., Lép Bernát 2 kor., Szacsavay Sándor 20 kor., Sztojka János 2 kor., Bakó Mihály 2 kor., Rigó Árp. 1 kor. 60 fill., Balogh Károly 2 kor., Demeter József 4 kor., Egyed Albert 2 kor., Sipos János 2 kor., Hoszszu Gyula 1 kor., Musadin Kristóf 3 kor. Összesen 130 kor. 20 fill.

Ez évi augusztus 26 án tartott népbálon felülfizetek: Berecky Károly 1 kor., Bántó József 1 kor., Körtvélyesi Györgyné 50 fillér, Balog Aladár 50 fill., Balog Albert 2 kor., Beke Samu 20 fill., Dénes Mihály 1 kor., Várady Károly 1 kor., Székely Berta, Debner János, Szakács Sándor, Jäger János, Partyin Mihály, Bálint Juliska 50—50 fillér, Tancs György 1 kor., Szabó János 50 fill., Biró József 50 fill., Butka József 2 kor., özv. Butka Sándorné, Nagy Sándor, Berecky József, Hirsch Mór, Meskó Lajos, Várady Árpád, Török Irma, Kerekes Márton 1—1 koronát, Butka Zsigmond, Szilágyi József 2—2 koronát, Székely Miklós, Székely János, Kepri Mózes, Veress Albert, Meskó Lajos, Debreceni Viktor és Krausz Mór 5—50 fillért. Összesen 29 kor 70 fillér. Szeptember havában a padok festésére küldött csomafájai születésű abrudbányai orvos dr. Török Gábor 10 koronát. Maig befolyt tehát orgonaalpra 332 kor. 42 fillér. Padok festésére 10 kor. Együtt 342 kor. 42 fillér.

Fogadják azon kegyesszívű adakozók, kik egyházunk javára rövid időn ily szép áldozatot hoztak, hála köszönetemet Csomafája, 1900. október hó 12. *Bartha János*, lévita-tanító.

Hálás köszönet Az árpástói ev. ref. egyházunk 1190 évi szeptember hó 23 ikán történt ünnepélyes felavatása alkalmával kegyesen adakoztak: Báró Bánffy Ferenc a széki ev. ref. egyházmegye algondnoka, 100 kor. Nagys. Fejérvári Jenő nagysajói ev. ref. egyházmegye főgondka 100 kort. Tekintetes Karácsonyi Sándor kékesi birtokos posta utalvánnyal 20 kort. Nagy. Somkerek Miklós ev. ref. esperes úr 10 kort. Tekintetes Balogh Lázár sajóudvarhelyi birtokos 10 kort. Székely János gör. kath. árpástói lakos adománya 2 kor. Nagys. Sombori Lőrinc árpástói birtokos adománya 10 kor. Templomszenteléskor perselypénz adománya 48 kor. 40 fill. Összesen adakoztak 300 korona 40 fillért. Fogadják a nemes szívű adakozók magam részéről és egyházam nevében a nyilvánosság terén is hálás köszönetünket. Kelt Árpástón, 1900. évi Október hó 9-ikén. *Csejdi Jenő* s k. árpástói ref. pap.

Előfizetési felhívás. Het esztendő óta foglalkozom verses fohászok gyűjtögetésével. A vallásos költészetet kultiváló lelkész urak szép számmal és értékes fohászokkal voltak szívesek gyűjteményemet gazdagítani, mégis, hogy a gyűjtemény minél teljesebb legyen, a már nyomtatásban megjelent kiváló termékekből, — Győry, Székács, Tompa stb. fohászaiból is bátorkodtam többet felvenni. Saját igénytelen dolgozataimat leginkább ott voltam bátor felhasználni, a hol hézag mutatkozott.

A gyűjteményt *„Az oltár, szószék és koporsó költésze”* cím alatt szándékozom kiadni.

Az első rész, az *oltár költésze*, kereszteselési, konfirmációi előfohászokat, mintegy 50 konfirmációi áldást, urvácsorai, esketési előfohászokat, továbbá 15 oltár előtt elmondható ünnepi és alkalmi költői imádságot foglal magában.

A második rész, a *szószék költésze* mintegy 150 rendes evangéliumi, 60 epistolai, továbbá 7 aratási, 2 hazafias ünnepi, 2 templom-avatási, 7 reformációi, 25 általános jellegű stb. verses suspiriumot tartalmaz.

A harmadik részben, a *koporsó költészetében* van 10 gyermekre, 30 középkorúakra, 18 öregekre vonatkozó verses halotti előfohász, 6 áldó vers, és 18 különféle korra alkalmazható verses halotti imádság.

A gyűjtemény körül belől 200 nyomtatott oldalra fog terjedni.

Előfizetési ára füzve, bérmentes küldéssel, két korona. Az előfizetéseket, illetve jelentkezéseket már most kérem, hogy a szükségelt példányszám iránt tájékozva legyenek. Különösen kérem az egyetek elnökségeit, intézetek igazgatóit, hogy gyűjteményemet az iskolai, egyházi és lelkészi könyvtárak számára megrendelni sziveskedjenek.

A gyűjtemény csak oly feltétellel kerül sajtó alá ha legalább kétszáz előfizető jelentkezik. A gyűjtemény újév tájban jelenik meg. Az előfizetéseket illetve jelentkezéseket alóli — gyűjtő — címére küldendők. Mély tisztelettel: *Nagy Lajos*, ágost hitv. evang. lelkész, Szent-Antalfalván, Zalavármegyében, az 1900. esztendő szeptember havában

A verespataki ev. ref. leány egyházközségnek folyó hó 7-én emlékezetes szép ünnepe volt. Ekkor avatott fel új orgonája.

A felavatást Dr. Elekes Viktor egyházmegyénk közszeretben álló esperese végezte, ki nem tekintve a nagy távolságot, nem sajnálva az út fáradalmait, személyesen jött el a havasi vidékre, a magyarság e leg-távolabb fekvő végvárába, hogy a kicsiny számú vallásukhoz törhetetlenül ragaszkodó hívek örömeiben osztozzék. Fenn szárnyaló imájával, szívhez szóló magvas beszédével nem csak a hívek kicsiny sergét, hanem a más felekezetű hallgatókat is, kik templomunkat zsu folásig megtöltötték, magával ragadta.

A felavatást urvacsoraszítés követte. Itt beszédet alóli lelkész, mint a kihez a leány-egyház gondozása tartozik, mondott. Felemelő volt látni, miként járultak az urasztalához nem csak híveink, hanem a más vallásúak közül is számosan.

Az ünnepélyt esperesünk elnöklete alatt közgyűlés követte, a hol a legfontosabb határozat az volt, hogy egyházi főhatóságaink útján felkérjük a vallásügyi miniszter urat, miszerint tekintve azt, hogy verespataki kicsiny egyházunk itt a havasi végvidéken, a nagy tulsulyban levő idegen ajkú lakosok közt, magyar hazafias missiót teljesít, kegyeskedjék a kongrua útján ide egy önálló lelkészi állás létesítését lehetővé tenni, annyival is inkább, mivel e bányavidéken a kincstár, mint pátrónus, a róm és gör. katolikus lelkészeket maga fizeti, a mellett ezen hitfelekezetek mindennemű egyházi szükségét is hordozza. Addig pedig, míg ez létesülhetne, nevezzék ki az állami iskolához egy ev. ref. vallású tanítót, ki az isteni tisztelet tartásánál segédkezet nyujtsa s a ref. vallású gyermekek vallás tanítását végezze.

Gyűlés után bankett volt, melyen a róm. kath. lelkész kivételével az összes felekezetek lelkészei részt vettek. Innen főt. Dr. Bartók György püspök urunk és Lukács László pénzügyminiszter ő nagyméltóságához üdvözlő és köszönő táviratokat küldöttünk. Igen Lukács Lászlóhoz is, ki ezen bányavidéknek jóakaró kegyes pártfogója s a kinek első sorban köszönhetjük hogy kicsiny leány egyházunknak orgonája van.

Hogy miként jutott verespataki leány egyházunk orgonához, röviden azt is megírom. Egy tehetős róm. kath. vallású özvegy asszony férje emlékét megörökítendő 6000 korona alapítványt tett, hogy abból a kath. templomban új orgona állíttassék fel. Mihelyt ezt megtudta Tóth Kálmán az egyház buzgó gondnoka, ki már rég óta gyűjtögetett egy beszerzendő harmoniumra, azonnal lépéseket tett, hogy az alapítvány által feleslegessé váló orgonát megkaphassuk. A róm. kath. hívek hajlandók is lettek volna átadni, de oly feltétel mellett, mit kicsiny egyházunk anyagi helyzete miatt nem teljesíthetett. Ekkor fordultunk ő nagyméltósága a pénzügyminiszter urhoz, ki kérésünkre kegyeskedett elrendelni, hogy az orgonát verespataki leány-egyházunknak adják át egészen ingyen, mert ez esetben az új orgona felállítási költségeit fedezni fogja. Így jutott kicsiny egyházunk, a mit eddig még remélni sem tudott, harmonium helyett egy 1200 korona értékű orgo-

nához. Így vivta ki Lukács L. őnagyméltósága kicsiny egyházunk örök háláját. Áldja is meg az Isten minden áldásával

Molnár Albert, abrudbányani ev. ref. lelkész.

A reformátusok Dunamelléki Egyházkerülete folyó évi októder 22-én délután 4 órakor Budapesten, a Lónyay-utcai főgymnázium dísztermében (Lónyay-utca 4. II. em) Egyházi Ertekezleti Közgyűlést tart. Tárgysorozat: 1. Közének: Jövel Szentlélek Ur Isten (37. dics. 1. v.) 2. Előfóhász 3. Felolvasás: Küzdelem az ősök hitéért. Tartja Bernát István budapesti egyháztanácsos. 4. Javaslat Országos Belmissziói Egyesület iránt. Előterjeszti Gergely Antal lelkész. 5. Javaslat Országos Lelkészi Nyugdíjintézet alkotása iránt. Előadja Mády Lajos ujpesti lelkész. 6. Indítvány a Vasárnapi-iskolák meghonosítása iránt. Előterjeszti Hamar István theologiai tanár. 7. Jelentések, indítványok. 8. Közének: Jöj-jön el a Te országod (127. dics. 6. v.) Ez értekezleti gyűlésre minden érdeklődőt szivesen lát Budapest, 1900 október havában Szilassy Aladár értekezleti elnök Baksay Sándor, értekezleti alelnök. Szóts Farkas, értekezleti titkár.

Uj ref. tanítónőképezde. A nagyváradi ref. tanítónőképezde érdekében, amelyet a bihari, érmelléki és nagyszalontai ref. egyházmegyék közösen szerveznek a leányinternátussal kapcsolatban, a három egyházmegye esperese és gondnoka adakozásra való felhívást bocsátottak ki. A gyűjtőív alapítványok tételére vagy évjárlékok megajánlására hívja fel a nagyközönséget. A felhívás bizonyára kellő sikert eredményez e nemes cél érdekében.

Egy tanár ünneplése. Az érdemes munka megbecsülésének és elismerésének szép ünnepét ülte a nagyenyedi ref. Bethlen kollégium f. évi szept. 29-én, midőn Elekes Károly rendes tanár tiszteletére tanári elévülhetetlen érdemekkel annyira gazdag munkásságát becsülte meg jubiláris ünnepélylyel. Elekes Károly fia a volt egyházkerületi generális notáriusnak, testvére a gyulafehérvári ref. esperesnek, 1869. szept. 29-én választatott meg Marosvásárhelyre, 1873-ban Nagyenyedre tanárnak — Feddhetetlen erős jellem, becsületes szorgalom, jóságos szív s férfias szilárdság voltak jellemvonásai mindig. A hires kollégium legnagyobb büszkeségét, a természetrajzi gyűjteményt, mely egyetemi gyűjtemény nivóján áll, egyedül ő teremtetten. 2000 tárgyból ma majdnem 4000 az állománya ennek a nagybecsű kincsháznak. Nem csoda, ha tanítványai messzeföldről keresték fel az ünnepélyt, ha a városa maga ünnepének adoptálta a kollégiumét s ha a kollégium a legkisebb tanulóól föl a főgondnokig hálás szeretettel ünnepelte. — Az ünnepélyre az iskola gyönyörű díszterme zsufolásig telve volt. Zeyk Dániel főgondnok küldöttséggel hívta meg, megérkezésére az ifjusági énekkarok üdvözlő énekeket daloltak. A nap fontosságát az iskola előljárósága jegyzőkönyvben örökítette meg, mely pontról diszes kiállításu kivonattal értesítette. Az előljáróság nevében a főgondnok, a volt tanítványok nevében Dr. Báthori Béla küüllői tiszti főorvos, a most tanuló ifjuság nevében két tanuló intézett hozzá beszédet. Válasza magában szónoki remekmű, hangja a nyugodt lelkiismeret, a jól végzett munkásság s tiszta jellem hatalmas önérzetének gyönyörű s megható megnyilatkozása volt. Estve a tanuló ifjuság fáklyás zenével, az előljáróság s városi közönség diszvacsorával ünnepelte a kollégiumi konviktus termeiben.

Szerkesztői izenetek.

R. Árpád, tanár Lipcse. Az irt dologról nem feledkezünk meg. A lapot egyenesen oda irányítottuk. Legszivesebb üdvözlöt.

Hivatalos rész.

4386—1900.

KÖRLEVÉL

Valamennyi ev. ref. egyházközség t. t. Presbyteriumának

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk számos egyházközségébe oly értelmű szerződés jött létre a közoktatási államkormány és az egyházközség között, hogy az állam átvette az egyházközség iskolai épületét felszerelésével együtt, bizonyos számú évekre vagy örök időkre szóló használati joggal, de az egyházközség tulajdonjogának fenntartása mellett. Az ily szerződések megkötése alkalmával, tudomásunk szerint, sehol sem történt gondoskodás a felől, hogy az így átadott épület tűzbiztosításáról melyik szerződő fél gondoskodik.

Az esetleges bonyodalmak kikerülése céljából fölterjesztést intézett volt ig. tanácsunk e tárgyban a vallás és közoktatásügyi miniszter elé, kellőleg indokolván abban ama vélelmét, hogy a fennebb elmondott esetekben az államot terhelő kötelesség a tűzbiztosításról való gondoskodás.

Közoktatásügyi miniszter ur önagyméltósága tényleg magáévá tette nézetünket és annak alapján folyó évi szeptember 19 én kelt 45809 számú intézkedésben kijelenti, hogy oly esetekben, midőn az államkincstár az egyházfelekezeti iskolájának épületét bizonyos számú évekre vagy örök időre szóló használati joggal, de az egyházközség tulajdonjogának fenntartása mellett átvette és az átvett épületek karban tartási költségeit is magára vállalta, ezen épületek tűzkár elleni biztosítási költsége szintén az államkincstárt terheli.

A midőn e miniszteri rendelkezést az összes érdekelt egyházközségek presbyteriumainak ezennel hivatalosan tudomására hozzuk, egyttal figyelmeztetjük, hogy a mennyiben az államnak ily módon átadott épületeik tűzkár ellen való biztosításáról eddigelé saját terükre gondoskodtak volna, azt jövőre megszüntetni, illetőleg az érvényben álló tűzbiztosítási kötvényeket szabályszerű uton megsemmisíteni el ne mulasszák.

Kolozsvár, 1900. október hó 11-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

1331—1900.

KÖRLEVÉL

az erdélyi ev. ref. egyházkerület valamennyi n. t. Esperes afiához.

Fölkérem Nagytiszteletű Esperes fiait, hogy a püspöki szék elé kerülő ügyiratokat, nevezetesen az 1896 év előtt özvegyiségre jutott papnék családi életében előfordult változások kimutatását a f. é. november hó 3-án összeülő egyházkerületi közgyűlésre magukkal hozni sziveskedjenek

Kolozsvártt, 1900. október hó 17-én

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1267—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebelezett *tasnádi* egyházközség *nótanítói* állására pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kertilletményen kívül 560 korona, az egyház pénztárából havi részletekben, előlegesen kiszolgáltatandó készpénz fizetés és félévenként esedékessé váló 360 korona tandíj. A női kézimunkatanítás kötelező.

Pályázati határidő 1900 november hó 11.

A kellően fölszerelt folyamodványok nt Viski Pál esperes afiához küldendők Zoványra (posta helyben.) Kolozsvártt, 1900. október hó 11-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1276—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *telekfalvi* egyházközség *énekvezér-tanítói* állására pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott lakáson és kertilletményen kívül 334 kor értékű termény és canonica portio haszonélvezete, ezen felül 466 korona államsegély.

Pályázati határidő 1900. november hó 9. Kellően felszerelt folyamodványok nt Menyhárt András esperes afiához küldendők Kecsetbe (u. p. Sz. Udvarhely.) Kolozsvártt, 1900. október hó 13-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref püspök.

1292—1900.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *haraszt-kereki* egyházközség *kántor-tanítói* állomására pályázat nyitattik.

Javadalom gazdasági épületekkel ellátott lakáson és kert illetményen kívül 800 korona. mely a 368 korona államsegélyen kívül kepe és kanonika porció haszonélvezetéből foly be.

Pályázati határidő f. évi nov. 8. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárad-Szeredába.

Kolozsvártt, 1900. okt. hó 15-én

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref püspök.

1277—1900.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett *magyar gyerőmonostori* egyház *papi* állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: Kényelmes, jó lakás tágas kerttel, gazdasági épületekkel. Fizetés 857 korona 28 fill., melyből 812 k. 40 fill. a hivek által fizetendő készpénz, a többi a 18 h. 725 öl can. portió tiszta jövedelme. Ehez járul 293 kor. 53 fill. kiegészítés.

Pályázati határidő 1900. nov. 9-ke. Folyamodványok nt. Deési Gyula aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1900. október hó 12-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi Egyházmegye egyházi Értekezlete október hó 23-án d. e. 10 órakor Székelyudvarhelyt, a ref. kollegium nagytermében, közgyűlést tart, melyen — a lehető indítványokon kívül — az *alapszabálytervezetet* fogják tárgyalni.

Szekelyudvarhely, 1900. október 15.

Bod Károly,
elnök.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre . .
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Az egyházi teherviselés személyes jellege.

(Felolvasatott a n.-enyedi egyházmegye egyházi értekezletén.)

Nem kétlem, hogy a legutóbbi országos zsinat higgadt és a nem ritkán ellentétes érdekeket is kielégíteni törekvő megfontolással állapította meg egyházi törvényeinkben az egyházi adózásra vonatkozó szakaszokat. Azonban nyugodt lélekkel és teljes meggyőződéssel merem állítani, hogy az ide vonatkozó törvényszakaszok közt éppen a legfontosabb: a 247. §, mely a rendszeres egyházi terhek egyénenkénti kivetésére óhajt directívát nyújtani, — sok tekintetben és méltán kifogásolható. Az idézett törvényszakasznak erre vonatkozó intézkedése így hangzik:

»...Az egyházközség évi rendes szükségletei fedezésére szolgáló adót, legyen az személyes járulék vagy osztályadó, a törvényben előirt felsőbb jóváhagyással már ellátott kivetés szerint tartozik fizetni:

a) mindazon adóképes egyháztag, kinek illetősége azon községben van, melyben az egyházközség kebelezett, b) és mindaz, a ki, ha más községben illetékes is, még ha a szóban levő községben ingatlannal nem is bír, de abban a községben rendes lakást tart, hábar nem lakja is azt egész éven át, vagy abban üzlete van.

...A mennyiben az utóbbi pont alá eső egyháztag kimutatja, hogy illetőségi helyén rendes egyházi adót fizet, más egyházban a különben reá eső adónak csak felével róható meg.

A törvény ezen intézkedéséből világosan kitűnik, hogy az egyházi adózási kötelezettség megállapításánál a politikai illetékesség a mérvadó.

Igaz, hogy egyházi törvényeink 14. §-a szerint *elméletben* az egyházi illetékesség congruens a honpolgári illetékességgel. De a gyakorlati tapasztalás, mint sok egyéb elmélettel, úgy ezzel szemben is azt mutatja, hogy az elmélet és a gyakorlat nem fedik egymást. Valószínűnek tartom, hogy éppen ennek tudatából született meg — mintegy kiegészítésül — egyházi törvényeinknek 16. §-a, a mely az illető egyházközségben »hat heti ott lakás után« a tagsági jogokat és kötelezéseket ruházza az újonnan betelepülő egyháztagokra. Tény, hogy a 16. §. *illetékességről* ugyan

kifejezetten nem szól, de a jog és kötelesség átruházásából önként következnek, a lakhely változással, az egyházi illetékesség változása is. Különösen áll ez az egyházi teherviselés szempontjából, a mely, ha talán nem is kizárólag, de minden esetre és *főként* személyes jellegű és érdekű teherviselés, a mint alább lesz alkalom erről bővebben is szólni.

Előbb azonban felelnem kell két felhozható ellenvetésre.

A politikai illetékességre hivatkozással fel lehet hozni azon ellenvetést, hogy az egyik községből a másikba való költözés nem változtatja meg a politikai illetékességet, tehát ezen analogia szerint, az egyházi illetékesség se essék a kiköltözés által változás alá. Ezen ellenvetéssel szemben csak a politikai illetékességet megállapító állami statutumokra hivatkozom, melyekből nyilvánvaló, hogy a politikai illetékesség sem állandó jellegű, nem helyhez kötött, hanem megváltoztatható.

Egyházi szempontból azon ellenvetést lehet felhozni, hogy az egyházi illetékességnek a lakhely változtatás szerint való változtatása igen sok egyházközségben a papi, tanítói, kántori járandóság gyakori változását, esetleg devalvációját vonná maga után. I lehet, sőt tudom, hogy úgy is van. Távol legyen tőlem minden olyan szándék, hogy hivataltársaim s köztük a magam existenciáját deválvánni akarjam! De nem zárkozhatom el annak beismerésétől, a mit már előbb is érintettem, hogy az egyházi teherviselés annyira személyes természetű, hogy ezen a tényen, a megkötött illetékesség elméletével erőszakot tenni nem lehet. Különben is az egyházi illetékesség kérdésének a lakhelyváltoztatás szerint való megállapítása nem annyira devalvációt, hanem inkább fluctuatiót vonna maga után, mert többkevesebb számban, mondhatni, minden egyházközségben fordul elő ki- és beköltözködés. Ha ez a hullámozás az u. n. kis községekben feltűnő mérvet nem is ölt, de annál gyakoribb az élénkebb forgalmú nagyobb községekben és városokban, hol a lakosságot nem köti annyira helyhez hivatali és ipari foglalkozása, mint a kisebb községekben a köznép életének létalapját képező földmívelés. Egyelőre ennyit az egyházi illetékesség kérdéséről. Most pedig áttérek az egyházi adózási kötelezettség tárgyalására.

Az egyházi törvénynek az adózási kötelezettségre vonatkozó, fennebb idézett rendelkezése, ha nem is ikizárólag de első sorban a politikai illetékességet tekinti irányadónak a teherviselési kötelezettség megállapításánál, és ebből folyólag figyelmen kívül látszik hagyni az egyházi adózásnak különösen személyes jellegét.

Bővebb bizonyításra nem szorul azon tény, hogy az egyházi teherviselés éppen annyira személyes jellegű, mint az u. n. személyes kereseti adó. Minden egyháztag ott veszi igénybe az egyház összes szolgáatait, a hol lakik, még ha ott politikailag nem is illetékes. Ott hallgatja az ígét, ott élvezi a sacramentumok üdvközlő hatását, ott veszi igénybe a pap, a tanító, egyházi functioit, ott részesülnek gyermekei a vallás-erköcsi oktatásban, szóval mindenkinek egyházi szükségletei ott nyernek kielégítést, a hol lakik. — Mindenkinek lakóhelyéhez vannak kötve létfenntartásának érdekei is és ott kell a személyes édeklődésnek is első sorban megnyilatkoznia az egyházi élet iránt. »A hit cselekedetek nélkül, meghalt ő magában!« És kérdezem, hogy az egyház iránt való személyes érdeklődésnek nem-e egyaránt a hit-teljes élet érdekeinek előbbvitelében kell megnyilatkoznia? A mennyire igaz ez általánosságban, éppen annyira igaz a szűkebb körű gyülekezeti életben is. — Nem az volna-e a természetes dolog, hogy minden egyháztag első sorban ott legyen kötelezve építeni Úr dicsőségének földi hajlékait, a hol épül az ő hite, a hol a vallásos közösség áldásos jótéteményeit élvezi ő és az ő háznépe? Nem is tételezem fel, hogy valaki ezen kérdésre tagadólag válaszolhasson!

És vajjon hol szolgál úgy az egyháznak, mint magának a hívőnek épületére az egyházi rendszeres teherviseles? Ott-e, a hol lakik és élvezi az egyházi közösség jótéteményeit, a hol a teherviselésben való részvétele ellenszolgáltatást nyer vallásos szükségleteinek kielégítésében? vagy pedig ott, a hol esetleg született, vagy talán létfenntartásának feltételeit teljességgel nem biztosító némi kis öröksége van, de ott megélni nem tud, ott nem lakik, ott nem él, talán nem s hal; a hová koronkint csak látogatóba jár? Könnyű dolog megadni e kérdésre is a helyes felelet!

Azonban daczára ennek, egyházi törvényeink 247. §-a, a politikai illetékesség alapján megállapított rendelkezésével elsőbbséget nyújt annak az egyházközségnek, melyben az illető egyháztag nem lakik, de politikai illetőséggel bír, mert az idézett törvényszakasz b) pontjára vonatkozólag kimondja, hogy »a mennyiben az utóbbi pont alá eső egyháztag kimutatja, hogy illetőség helyén rendes egyházi adót fizet, más egyházközségben a különben reá eső adónak csak felével róvható meg.«

Ezen törvényes rendelkezésben ugyan expressis verbis nincs kifejezve, hogy az ilyen egyháztag illetőségi helyén *teljes* is adót fizetni, csak annyi van mondva, hogy a mennyiben kimutatja, hogy fizet, vagy rövidebben „*ha* fizet”. A „*ha*” pedig tág ajtót nyit az egymástól eltérő interpretatióknak.

Ezen állítást az a) pont nem dönti meg, mert az abban foglalt intézkedés így szól: «... az adót köteles fizetni mindazon adóképes egyháztag,

kinnek illetősége azon községben van, melyben az egyházközség kebelezett». Tehát itt *egyház-tagról* van szó, de a törvény 16. §-a „hat heti ott lakás után” mindenkit ott tekint az *egyház tagjának*, a hová utóbb költözött.

A törvény ezen hézagosságot pótolni igyekezett az egyházi közigazgatási bíróság, midőn felmerült esetben a politikai illetőséggel karöltve járónak ítélte az egyházi teherviselési kötelezettségét is. És épen ebben látom én legerősebb bizonyítékát annak, hogy a törvény ezen rendelkezését a személyes jellegű teherviselésnek megfelelően módosítani feltétlenül szükséges.

A mai idők nehéz megélhetési viszonyai az ország többi lakóival együtt, hitsorsosainkat is folytonos hullámlásban tartják és ezen tényt az egyházi teherviselés szabályozásánál figyelmen kívül hagyni nem lehet. Ebből és az egyházi teherviselésnek különösen személyes jellegéből önként következik, hogy az egyházi illetékességet külön kell választani a polgári illetékességtől, s tisztán az egyházi illetékesség szempontjából kell megállapítani a teherviselési kötelezettséget.

Épen azért szükségesnek tartom, hogy a közlebről összeümlendő zsinati törvényhozás figyelme idejekorán felhivassék a törvény ide vonatkozó szakaszainak megfelelő módosítására.

Még azon esetben is, ha aggályosnak tünnek fel az egyházi illetékességnek a lakhely változtatástól való függővé tétele, — az egyházi teherviselésnek különösen személyes jellege teljes mértékben indokolja a 247. §. olyan értelmű módosítását, hogy minden egyháztag a *teljes* egyházi adó fizetésére ott köteleztessék, a hol lakik és a hol az egyház szolgálatait igénybe veszi, habár ott polgárilag nem is illetékes, — más egyházközségben pedig, — még ha illetékes is, — ha valamely jogcím áll fenn, melynél fogva egyházi adó alá vonható, a különben rá eső adónak csak felével legyen megróvható. Szóval a törvénynek erre vonatkozólag ez idő szerint fennálló rendelkezését egészen megfordítandónak tartom. A lakhely a hol a hívő él és élvezi az egyházi község által nyújtott javakat, nyerjen elsőséget minden más nexus felett!

Némely egyházközségben a törvény ilyen értelmű módosítása kétségkívül veszteséget idézhet elő, de a mint már fennebb rámutattam, ez a veszteség csak átmeneti, sőt a kongrua-törvény intézkedéseinek fogva, azzal szemben teljes kárpótlás szereshető. Ezekről eltekintve pedig kielégítést nyer a következetesség, mely azt követeli, hogy az igénybe vett szolgálat megfelelő ellenszolgáltatásban részesüljön. A hívő lakhelyén veszi igénybe az egyházi közösség javait, s a következetesség azt kívánja, hogy ott és első sorban ott járuljon ő is az egyházi közösség fenntartásához.

Ezen komoly meggyőződés által indítatva, szükségesnek tartom, hogy a főtiszt. nagymélt. konvent, mint a törvény előkészítésére hivatott hatóság, az egyházi adózásra vonatkozó 247. §-nak ilyen értelmű módosítása érdekében, a legközelebbi országos zsinathoz, mint törvényhozó testülethez előterjesztést intézzen.

Ujváry István
ref. pap.

Egyházi élet.

I.

A sepsi ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály, esperes megnyitó és beszámoló beszéde a sepsi ev. ref. egyházmegye f. évi rendes közgyűlésén. —

(Folytatás.)

Ez évben terjesztettem fel a felekezeti iskolába járó növendékek vallás oktatásáról szóló jelentőiveket. Örömmel jeleztem és örömmel vette a Mélt. áll. igazgató Tanács is tudomásul, hogy az egyházmegyénk területén levő nem református tanintézetekben járó ref. növendékek vallásoktatása eléggé szabályozva és biztosítva van. Éppen Brassóra és Hétfalura nézve tettem külön felterjesztést, a mennyiben Brassóban elkerülhetetlen szükséges egy segédlelkészi állás szervezése, Hétfaluban legalább egy kántori állás létrehozatala, a mikor a megválasztandó kántor vallást is tanítana. Brassói segédlelkészi állás szükségét a Mélt. Igazgató Tanács is elismerte és 4369—1899. sz. leiratában az idetartozó intézkedések megtételére fel is hívta az egyházközséget.

És itt meg kell ragadnom az alkalmat arra, hogy felhívjam a lelkész urak figyelmét a vallástánítás és az énekvezér urakét az egyházi énektanítás minél pontosabb teljesítésére. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy az új egyházpolitikai törvények a mi sorainkban idéznek elő legtöbb veszteséget. Mert liberális felfogásunk könnyen megalkuszik a körülményekkel és azt hisszük, hogy a közöny már szabadelvűség. Egy kis chauvinismus nekünk sem ártana, nem abban, hogy türelmetlenek legyünk másokkal szemben, hanem anyaszentegyházunkhoz való ragaszkodásban, őseink nyomdokainak követésében, kik életet is áldozni képesek voltak, a tántoríthatatlan hitűségben. E tekintetben nagyon sok a tenni való. Ezért szükséges, hogy vallásoktatásunk legyen a szó valódi értelmében vallásoktatás. A gyermekeket járassuk mindannyiszor, a hányszor lehet, templomba, mert azon benyomások, melyeket a gyermek nyert, elfelejtethetlenné lesznek. Némely helyt a vasárnap délutáni istentisztelet megtartása attól tétetik függővé, hogy jön-e valaki templomba. Pedig feltétlenül megtartandók, akár jön valaki, akár nem, mert így reá szokik a közönség arra, hogy az istentisztelet megtartatik egyénekre és számra való tekintet nélkül és bizonyosan meg lesz a délutáni istentiszteletnek is közönsége. De reá kellene szoktatni az ifjúságot a délutáni istentisztelet szorgalmas látogatására, hol az éneklésben való gyakorlás mellett hallhatnának nem tudományos apparátussal készített, hanem egyszerű biblia magyarázatot. Sőt egyszerű bibliaolvasásnak is megvolna a maga értelme, mikor tudjuk, hogy künn az életben mily kevesen olvassák azt.

Igy — hiszem — buzgó egyéneket nyernénk anyaszentegyházunknak, kiket az erős hit vezérelne, nem úgy, mint most, a mikor sokan vállalkoznak presbyterségre, de azt, hogy vallásos életükkel tündököljenek, istenházát buzgón látogassák és hitünkről minden esetben — a mikor kell — vallomást tegyenek, nem tartják szükségesnek. Igaz, hogy egyházmegyénk hi-

veinek számát tekintve, veszteségünk nincs, sőt a lélekszám gyarapodott, de ezen tény elbizakodottságra nem vezethet, sőt óva int, hogy a meglévőt megtartani igyekezzünk és a mostaninál erősebb hit, ragaszkodás felébresztésére és ápolására törekedjünk. És valamely társaság erejét és hatalmát nem mindig a számbeli nagyság mutatja ki. Vigyáznunk, imádkoznunk és dolgoznunk kell, hathatósan intenek erre idő és viszonyok!

III

Az eddig alkalmazott szokás szerint egyházmegyénkben a következő, nevezetesebb eseményekről és intézkedésekről kell beszámolnunk.

I. *Személyi ügyek.* A halál [most is megkövetelte a maga áldozatait. Sorainkból örökre eltávozott Csizsér Gábor egerpataki lelkész 1899. jun. 14-én. A hosszas szolgálatban, hű munkában elfáradt, a betegség által elgyötört testből elröppent a lélek, mely az élet soknemű terhe, megpróbáltatása miatt oly igen kívánczozott kiköltözni e porházából. 49 éven át volt az egerpataki egyházközség lelkésze, melyből 1865. aug. 24-től 1871 febr. 15-ig az egyházmegye aljegyzője, ettől 1892. nov. 24-ig esperesse volt. Tevékeny részt vett a szabadságharczban, egyházkerületünk mostani szervezetének megalkotásában, a társadalmi élet nevezetes mozzanataiban. És mindenütt híven, fáradhatatlanul, önmaga feláldozásával szolgálta azon eszméket, azon intézményeket, a melyeknek szolgálatába szegődött. A ki hű volt mind a halálig a reá bizottakban, a kinek nevét felírta egyházmegyénk életének lapjaira a történelem, nyugodjék csendesen ott, hova vágott és emléke maradjon fenn szívünkben! Az egyházközség ügyei vezetésére előbb tiszt. Fazakas Sándor szacsvai lelkészt kértem fel, azután hajlott korára tekintettel felmentettem az adminisztrálás alól és nagy-borosnyói lelkész, tiszt. Incze Lajosra bízam e kötelesség teljesítését. A kegyév felének tartamára vasárnapi istentisztelet tartására lelkészeket rendeltem ki.

Az énekvezéri karból elhunytak Józsa Lajos bodoni nyug. énekvezér 1899. márcz. 10-én és aldobolyi énekvezér Imreh Zsigmond 1899. szept. 2-án. Hoszas szolgálatuk után legyen pihenésük csendes és emlékezetük áldott!

(Folytatása következik.)

II.

A széki egyházmegyéből.

Nincs állandó semmi a nap alatt, ezt bizonyítja széki egyházmegyénk most már — az egyházkerületi közgyűlések idejének megváltoztatása miatt — folyó év szeptember hó 19-én a szokott helyen Szamosujvárt megtartott évi közgyűlése is.

Eddig mindig az esztendő legszebb hónapjainak — május vagy június — valamelyikében, a mikor a természet legszebb, az év legreménykeltőbb, a szellem legfrissebb, s a természet nagy erőkifejtését látva a munka vágyától szinte ég, gyúltunk össze megbeszélgetni egyházmegyénk teendőit, ügyes-bajos dolgait meghallgatni a közbizalom által a vezetésre hivatottak lelkiismeretes sáfárkodásait, s egyuttal élvezni az egymás látásából, társalkodásából származott időtöltés

kellemes örömeit, most és ezentúl már nem csak az idő, de a mi felette tanulságos és élvezetes közgyűléseink is őszre fordultak, a mikor nem a pacsirta andalító éneke zeng, hanem a varju hallatja krákogását, a mikor nem a pompájában igéző természet elevenése emeli, hanem veszni kezdő szépsége hangolja le lelkünket, a mikor nem az enyhe tavaszi szellő csók-dossa, hanem az ősz hervasztó szele csapkodja ak-táinkat s lankasztja munkakedvünket.

De most, mégis mintha másképp lett volna. Az idő szakadatlan szépsége, a megjelentek nagy száma, rendkívüli érdeklődése, a protestántizmus ellen felvonuló klerikálisok fekete serge ellenében meglevő harci kedve, önerejébe vetett bizalma avagy mindezek együtt idézték-e elő, ki tudná megmondani? Elég az, hogy elevenebb, zajosabb, alkotásokra kész és imponálóbb közgyűlése széki egyházmegyénknek 12 évi lelkészke-désem alatt nem sok volt.

És mégis — és mégis ennyi után is van egy pár paptársam, a kiket nem ismerek, a kiket sem az egy-más látásából meríthető erőbizalom, sem közgyűlé-seink érdekes és kellemes volta, sem a kötelességér-zet, sem tanácskozási szabályaink 9. §-a értelmében reájok kirótt pénzbírság, sem a mezei munkálatok ez idő szerinti leapasztása, sem semmi nem képes oduk-ból kivonni a világosságra, a fényre, az életre, egy magasabb nézőpontra, hol érezni lehet inkább, hogy nemcsak kenyérrel él az ember, hogy nemcsak ma-gunknak, szűkebb körünknek kell élnünk, hanem a Krisztus anyaszentegyházának vagyunk szolgálói, ör-állói, s mint ilyenek nemcsak Krisztus anyaszentegy-házának, hanem édes magyar hazánknak is rendíthetetlen oszlopai, kiken valamint a multban, azonképpen a jelen és jövőben is megfognak törni nemcsak a ma-gyar nemzetiségek állambontó törekvései, hanem a pápisták hazafiatlan hatalmi tulkapásai is.

De hagyjuk ezeket, ne vesztegessünk több szót reájuk, kik azért kis körükben munkálkodhatnak eredményesen — hiszen a bagoly is hasznos tagja a ma-dárvilágnak, — de hogy hivatásuk magaslatán nem ál-lanak, annyi bizonyos.

Mindenekelőtt a közgyűlésről s annak legértékesebb tárgya, a nagy gondtól, figyelő képességéről, mély el-méről s csüggedni nem tudó lelkesültségről és köte-lességérzetről tanuskodó esperesi jelentésről szolanánk, emlékezzünk meg a megelőző nap délutánján tartott most még lelkészi értekezletről.

És itt mindenek előtt temetésre szól az ének. A 12 évvel ezelőtt megszületett, de fájdalom, még min-dig csecsemőkorát élő kisdedet a meghatottság könnyeivel mély csendben állotta körül itt-ott világi elem-mel tarkázott papi karunk. Ezek a könnyek néhányunk szemeiben az őszinte fájdalom könnyei valának és pe-pig azért, mert 12 év alatt hiában forgattuk egyik ol-dalról a másikra, hiában mozgattuk, kengettük, hiába próbálgattuk így is, úgy is, kellő tagjait fejlődésre készítő életet a részvétlenség, a munkakedvhiánya miatt nem tudtunk bele lehelni, jóllehet jelen esetben a több bába az ügynek hasznára lehetett volna.

Ezt a fájdalmat tolmácsolta a mély csendben közszeretet és tiszteletben álló esperesünk, mint a né-hainak igaz jó akarója és a midőn szavainak végén

értésünkre esett, hogy — talán az isteni predestináció következtében, üdvözült halottunknak (jkönyv is el-veszvé) még emléke sem maradt fenn, a megnyugvás érzete szállt sziveinkbe; mert legalább a jövő idő tehetetlenségünkről nem tehet tanubizonyságot.

Halál, megsemmisülés azonban nincs sem az er-kölcsi, sem a természeti világban, hanem csak átvál-tozás és ezen igazság itt is fényesen bevált; mert ime a néhaivá vált papiértekezlet mint egyházi értekezlet lépett esperesünk elhangzott szavai után előnkbe. Minő örömmel vettük körül, az Isten tudná megmondani, de körülvettük azzal a gondossággal, mely egy ujszű-löttet, kiből nem tudjuk mi válik, megillet.

S miként a gondos szüle a kisded világra jöve-tele előtt előre elkészíti a szükséges öltöny-darabokat, hogy a kellő időben kéznél legyen; akként mi is jó előre tudva az örömteljes pillanat bekövetkezését, fel-készülve fogadtuk őt, hogy gyenge tagjait meleg ru-hákba takargatva, megvédjük az élet számára.

A bába mesterséget, esperesi megbízás folytán, e sorok írója teljesítette; ki az egyházkerületi Egyházi Értekezlet szabályainak szemelőtt tartásával az új szű-lött egyházmegyei Egyházi Értekezlet szabályait meg-vitatás végett előre elkészítette.

Az alapszabályok megvitatása s annak csekély módosítással teljes elfogadása a d. u. 4—7-ig terjedő időt egészen lefoglalta. Végül Értekezletünk az egy-házi s főleg világi tisztikar megválaszthatása végett, a következő napon tartott egyházmegyei közgyűlés meg-tartása előtt a világiak részére belépési ívek készíté-sét s a közgyűlés tárgysorozatának letárgyalása után annak Egyházi Értekezletté alakítását határozta el s egyszersmind felhívta az Értekezlet lelkész tagjai, (min-den lelkész évi 1 koronával rendes tagja kell legyen,) közsegekben taggyűjtő iver kibocsátására s az ered-ménynek jövő értekezleten bejelentésére.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferenc,
alsó-ilosvai ev, ref. lelkész.

III.

A marosi egyházmegyéből.

A marosi ref. egyházmegye nt. *Ravasz János* esperes elnöklése mellett okt. 8-án Maros-Vásárhelytt közgyűlést tartott, mely kezdetét vette az egyházmegye tanácsstermében, hol esperes aa. rövid ima után a gyű-lést megnyitotta, üdvözölve a szép számmal megjelent közgyűlési tagokat, kik folytatólag a kegyeletnek is ál-doztak a várbeli templomban, hol b. e. ifj. *CaKó József* e. m. gondnok felett ifj. *Bitai Mihály* m.-kövesdi lelkész aa. a római levél XIII. 7. verse alapján szépen kidolgozott, nagy batással előadott s a néhai gondnok érdemeit híven feltáró s jellemvonásait találóan ki-domborító emlékbeszédet tartott.

A közgyűlés folytattatott a vármegyeház díszter-mében, a nagy figyelemmel s élénk érdeklődéssel hall-gatott *esperesi jelentéssel*, melyből örömmel érte-sültünk újlag is, hogy egyházmegyénk területén a vallásos és erkölcsi élet, híveink közt az egyetértés, béke, a felekezetek közt a közbékesség általában jó és megnyugtató állapotban van, s ha itt-ott történt is kísérlet a klerikalizmus részéről egy-egy hívünk elcsá-

bítására, az vagy egyáltalán nem sikerült, vagy, ha igen is, csak oly helyen történt, hol vegyes házassági érdekek forogtak fenn. Ellenkezőleg — a mint az átterési adatok mutatják — a hozzánk áttértek száma jóval felülmúlja a tőlünk áttértekét. Az egyházpolitikai törvények keresztülvitelének is egyéb rossz hatása nem mutatkozik, csak az, hogy a válóperek nehézkes és hosszadalmas lejárata miatt a törvénytelen együttélések számosabbak, mint azelőtt.

Egyházmegyénk 63 anya-, 33 leány- és 17 fiók-egyházában a lelkek száma 45,924, a szülöttek száma 1897, a meghaltaké 1130, szaporodás 767, házasságra lépett 374 pár, kik 3 hiján az egyházi áldást mind igénybe vették. A vegyes házasságból született gyermekek vallására nézve csak egy esetben történt meg egyezés, ez is a mi javunkra. Egyik egyházunkban a róm. kath. lelkész megkísértette egy ref. férfi esketésénél a reversálsadást, de szándéka, ref. hívünk erős akaratán, meghiusult.

A lefolyt évben sem zárult be a hitbuzgóságnak egyházunk iránt érdeklődésnek jó cselekedetekben mutatkozó forrása, menyiben az adományok, ajándékozások, alapítványok összege 13054 kor. 40 fillért tett ki. Ezzel kapcsolatban örömmel említi fel a jelentés, hogy Nsgos *Deák Lajos* kir. tanácsos-tanfelügyelő úr jóakarátú támogatása és szives buzdítása folytán, valamint 16 év óta kisebb-nagyobb mértékben mindig, úgy a múlt s a jelen évben is 5 iskolánk részesült tanszerekben s ugyan csak az ő közbenjárására a báró Bánffy János-féle alpból két tanítónk: *Bartha Gyula* ákosfalvi és *Nagy János* udvarfalvi tanító 40—40 korona jutalomban, továbbá *Péter Domokos* luka-ilenczfalvi tanító a gazd. iskola körül kifejtett munkálkodásáért 200 korona jutalomban részesült. A b. e. gróf Bethlen István nevére tett 4000 kor. alapítványi összeg 2000 koronát tevő kamatját szintén jutalomképen nyerték: *Nagy János* udvarfalvi, *Gaál József* várhegyi, *Kiss Elek* k.-szentmiklósi, *Donáth Aladár* somosdi tanítók és *Szekeres Katinka* m.-csávási tanítónő.

Az építkezések összege, nem említve a kisebb javításokat, 42358 kor. 18 fillérre megy. Az egyh. épületek tűzbiztosítási összege 286700 koronát teszen.

Egyházközségeink ingatlanai, szántók, kaszálók, erdők, legelők, szőlők és belsőségekben összesen 6434 holdat és 1557 négyszögöllet tesznek. Ebből egyházi használatban van 4911 hold 1525 négyszögöl; lelkészi használatban 954 hold 720 négyszögöl; tanítói használatban 568 hold 912 négyszögöl.

Sajnosan említi fel a jelentés, hogy 16 lelkész állomás van olyan, melyben vagy egyáltalában nem működik rendes lelkész s tisztán beszolgáló lelkészt kellett alkalmazni, vagy segéd, illetőleg helyettes lelkészek működnek. A múlt közgyűlés óta 5 lelkésztársunk halt meg: Veres József galambodi, Magyarai Dániel kakasdi, Nagy Mózes szentgericzei, Bodó Ferencz, b. kereszturi és Muzsnai Pál m.-paniti. lelkészek. Tanítói állás is 8 van üresedésben.

A lelkészi fizetéseknek 1200 koronára való állami kiegészítése czimén 1899-re 47 lelkész részére a konvinti megállapítás szerint kiosztatott 23763 kor. 37 fillér, azon kikötéssel, hogy az esetleges kevesebbre menő ministeri megállapítás szerinti különbözet visszafizet-

tessék. Azóta végleges ministeri elintéztést nyert 42 lelkészi fizetés.

Az orsz. gyámintézettől 15 özvegy és árva részére $\frac{3}{4}$ évre kiutalt összeg 2556 kor. 78 fillér, az utolsó évnegyedre, mely december 15-én válik esedékessé, kifizetendő lesz 1074 kor. 82 fillér.

Egyházmegyénk egyik gondnoki állása a múlt évi egyházker. közgyűlésen nsgos *Péterfi Dénes* kir. táblai bíró és fáradhatatlan buzgalmú tanácsbírákkal töltetvén be, az egyik tanácsbírói állás ezen az úton, a másik pedig b. e. Bálint Dénes halálával üresült meg. Ugyancsak b. e. Magyarai Dániel halálával üresedésbe jött a számvevői állás is. A közgyűlés e fontos állásokat betöltötte, tanácsbírákká választván: *Hincs Miklós* kir. járásbíró, e. m. képviselő és *Páll Károly*, kollegiumi tanár és e. m. képviselő aait, mint a kik egyházunk iránti buzgóságuknak s odaadó készségüknek számos tanujeleit adták úgy régebben, mint e minőségben a közgyűlésig helyettesek is s az eskü letétele után méltó óvációkban részesültek. Számvevő lett *Tóth László* ny.-karácsonyfalvi lelkész, ki e tisztet a közgyűlésig szintén, mint helyettes töltötte be. Az illető egyházak presbiteriumai az egyházker. képviselőségre megválasztották: *Kócsi Dénes* vajai és *Tóth László* ny.-karácsonyfalvi lelkész aait.

Nagy elismerésre méltó munkásságot jelez az a 2085 esperesi szám, mely alatt egyházi közügyeink elintéztést nyertek s ehhez járul újabban két körlevél a reformáció emléknepjének megünneplése s az e. m. egyházi értekezlet megalakulása tárgyában.

Ezek után *Péterfi Dénes* aa. a gondnoki esküt letette, valamint 10 tanító és 1 tanítónő is, kik az e. m. kötelekébe bekebeleztek.

Erre következett *Deák Lajos*, kir. tanácsos-tanfelügyelő aa. indítványa, melyre kimondotta közgyűlésünk, hogy kívánatosnak és szükségesnek tartja, hogy az egyh.-megye minden egyh.-községe, lelkésze és minél több lelkes világi tagja sorakozzék a *Prot. Irod. Társaság* alapító, rendes és pártoló tagjai közé. Ezen határozat valósitása érdekében megfelelő felhívás intéztetik az összes egyh.községekhez, gondnokokhoz, egyh. és világi képviselőkhöz és az egyházak pátronusaihoz.

Tárgysorozat rendén *Dali János* e. m. főjegyző aa. tette meg nála már megszokott kiváló pontossággal, nagy gondnal és szakértelemmel összeállított jelentését, ebből s az egyh.-tanácsi előterjesztésekből is örömmel győződünk meg arról, hogy egyh.-megyénkben lankadatlan munka foly. E pontban állapított meg az egyh. megyei *szabályrendelet* és tárgyalattott az ig. tanácsi leiratok között, az ág. hitv. evangélikusok egyet. közgyűlésének azon indítványa, a melylyel a budapesti tud. egyetemen *prot. theol. takultás* felállítását ev. ref. egyházunkkal együtt kívánja kérelmezni, mely indítványt közgyűlésünk örömmel és helyesléssel fogadta, megvalósítását jogosnak tartja és óhajtja, a gyakorlati megvalósítás módozatai megállapításába nem megy bele, megnyugszik a felsőbb hatóság intézkedéseiben.

A segélykérvények elintéztése után, a tanügyi előadó, pénztárnok, számvevők jelentései méltán kötötték

le a figyelmet, mert ezek is a fokozatos haladás, a szellemi és anyagi gyarapodás képét tüntették fel.

Ennyit a közgyűlés lefolyásáról s ily szép eredmények után bátran mondhatjuk a mi fáradhatatlan derék esperesünk szavaival, hogy: »habár változtak a viszonyok s Európaszerte már javában mutatkoznak reakzionárius, ultramontán klérikalís áramlatok; de azért nem féltjük a mi egyházunkat a setétség lovagjaitól. Nem, mert a protestántismus a szeretet vallása, az evangélium örök szép igazságainak fundamentumán felépült vallás, melyen »*pokol kapui nem vehetnek diadalmat,*« ha a hívők serege, mint mennyi élőkövekből van összealkotva, ha mi: lelkészek, tanítók, presbyterek, gondnokok, világi képviselők, mint igehirdetők, magvetők, hívők és őrállók megteesszük híven kötelességeinket.

Tóth László.

IV.

A kolozskalotai egyházmegye közgyűlése.

A kolozskalotai egyházmegye ez évi közgyűlését október hó 14. és 15-én tartotta meg szokott helyén, Bánffy-Hunyadon. A tagok alig közepes számmal jelentek meg, s különösen világiak voltak kevesen. Ezek között jól esett látnunk a gondnoki kart, mely mindig jó példával jár elől; mert *Gyarmathy* Zsigmond fő-, *Lécsay* Ferenc és *Hory* Béla algondnokok egy gyűlésről sem hiányzanak. *Barcsay* Domokos főgondnokot is családi ügy tartotta vissza. De, hogy a világi képviselők miért maradtak el? azt nem tudjuk, ha csak a részvétlenség nem akadályozta... Bizony nem jól van ez így. Egyházi ügyeink iránt a meleg érdeklődést, vonzódást még nem tudtuk híveink lelkébe csepegtetni. Egyházi értekezleteinktől e tekintetben is sokat várunk. Egyéb iránt, a gyűlés lefolyásáról adjuk a következő tudósítást.

Vasárnap volt. Ünnepi harangszó templomba hivta az imádkozni vágyó embereket; ma még az alkalmiság is némileg felkeltette az érdeklődést. A templom majdnem megtelt. A XXXIII. Dics. elhangzása után, esperes *Deési* Gyula emelte Istenhez lelkünket egy szép, vallásos melegségtől áthatott imában. Az ünnepi szónok *Muzsnai* Miklós, szamosfalvi pap volt, a ki Máth. V. 17—19. igék alapján beszélt, a gyülekezet élénk figyelme mellett.

Isteni tisztelet után, a gyülesterembe vonulva, *Deési* Gyula esperes tartotta meg évi jelentését. Nem mozgott egy láthatatlan, képzelt világban, hanem a valóletheől volt merítve minden egyes vonás, melyre jelentésében rámutatott. Kiterjeszkedett korunk uralkodó áramlataira, az egyetemese gyházban s a kerületben lefolyt főbb eseményekre. Mi csak két dolgot említünk föl a tartalmas jelentésből: a *kath. reakciót*, mely széles e hazában tért foglal, és a *baptismus* terjedését, mely egyházmegyénkben is már egy imaházban adott életjelt magáról. Sajnos, hogy mindkét irányu mozgalom, ellenünk protestánsok ellen irányul, egyházunkat gyengíti. Egyébiránt, sem egyik, sem másik részre még formális kitérés nem történt, de ez csak idő kérdése! Éppen azért kettőzött erővel, fokozott éberséggel és tapintattal kell őrt állanunk.

Főjegyző, tanügyi előadó jelentéséből szintén sok tanulságos dolgot hallottunk. De ez utóbbi ismét egy nem éppen öröndetes eseményre mutatott rá. S ez: az állami iskolákba járók vallás-erkölcsi élete, mely nem áll egy színvonalon a felekezeti iskolák növendékeinek vallás erkölcsi életével. Ott inkább tanítanak, míg itt nevelnek is, a tanítás mellett. A jelentés ennek okát nem csupán a hiányos vallás-tanításban látja, hanem inkább a példa-adás hiányában, mire az állami iskolák nem sok gondot fordítanak. Ez is egy oly jelenség, mely ha nem orvosoljuk, egyházi életfejlődésünknek árt.

Ennek szanalására irányult alólírott indítványa is, hogy úgy az állami, mint felekezeti iskolánkban a vallás és énektanítás kellőképen ellenőriztessék és az évi vizsgák is egy-egy kiküldött jelenlétében tartassanak meg, a mi a gyülekezetre is csak emelőleg hat. *Deésy* Gyula esperes is éppen e szempontból tett indítványt, hogy kerestessék meg a központ, egy jó vallástani könyvnek, pályázat útján való megíratása végett. Mindkét indítvány elfogadtatott.

Indítványokról lévén szó, itt emlékezünk meg *Csürös* József amaz indítványáról is, mely oda megy ki, hogy a *gymn. vallástanárok képeítésénél* szerezzen érvényt a kerület a konventi határozatnak, hogy az ne korlátoztassék még két évi segédtanári évvel, mert így nem lehet általános jellegű, hanem kizárna olyanokat, kik — önhibájukon kívül — két évig nem taníthatott vallást valamely gymnásiumnál. Ez az indítvány is elfogadtatott s mint aktuális, talán már a közelebbi ker. közgyűlésen szóba kerül.

Tárgyaltatott az egyházmegye jövő évi költségvetése, elláttattak a segély-kérvények s még több fontos ügy elintézése után a gyűlés véget ért.

A közgyűlés folyama alatt tartatott meg az egyházi értekezlet újjászervezése is. Ezt megelőzőleg azonban *Csürös* József olvasott fel egy tartalmas értekezést a *hit világából*, melyet németből dolgozott át. Ezután több gyakorlati kérdés megvitatása került szőnyegre. Legfontosabb volt ezek között — e sorok írója által felvetve — hogy a folyton terjedő baptismussal szemben milyen álláspontot foglaljunk el, s általában milyen irányt kövessünk az egyházépítés terén? Összefoglaljuk az elhangzott véleményeket, melyek többnyire a gyakorlati életheől vannak merítve, s így a tűzpróbát is némileg kiállották. Szükség foglalkoznunk a néppel, részt veszünk örömben, bajában; a baptisták sokat adnak az énekre, biblia olvasásra: tanítsuk^s mi is az éneket, magyarázzuk a bibliát minél gyakrabban. Ha ők terjesztik a lapokat, könyveket: tegyük úgy mi is, adjunk a nép kezébe minél jobb újságot, minél jobb könyveket. De, másfeleől, mivel ők sok téves nézetet vallanak pl. hogy a Miatyánkot nem kell mondani, urvacsorát nem kell venni, a ki megboszant, ingerel: azt meg lehet gyilkolni, a szeretet csók stb. mindezekről híveinket fel kell világosítani, a tévelygésekről meg kell győzni, s csak így ellensúlyozhatjuk.

Szervezhetünk dalköröket, tarthatunk felolvasó estélyeket, de mindenütt legyen meg az egyházi felügyelet és ellenőrzés, szóval, az egész belmissiói munka az egyházból induljon ki, s oda térjen vissza. Ezen

thémák megvitalása után a tisztujítás történt meg, hol ott is két főgondnokunk lett a két védnök; *Deési Gyula* egyházi — *Lészai Ferencz* világi elnök; *Biró András*, *Vajda Ferencz* egyházi — *Hóry Béla*, *Kertész Sámuel* világi alelnökök. *Csürös József* titkár — (világi hely betöltetlen) *Szabó Lajos* pénztárnok. *Dózsa Samu*. *Kovács István* egyházi és *Székely László*, *Gál Pál*, tanítók világi jegyzők. A választmány tiz egyházi, tiz világi tagból áll.

Nagy munka vár az új egyházi értekezletre. Hiszszük, hogy Isten segedelmével melléje fog állani és megmenti a veszendőket, s megtartja a meglévőket.

Vajda Ferencz.

V.

A küüllői egyházmegyéből.

A küüllői ev. ref. egyházmegye őszi rendes közgyűlését október hó 16-án tartotta meg a néhai Kovács Elek volt esperes emlékére rendezett gyászünneppel kapcsolatban Dicső-Szent-Mártonban.

A magvas elnöki megnyitóban esperesünk örömmel konstatálja, hogy a kath. reakcióval szemben a napi sajtó is, élén a „Magyar Szóval“, védelmébe vette a protestánsok ügyét s dacára az áttérítési kísérleteknek, józan köznépnünk hitében meg nem tántorítható, s ha itt-ott kitér egy pár hitsorsosunk, bizonyára nem a vallásos meggyőződés játszik közbe. Érinti a papi nyugdíj-intézmény és a kepemegváltás ügyét, s a legjobb reménységgel tekint ezek rendezése elé.

A közgyűlési tagok számbavétele s a tárgysorozat megállapítása után Tóth László vámos-gálfalvi és Szondi György buzás-bessenyoői lelkész aai kebeleztettek be egyházmegyénkbe.

10 $\frac{1}{2}$ óraker vette kezdetét a gyászistentisztelet. A XC. zsolttár 2-ik versének elhangzása után nt. Nemes Árpád esperes imádkozott az egek urához, majd t. Dali István szász-csávási lelkész aa. a Thess. II. 10. verse alapján tartott megható gyászbeszédet, melyben az elhunytak az egyházmegyei élet terén szerzett elévülhetetlen érdemeit fejtegette. A gyászünnepevényen résztvett az elhunytak özvegye is két gyermekével.

Istentisztelet végeztével ismét a tanácsterembe gyűltünk s kezdetét vette a tulajdonképpeni gyűlés. A tárgyilagos esperesi jelentésnek már összeállítása is szakavatott kezekre vall; mennyivel több fáradságba, munkába került az ott felsorolt ügyek-bajok elintézése! Valóban Krisztusi szeretetre, önmegtagadásra van szüksége esperesünknek, hogy a boszantások, vádakodások és rágalom közepette, nem tekintve súlyos körülményeit, — oly híven, lelkiismeretesen végezhesse munkáját, a mint arról beszámolt. És bár helyel-közzel kivételes intézkedések szükségét látja fennforogni; az egyházközségek nagyobb része szellemileg, anyagilag a haladás útján van és a vallásos élet, valóságos intenzívebb fejlesztése végett a vallásos oktatás- és vallásos énekek tanítására kíván minél na gyobb súlyt fektetni; sőt concret indítványt tesz, hogy vallás vizsgákon szomszédos lelkészek és énekevezérek kölcsönösen jelen legyenek s tapasztalataikról a tanügyi előadónak jelentést tegyenek. Az esperesi jelentés pár passusa élénk vitát provokált, de a dolgok kellő

megvilágítása után a kedélyek ismét lecsillapultak. Át-terve a részletekre az egyes egyházak beléletéből kiemeli a jelentés Szőkefalva patronusát, Mélt. Kebelei Nagy Pál egyházmegyei algondnok urat, ki tetemes összeggel járult a torony felépítéséhez; Dicső-Szent-Mártonban Hegyi Károly körlelkész aa. és mellette Dr. Báthory Béla megyei főorvos és Dr. Boér Elek presbyter hű munkásai az Úr szőlőjének; Bethlen-Szent-Miklóson pedig Dr. Ákontz János és Magyary Károly gazdasági intéző bizonyítják be lépten-nyomon, hogy egyházunk iránt érdeklél viseltetnek. A gondos és kimerítő esperesi jelentés köszönet és elismerés mellett egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetni határozatott.

Az egyházmegyei tanács egy évi működéséről nt. Zayzon János közszeretethen álló főjegyzőnk számolt be a töle megszokott szabatossággal és eleganciával, a közgyűlés pedig Méltóságos Nagy Pál indítványára, jegyzőkönyvileg fejezte ki iránta elismerését.

A számvevői jelentés általános tetszést aratott és úgy látszik, hogy Józsa Ferenc collegánk a rideg numerusokba is tud lelket önteni.

Jóváhagyattak, illetőleg ellátást nyertek az egyházmegyei közpénztár 1899. évi számadása, az 1900. és 1901. évi költségelőirányzata, a beérkezett segélykérvények és igazgató-tanácsi leiratok.

A vámos-gálfalvi kör egyházkerületi képviselőjére beadott szavazatok felbontatván: két szavazatot kapott Kovács Árpád medgyesi, négyet Hegyi Károly dicső-szent-mártoni és négyet Józsa Ferenc küüllői körlelkészek; mi tán absolut többsége egyiknek sem volt, új választás rendeltetett el.

Tanügyi előadóvá választatott közfelkiáltással Gáspár János bethlen-szent-miklósi pap.

Az idő előrehaladottsága lehetett az oka, hogy az indítványok sorrendjén senki sem érzett magában hajlandóságot valami életrevaló eszmével előállani; a nt. esperes úr a gyűlést bezárta s mi hamarosan összesereglettünk a fehér asztal mellé, hol is felköszöntötte szeretett Főpásztorunkat nt. Nemes Árpád esperes, Hegyi Sándor bátyánk indítványára pedig sürgőnyileg üdvözlöttük; toastot mondtak még: Dali István az esperesre, Hegyi Károly Dali Istvánra, Széll Jakab Hegyi Sándorra, Zayzon János főjegyző a collegialitásra stb. stb.

Az elköltött ebéd után — more patrio — a kedélyek is rózsásabbak lettek s azon jóleső tudattal távozáink, hogy a híven, becsületesen végzett munka jutalma el nem marad! Ugy legyen!

Gáspár János,
ev. ref. lelkész.

Irodalom.

Könyvismertetés.

Keresztény vallástan. Gimnáziumok, tanítóképzőintézetek és polgári iskolák számára írta ifj. Péter Károly alsósófalvi ref. pap. Ára 1 korona 40 fillér. Székely-Udvarhelyt 1900.

Nem kis örömmre szolgál, hogy elsőként adhatok hirt ifj. Péter Károly »Keresztény Vallástan»-a

megjelenéséről. A munkának ott álltam bölcsőjénél, lépésről-lépésre, évről-évre szemléltetem növekedését s mégis most, midőn külső formájában is díszesen áll előttem nyomtatásban, nem fojthatom el meglepetésemet, nagy lelki örvendezésemet.

Mióta vártuk ezt a munkát: a középiskola első felének keresztyén hit- és erkölcsstanát! Mennyire éreztük szükségét! Hiszen a Nagy Péter-féle »Konfirmációs Nagyobb Káté«, mely a gimn. III. és IV. (néhol I—IV.) osztályaiban a vallás tanítás kézikönyvéül használtatott nálunk mindenütt, egyéb sokféle kiválóságai daczára már csak kérdéses és feleletes (Sokratikus) methodusánál fogva is alkalmatlan volt arra, hogy a növendékek öngondolkozásra és elmélkedésre szoktattassanak és a keresztyén vallásról és életről, bár szűkkörű áttekintést szerezzenek. Ez a methodus, mely az elemi oktatásban oly kiválóan alkalmas és szép sikerrel használható: a középfokú vallásoktatásban egyenesen akadályává lett a sikernek, nem egyszer okává a vallás tanítás kicsinylésének és a vallás semmibe vételének. E hiányon segíteni s a vallás tanítást módszer tekintetében is előbb vinni s a más tantárgyak módszerével összhangba hozni régen érzett, sok oldalról hangoztatott szükség volt.

Nem kevésbé az anyag kiválasztása és rendszerezése. Mindnyájan éreztük, hogy a gimnáziumi tanulók túlterhelését a vallás tanítás nem szabad öregebbé, sőt e nagy bajon való segítségben a vallás tanításnak kell útmutatóként előljárnia. Éreztük, hogy ezt annál inkább teheti, mert feladata nem első sorban ismeretszerzés, ismeretközlés és ismeretelsajátítás; hanem főleg és kiválóan érzület, személyiség és jellemképzés. A vallás tanításból minél kevesebb »leckeje« kell, hogy legyen a tanulónak, a vallás órára pedig vágyva-vágyva. Nem azért, mert lecke kevés lévén, ugynevezett »könyvű óra« hanem azért, mert ott szíve felmelegszik, lelke megfrissül, kedélye nemesen elevenedik. „Non multa, sed multum“: fejezi ki ez elvet szerzőnk előszavában s én úgy ítélem, hogy ezt igyekezett is érvényesíteni. A 116 oldalra terjedő anyagból alig egy harmad rész van a tanulók általi *megtanulásra* szánva, a mi két éven át, heti két órás tárgyhoz soknak semmi esetre sem mondható. A többi — a tárgyhoz tartozó bibliai lokusok és kiváló egyházi íróktól vett idézetek — részint útmutatók, nyugvópontok az előadó tanár számára — mondjuk — a magyarázat vezéreszméi »részint emlékeztetők a tanulónak a magyarázat menetére nézve. A szorgalmas tanuló sokat ezek közül megtanulhat és meg is fog tanulni. Olyanok ezek mint a »gyöngyszemek« vagy »aranymondások«; egy-egy csepp az evangelium örökéletet adó vizéből. De még annak is, a ki a szó szerinti való tanulásra nem valami kész, igen sok ezek közül, különösen egy pár megragadó kép és hasonlat, — hiszem — örökre szívébe vésvé marad. Mindenkinnek pedig át fog menni valami ezekből is lelkébe, vérebe — és ez a fő.

A munka különben »a konventi tanterv szellemében, főleg a ref. gimnáziumok III. és IV. osztályai számára készült« — mondja az előszó: *hit- és erkölcsstan együttesen és bibliai alapon, népies rendszerben.*

Talán felesleges is bizonyítgatnom, hogy a mily

természetes követelmény a hit- és erkölcs tan együttes előadása e fokon, ép' oly nehéz probléma a szerencsés megoldás. A kátékban, mintegy alkalomszerűen, egy-egy hittani igazság következményeképpen elszórtan tárgyalatnak a ker. erkölcsi élet mozzanatai. A rendszeres munkában azonban, ha az a rendszer mindjárt népies is, organikusán illesztendő be a ker. erkölcs élet leírása is az egészbe. Hová és hogyan?! ez a nagy kérdés. Sokan, sőt a legtöbben ezt a törvény (10 parancsolat) tárgyalása keretébe illesztik be. Így teszi még Kálvin is az Institutio első, népies kiadásában. Ám, ez eljárás ellen joggal érvényesítik azt a kifogást, hogy e ker. élet jellegzetesen más mint a törvény cselekedete, a törvényszerű élet; mert az a hit élete, az újjászületett ember életfolytatása, a megszentelődés folyamata *a szeretet munkáiban*. A Péter Károly rendszerében érvényesül mind a kettő és pedig, meglehetősen szerencsés kombinációival, az elsőben az erkölcsi életnek inkább negatív és individuális, másodikban inkább a pozitív és szociális oldala; amott mint a törvény parancsolatainak megfelelő *kötelességtan*, emitt inkább az evangéliumi szeretet elvének megfelelő *erénytan*. E tekintetben egyike a legszerencsésebb kombinációnak, a mi a munkának egyik kiváló előnyét biztosítja.

(Folytatjuk.)

Nagy Károly.
th. tanár.

Különfélék rovata.

Bethlen Gábor szobra Nagy-Enyeden. A nagy-enyedi Bethlen-kollegium, Erdély dicső fejedelme, az iskola nagy alapítója emlékére felállítandó szobor alapra *5000 koronát adományozott.*

Gondnokok jelölése, Kolozsvári egyházközségünk a főgondnoki állásra jelölte: Ifj. Zeyk Józsefet, gr. Teleki Adámot, gr. Bethlen Istvánt. A második főgondnoki állásra: Sámi Lászlót, Horváth Kálmánt. Gyár-fás Benedeket.

Szilágyi Sándor emléke. *Szilágyi* Sándornak, a nagyérdemű történetírónak születési házáat Kolozsvárt tisztelői és barátai emléktáblával jelölve meg: az emléktáblát f. é. november hó 2-án (Halottak napján) fogják leleplezni. Ugyanakkor emlékűnnepély lesz *Szilágyi Sándor* tiszteletére a következő programmal: 1. *Emlékűnnepély* a kolozsvári ev. ref. kollégium disztermében november 2-án d. e. 11 órakor: 1. Megnyitó beszéd, tartja Gr. Kuun Géza, a M. T. Akadémia t. tagja. 2. Emlékbeszéd, tartja Dr. Szádeczy Lajos, egyetemi tanár. 3. A kolozsvári ev. ref. kollégium dalköre éneke. II. *Az emléktábla leleplezése* a kollégiummal szemben álló tanári ház előtt november 2-án d. e. 12 órakor: 1. Leleplező beszéd, tartja Dr. Török István, főgimn. tanár. 2. A tábla átvétele, Dr. Sárkány Lajos főgimn. igazgató által. 3. Dalkörök éneke. Az emlékűnnepélyt: Dr. Kunn Géza gyóf, Kőváry László és Szádeczy Lajos rendezik.

Gazdag alapítvány. Id. gr. Pálffy János, a főrendház tagja, valóságos belső titkos tanácsos, gazdag alapítványt tett mintegy 2,743000 kor. értékben. oly kikötéssel, hogy annak kamataiból *a magyar közép-osztályhoz* tartozó magyarérmű családok gyermekei vallás különbség nélkül részesüljenek 700 és 1000 koronás ösztöndíjakban, *abból a célból*, hogy magyar iskolákban megfelelő szakképzettséget szerezzenek. Az ösztöndíjakat a magyar kormány fogja kiadni, pályázat útján, az arra méltó családok gyermekeinek. Azt a kívánságát is kifejezte a nemes gróf, hogy a Cseszte községében levő már legyen nyári

üdülő helye a középiskolák arra érdemes tanárainak és növendékeinek. *Ha csak 4°/_o kamatozást is számítunk a 2,743,000 korona alapítványból, minden esztendőben száztiz ezer korona, vagy százötvenhét 700 korona ösztöndíj kerül ki.* A nemes gróf emlékezetét nemes tette fogja áldani.

Egyházmegyei közgyűlés. A görgényi reform. egyházmegye okt. 12-én tartotta közgyűlését, melyen megünnepelte Putnoki Domokos főgondnok emlékét. A közgyűlés átadta Máthé Albert, felfalusi kántortanítónak ő felségének díszermét. 40 évi szolgálatának elismerésül. Azután következett az esperesi jelentés, a mely részletesen számol az egyházközség anyagi és erkölcsi ügyeiről. Kimondotta a közgyűlés, hogy jövőre a kántortanítók köteleseit a díjlevélben is fogják jelölni. Az egyházkerületi kulturbank ügyét is magáévá tette az egyházmegye. Ügyvédül választotta dr. Kronhoffer Vilmos, szászrégeni ügyvédet. A közgyűlés elfogadta Benedek Árpád papi teendőkről szóló agendáját és kötelezővé tette. Azt is kimondta a közgyűlés, hogy minden vagyonos egyházközség 2 korona, a kevésbé vagyonos egyházközségek, papok és tanítók 1—1 korona évi díjat fizetnek az egyházmegyei daloskór javára.

Hálás köszönet. Érkávási lakós és birtokos, T. Kávásy Sándor úr felesége, szül. Récsey Erzsébet úrnő. egyházunk iránt érzett szeretetének ismételten fényes tanujelét adta, a midőn templomunk szószékére egy értékes, arannyal rojtózott, meggygyszín bársony takarót ajándékozott. Fogadja érte ezuton is meleg köszönetemet. Érkávás, 1900. okt. 20. *G. Diószeghy Márton*, ev. ref. lelkész.

Beköszöntő. Tiszt. Baecsó Lajos, volt küsmödi ev. ref. lelkész október 14-én foglalta el új állomását Bethfalván. A helybeli hivek- és vidékről nagy számmal összesereglett érdeklődő közönség által zsúfolásig megtelt templomban tiszt. Kovács István, rugonfalvi lelkész mutatta be az új pásztorot a gyülekezetnek, kérve a gyülekezetet a szeretetteljes fogadásra, a hitben való állhatatosságra, buzdítva a pásztorot fenséges hivatásának hű és csüggedést nem ismerő pontos betöltésére. Ezután a hivatala elfoglalására felszólított új lelkész lépett szószékére, megtartva I. Sám. III. 35. verse alapján igaz protestáns szellemben megírt és nagy hatással előadott székfoglaló beszédét. Templomozás után az új lelkésznek édes anyja által rendezett ebédhez gyűlt össze a helybeli és vidékről eljött intelligens közönség, hol egymást érték a szebbnél szebb és őszinte szívből jövő pohárköszöntők. Ebéd végeztével az egyház javára renevezett tánc bálom következett, mely úgy erkölcsileg, mint anyagilag igen szépen sikerült. Istennek áldása legyen az új pásztornak hű munkáján és a gondjaira bízott gyülekezetén! — *n.*

A Nagypenteki Ref. Társaság Erzsébetházának felavatása. A budaörsi kamaraerdőben emelt Erzsébetházát október 19-én avatták fel. Ő felségét Széll Kálmán, miniszterelnök képviselte. Ott volt még több miniszter, Pestmegye képviselője, a budapesti reform. egyházak is ott voltak. Az egyház nevében Szász Károly püspök avatta fel. Szent Kálmán miniszterelnök, mint a király személyese megnyitottnak nyilvánította a Nagypenteki Református Társaság gyermekvédő Otthonát.

Reform. püspök, mint főrendiházi elnök. A főrendiház ülését okt. 13-án nyitotta meg Kiss Áron, a tiszántúli reform. egyházkerület érdemeiben megöszült püspöke.

Egy püspök és a kivándorlás. Antal Gábor a tiszántúli reform. egyházmegye püspöke körlevelet bocsátott ki a kivándorlóknak és tanítókhoz, az amerikai kivándorlások megakadályozása végett.

Futó Mihály, a hódmező-vásárhelyi reform. főgimnázium érdemes igazgatója most töltötte be 40 éves tanári működését. Okt. 14-én ünnepet rendeztek tiszteletére a gymn. tanári kara, ifjúsága, az egyház

és a város közönsége. Nevére 2000 koronás alapítványt tettek.

Vettük a Közlönynek, a magyarországi evang. reform. theologiák ifjúsága hivatalos lapjának 2-ik számát a következő tartalommal: Miért félünk? Megyericsy Béla. P. Vergilius Maro IV. eklogája jövendölhet-e Krisztusról? Nánási Lajos. Tárca. Ideálok. — Ravasz László. Gróf Bethlen Kata élete. Gionardo Bruno. — Antalfi László. Nekrológ. Acsay Lajos. — Szücs László. Pokoly András. Ravasz László. A különféle rovata szintén változatos.

Egyházkerületi közgyűlés. A tiszáninneri reform. egyházkerület közgyűlése kimondotta, hogy a sárospataki főiskolai tanárok fizetését, az államsegély mellőzésével, a Vay-Mocsáry alap segítségével rendezi.

A tiszántúli reform. egyházkerület egyházi értekezlete okt. 9-én tartotta közgyűlését Hódmező-Vásárhelyen. A közgyűlés előtt istentisztelet volt, mely alkalommal imádkozott Zsigmond Sándor esperes. Azután volt a közgyűlés, melyet Kiss Áron nyitott meg. Felolvasott dr. Imre József: A protestantizmus védelmi eszközeiről. A védelmi eszközöket a családi és iskolai nevelésben, prot. irodalomban, s a világiaknak az egyház körébe való bevonásában látja. Protestáns sajtóiroda létesítését is elhatározták. Tiszttakar. Elnökök: Kiss Áron, és gr. Dégenfeld József. Alelnökök: Széll Kálmán, esperes és Simonffy Imre, debreceni polgármester. Jegyzők: dr. Erdős József, Eröss Lajos, dr. Bartha Béla és dr. Imre József. Pénztárnok: Csiky Lajos.

Egyházi értekezlet. A dunántúli reform. egyházkerület egyházi értekezlete szept. 25-én tartotta gyűlését, Pápán, kevés érdeklődés mellett.

A new-jorki magyar reform. egyház szept. 16-án ünnepelte meg 5 éves fennállásának jubileumát. Az istentiszteleten énekelt a magyar dalárda. Egyházi beszédet mondott Kuthy Zoltán. Azután John Bancroft Devius és dr. Daniel Redmond angol lelkészek beszéltek. A gyülekezet adófizetőinek száma 146. Hihető, hogy nemsokára templomjuk is lesz.

Szerkesztői izenetek.

Több helyről kapott kérdezősködés folytán magán levelezés helyett itt nyilvánosan jelentjük ki, hogy azt a »Konfirmációi Emléket.« mely még a tavaszon lapunkkal együtt küldetett szét, tiszt. Németh Sándor h. lelkész aa. szerkesztette s mi iránta való szíveségből küldöttük szét azt. Lapunk s a szóban forgó »Konfirmációi Emlék« között tehát csak ennyi az összeköttetés.

Hivatalos rész.

4329—1900.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. Előjáróságának.

A közoktatásügyi minister folyó évi 3704/IX. 22. szám alatt tudatja, hogy a Légrády testvérek kiadásában »Rehm's Thierleben« című mű magyar nyelven jelenik meg átdolgozott és teljesen új feldolgozással, különös tekintettel a magyarországi faunára és a hazánkat jellemző fajokra.

A mű Mészáros Lajos tanár akadémiai tag szerkesztésében fog megjelenni, mely körülmény annak kifogástalan tartalmáról kezeskedik. Az egész mű 10 kötetre terjed, melyek elseje folyó évi szeptember havában jelent meg, a másik 1901. március havában fog megjelenni és így tovább félévenként egy-egy kötet.

Az egyes kötetek ára 18 korona, az egész műé

tehát 180 korona. Ezen ár lefizetésére nézve a kiadók a tanintézetek részére tíz évi részletfizetés kedvezményét nyújtják.

Mínt hogy a mű az állatvilág életét behatóan tárgyalja s a magyar irodalom terén hézagpótló munkát képvisel, van szerencsénk a Czímeknek a tanintézetek részére való beszerzésre ajánlani.

Kolozsvártt, 1900. október hó 13-án.

Dr. Bartók György, *Parádi Kálmán,*
elnök. tanügyi előadó.

1342—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett *kiis petrii papi* állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom Jó lakás, gazdasági épületekkel, 862 kor. 71 fill értékű fizetés, melyből 684 korona 80 fill. az egyház pénztárából fizettetik évnegyedenként előleges részletekben, a többi a kan. portió tiszta jövedelme. Ehez járul a már megállapított 391 kor. 71 fill állami kiegészítés.

Pályázati határidő 1900. nov. 17 e. Folyamodványok nt. Deési Gyula esperes atyafihoz küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1900. október hó 19-én.

Dr. Bartók György,
erd. ev. ref. püspök.

1367—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett *kérői* egyház, nyudíjazás folytán megüresedett, *kántor-tanítói* állomására pályázat nyitattik.

Javadalom. 800 korona. melyben benne foglaltatik: 1 hold 280 □ öl kert, 11 hold 200 □ öl első osztályu szántó, 6 hold 1275 □ öl legelő használat, melyeknek kat. tiszta jövedelme: 170 kor. 28 fill. Az egyház fentartja a jogot arra nézve, hogy a „canonica portió“ haszonélvezete ellenértékébe: 220 korona bérértéket adhasson, hogy a tanügy — másnemű elfoglaltság miatt — hátrányt ne szenvedjen. Egyházkerületi házipénztári segély 35 kor. Az egyház pénztárából tandíj és kepe címen 49 kor. Fapénz címen 30 kor. Államsegély 468 kor. és ötizben ötödéves korpótlék és a stóla. Ezen kívül egy kis tanterem fütése: 30 korona. Az állomás azonnal elfoglalandó. Jó lakás és szinnel ellátott istálló.

Kötelelességei: a kántor-tanítói teendők teljesítése és minden másod vasárnap, mikor a lelkész Dengelegen végzi az isteni tiszteletet, helyette is szolgálni. Miután a templomban orgona állíttatik: az orgonázásban való jártasság is kívántatik.

Pályázati határidő november 15. Folyamodványok N. t. Pap István esperes aához küldendők, S.-M.-Berkeszre, (u. p. Nagy Somkút.)

Kolozsvártt, 1900. október hó 24-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

MEGHIVÓ.

A marosi egyházmegye küllői köre 1900. évi rendes papi értekezletét — reformációi és tiszteletes Madaras János 30 éves lelkési jubileumi ünnepélyével kapcsol-

latban — október 31-én délelőtt 9 órán kezdődőleg Szövérdén fogja megtartani. Ez értekezlet tárgysorozata

1. Ünnepi alkalmi ima, Benedek Dénes értekezleti elnök által.
2. Ünnepi alkalmi egyházi beszéd, Viski Gyula somosi lelkész által.
3. Elnöki megnyitó.
4. Ötven év a Krisztus szolgálatában, visszaemlékezések Madaras János szövérdi lelkész által.
5. Ügyözlése az ötven éves lelkésznek, Ravasz János marosi egyházmegyei esperes által.
6. Elnöki előterjesztések.
7. Az értekezlet bezárása.

Ezen ünnepélyes értekezletünkre a tisztelt tagokat és az érdeklődőket tisztelettel meghívom, azon kéréssel, hogy megállapodásunk értelmében, lelkésztársaink sziveskedjenek mindnyájan papi ünnepi ruhában és palástosan megjelenni.

Makfalván, 1900. október 20.

Benedek Dénes,
értekezleti elnök.

MEGHIVÓ.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye sz. udvarhelyi fiókköre Patakfalván f. évi október 31-én d. e. 9 órán kezdve *papi értekezletet* tart, melyre a t. tagtársakat és az érdeklődőket tisztelettel meghívom.

Targysorozat: 1. Elnöki megnyitó 2. A mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A patakfalvi egyháztörténetét felolvassa Tókos Jenő. 4. Pénztárnok beszámolója. 5. Az egyhm. egyházi értekezlet alapszabályai értelmében való átalakulás és tisztujtás.

Az értekezletet megelőzi a patakfalvi megújított templom felavatása.

Alsó-Sófalva, 1900. okt. 18.

itj. Péter Károly,
fiókköri elnök.

1395—1900. ÉRTESÍTÉS.

Az egyházmegye összes egyházközségei tűzkár elleni biztosításának elintézését, valamint a díjak bevételeit tiszt. Lajos János bögözi lelkész afia volt szives elvállalni Midőn erről tiszt. lelkésztársaimat értesitem, egyuttal figyelemköbe ajánlom, hogy a folyó évi deczember 31-én esedékesse válando biztosítási díjakat annnyival pontosabban küldjék be nevezett lelkész afiához, mivel egy esetleg előforduló tűzkár alkalmával a díjak pontos fizetésétől van függővé téve a kártérítés.

Kecsetben, 1900. október 20 án.

Menyhárt András.
ev. ref. esperes.

ERTESÍTÉS.

A deési ref. egyházmegye tiszteletes lelkészeit és gondnokait kérem, hogy a gondozásuk alatt lévő egyházak — 1900 évi országos közalap-járulékait, a maga idejében, — lehetőleg hátralék nélkül, és ezután alulirothoz küldeni sziveskedjenek.

Kendi-Lóna

Nagy József.
a deési ref. egyh. megye
orsz. közalap kezelője

A református vallás rövid foglalatja.

Hit- és erkölcsstanítás versben. A népiskolák számára.

Ara 5 krajczár.

Megrendelhető Gombos Ferenc Lyceum-könyvnyomdájában Kolozsvártt.